Sosyalist Birlik 9

BUGÜNDEN KİTLESEL SOSYALİZM

İlkay Alptekin Demir	abdullah öcalan'la söyleşi
Salih Ural	bugünden kitlesel bir sosyalizm
Aynur Özuğurlu	feminizm devrimcidir
Boris Kagarlitsky	sovyetler birliği'nde sol muhalefe
Mehmet Gündüz	reformculuk
Tevfik Özkorkmaz	sosyalizm alanında olanlar
Kağan Güner	nükleer enerjiye hayır!

ARALIK 1989 2500 TL

Sadık ... tarafından TÜSTAV'a bağışlanmıştır

ARALIK 1989/9

Sosyalist Birlik

AYLIK DERGİ

Sahibi
Atilla Aytemur

Yazıişleri Müdürü
Hürriyet Karadeniz

Yazı Kurulu
Yavuz Alogan, Atilla Aytemur, Zehra Başar, Halil Berktay, Oral Çalışlar, Necmı Demir, Hürriyet Karadeniz, Feyyaz Kurşuncu, Nurgül Şahin

Yönetim Yeri
Başmusahip Sok. 12/6
Cağaloğlu/İST.
Tel: 519 27 61 - 527 03 99

Avrupa Temsilciliği
Mehmet Emin Yıldırım
Frederik Hendrik Str. 64/2
1052 Hx Amsterdam/HOLLANDA
Tel: (20) 88 10 26

Banka Hesap No
Hürriyet Karadeniz
1069304 İş Bankası Türbe Şubesi
Cağaloğlu/İST.

Yazışma Adresi
P.K.: 1164 Sirkeci (34437)
İSTANBUL

Abone Koşulları
6 Aylık: 12.500 TL.
12 Aylık: 25.000 TL.

Yurtdışı Abone
60 DM

Basıldığı Yer
Uygun Basın ve Ticaret Ltd. Şti.

Dağıtım
GAMEDA

Dizgi ve Teknik Hizmetler
Papirüs Basım
Tel: 527 03 99

abdullah öcalan'la söyleşi
İlkay Alptekin Demir — 3

bugünden kitlesel bir sosyalizm
Salih Ural. — 21

feminizm devrimcidir - Aynur Özuğurlu — 38

sovyetler birliği'nde sol muhalefet
Baris Kagarlitsky — 43

reformculuk - Mehmet Gündüz — 47

sosyalizm alanında olanlar
Tevfik Özkorkmaz — 49

sosyalizmin sorunsalı ve yanlış bir tartışma
Fehmi Uzal — 54

yeni bir sosyalizm, yeni bir öncü
Ayhan Demir — 57

yaşasın sosyalistlerin birliği
Marksist Dergisi Yazı kurulu — 62

nükleer enerjiye hayır! - Kağan Güner — 66

demokratik kitle örgütleri ve önemi
Nevzat Kuloğlu — 72

maltepe ressamları - Kartal Öztürk — 75

mektuplar — 78

pkk röportajı ve sosyalist birlik

Bu sayımız sosyalizmin günümüz gerçeği açısından irdelenmesine yönelik zengin bir içeriğe sahip. İlkay Demir'in Bekaa Vadisi'nde Apdullah Öcalan ile yaptığı röportajı yayınlıyoruz. Bu basında yayınlanan beşinci PKK röportajı. Ancak görüşmenin içeriği öncekilerden oldukça farklı. Daha çok teorik konular, Türk solunun girdiği birlik sürecinin, ulusal sorunun, kadın sorununun, geçmiş Türkiye sol hareketinin PKK tarafından değerlendirilmesi vb. Sol kamuoyunun PKK hareketine ilişkin sağlıklı bir değerlendirme yapmasına yardımcı olur inancındayız. Görüşmenin üzerinden 2 aydan fazla bir süre geçmiş olmasına rağmen güncelliğini koruyor.

Salih Ural'ın sosyalist dünyanın içinde yaşadığı gerçekliği irdeleyen ve 'Nasıl bir sosyalizm?' sorusuna cevap arayan yazısı okuyucuya ilginç gelecek, tartışmaları geliştirecek nitelikte.

Aynur Özuğurlu'nun "Feminizm devrimcidir" başlıklı makalesi de Salih Ural'la paralellik taşıyor. Feminizm tartışmalarına yeni bir perspektif getiriyor.

Mehmet Gündüz, Fehmi Uzal, Kağan Güner, Ayhan Demir Sosyalist Birlik'in bu sayısına farklı yaklaşımlarıyla renk kattılar.

Dergimiz çevresinin de içinde yer aldığı Sosyalistlerin birliği tartışmalarında yeni yeni adımlar atıyor. Yuvarlak masa toplantılarının ilk kitabı "Devrim Perspektifi ve Demokrasi Mücadelesi" geçtiğimiz ay Birlik Tartışmalarını Düzenleme Kurulu tarafından yayınlandı. Diğer iki kitap da sırada. Söz konusu sürecin bir parçası olarak tartışmaya katılan taraflar saptanan 7 konuda tebliğlerini yazmayı sürdürüyorlar. Devrim ve Demokrasi ile Sosyalist Demokrasi tebliğleri basıma hazır hale getiriliyor.

2 Aralık Cumartesi günü İzmir'li sosyalistlerin birlik çalışmalarının bir parçası olarak düzenledikleri açık oturum, 1500 civarında izleyicinin katılmasıyla yapıldı. Kitle önünde ilk kez yapılan bu toplantıya, Ahmet Ural, Mehmet Emin Sert, Ertuğrul Kürkçü, Oral Çalışlar, Sungur Savran ve Umur Coşkun katıldılar. Konuşmacılar, program tartışmalarının yanı sıra birlik sürecinin pratik bir ayak üzerine de oturması gerektiği konusunda ortak bir anlayış içinde olduklarını belirttiler. Birlik tartışmaları sürerken, ortaklaşa iş yapmanın birlik sürecine güç katacağına dikkat çektiler.

Önümüzdeki sayıda bu toplantıya ilişkin daha geniş bir bilgi vermeye çalışacağız.

Yeni Sosyalist Birlik'lerde buluşmak üzere...

Sosyalist Birlik

* Dergimizin geçen 8. sayısında Atilla Aytemur'un 'Birliğe Yaklaşım' adlı yazısında, hatalı dizgi nedeniyle, "Bu programının, yani merkezlerinin yaklaşık bir çok şeyin üzerine çıkaran TBKP'nin programının, ülke gerçekleriyle ne ölçüde uyuştuğu zaman içerisinde daha iyi görülecektir." şeklindeki ifade aşağıdaki gibi olacaktır.

  Bu programın, yani merkezlerinin yaklaşık bir yıl önce Türkiye'ye gelmeye başladığı ve kendini yasallaştırmayı bir çok şeyin üzerine çıkaran TBKP'nin programının, ülke gerçekleriyle ne ölçüde uyuştuğu zaman içerisinde daha iyi görülecektir. (S.24)

* Yavuz Alogan'ın yazısındaki 73. dipnotta *Gelecek* derqisi *Gelenek* olarak yazılmıştır, düzeltir ve özür dileriz.

İlkay Alptekin Demir

abdullah öcalan'la görüşme

"Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı", Lenin'in yorumu, ABD Başkanı Wilson'un yorumu, Komintern, Afrika ve sömürgeciliğe karşı savaşım, Cezayir, Vietnam savaşı, Che Guavera, Filistin Kurtuluş hareketi... ve Kürtler. Bizim kuşağın gençliği çok kafa yordu bu sorunlara. Büyük basında "Kürt" sözcüğü şimdilerde tabu olmaktan çıkıyor. Ama on yıllardır solcular milli meseleyi tartışıyor, içinden çıkılmaz teorik açmazlara düşseler de. '70'lerin büyük alt-üst oluşunda, kırların ve gecekonduların büyük basına yansımayan dünyası için "Kürt" sözcüğü tabusu çoktan kırılmıştı. Türkiye solunun elini kolunu bağlayan ve kırk parçaya bölünmede önemli rol oynayan tabular, kemalist bir zeminde direnme gücünü pekiştiren kominternci tabulardı. Tabular yaşamın dinamiklerinin görülmesini önlemekle kalmaz, yaşamla teori arasında zaten var olan mesafeyi iyice açar. Sol için de böyle oldu. Sol, "sömürge" tezine ve ayrı örgütlenme talebine karşı kominternci tabularıyla yetkin barajlar inşa ettiği duygusuyla kendini avuturken, 1980 sonrasında yaşam bu tabuları yerle bir etti ve solu da özgürleştirdi. Milli meselenin temel kitaplardaki yorumunu yeniden değerlendirmek için bile, artık kitap okumak yetmiyor. Çocukluğumuzdan beri "Güney Doğu Anadolu Bölgesi" diye bildiğimiz yörenin yoksul köylülerine çeviriyoruz gözlerimizi. Kürt köylüleri ne diyorlar, kaderlerini nasıl tayin ediyorlar, PKK'ya karşı tutumları nedir? Bizi yaşama yabancılaştıran tabusal tartışmaların yerini, birkaç yıldır böyle pratik yaklaşımlar almaya başladı. Bu iyi bir gelişmedir. Kürt köylülerini merak ediyoruz, PKK'yı merak ediyoruz. Gözümüzü yaşama çeviriyoruz. Gidip Kürt köylüleriyle konuşmak isterdim, Kürt kadın-

• Bu röportaj 3-5 Ekim 1989 tarihinde Bekea'da yapılmıştır.

larıyla röportaj yapmak isterdim, gençleri dinlemek isterdim. Elimden gelmiyor. Benim için bu büyük bir eksiklik. Ama yurt dışında olmak Abdullah Öcalan'la röportaj yapmaya, PKK'yı incelemeye olanak sağlıyor, bunu yaptım.

İtiraf etmeliyim ki, Belçika'da bir Türk olarak yaşamak, milli mesele konusunda beni geçmişten daha duyarlı kıldı. Çok uluslu bir ülke Belçika. Flamanlar, Valonlar ve Almanlar var bu küçük ülkede ve ulusların eşitlik arayışı hükümetler düşürüyor, hükümetler kuruyor. Brüksel'de bütün sokak adları iki dilde yazılı. Her topluluğun kendi kurumları var. Ortak kurumlarda ise, toplulukların eşitliği ayrıntılı ilkelere bağlanmış. Kapitalizmin sınırları içinde milli meselenin eşitlikçi çözüm çabalarına olumlu ve olumsuz deneyimleriyle iyi bir örnek Belçika. Dünün küçümsenen "Flaman köylüleri"nin bugün başları dik; ülkenin dinamik güçlerini onlar oluşturuyorlar. Uygar uluslar arasında boyun eğişi esas alan bir ilişkinin tutunamayacağına, NATO'nun merkezi Belçika bile örnek oluyor.

Ya biz Türkler, Kürtler, Faslılar, Berberler, Cezayirliler, tek kelimeyle "göçmenler", bizim yerimiz ne bu "uygar" toplumda? Uygar Belçikalının gözünde "barbarız", "göçebeyiz", "gericiyiz", "iflah olmaz yabancılarız." Yıllardır uygar ve milli eşitlikçi Belçika'da, gündelik yaşamın sıradan ırkçılığıyla her "göçmen" gibi benim de insan onurum ayaklar altına alında. Oğlum Türk olmanın bir engel oluşturduğunu ana okulunda öğrendi. Yüreğinin yarısı Türkçeyi, Türkiye'yi, türkülerimizi sevdi, öteki yarısıyla anasının Türk olmasından utandı. "Ya beni Türkiye'de büyütseydin ya da Belçikalı doğursaydın" dedi. Küçücük kafasıyla arkadaşının babasının Türkleri neden sevmediğine cevap aradı. Bugün sekiz yıllık yaşıyla Belçika'da ulusal kimliğini reddetmeden kendine yer arayışını ibretle izliyorum ve çocuğuma saygı duymayı öğreniyorum.

Kendine, özgül tarihine ve Türk gettolarına yabancılaşıp kimliğini reddederek Avrupalılaşmaya çalışmak ya da özüne yabancılaşmayı reddedip Türk işçilerinin kaderini paylaşmak ve Avrupa'da kendine onlarla birlikte yer yapmak için uğraşmak; Türk aydınları Avrupa'da bu ikilemi yaşıyorlar. Kendine yabancılaşma yoluyla bireysel "kurtuluşu" seçmeyenler, Kürtleri ve Bulgaristan Türklerini Avrupa'da daha iyi anlamaya başlıyorlar.

Türkiye kamuoyu PKK konusunda bütünüyle yanlı bilgilendirmeden çıkış yolunu, M.Ali Birand'ın Apo röportajıyla buldu. Birand'ın demokrasiye katkısını anmadan geçemeyeceğim. Onu Yalçın Küçük izledi. 2000'e Doğru görüştü Öcalan'la. Ben, görüşmemde onları tekrar etmekten kaçınmaya çalıştım. PKK nereden ve nasıl doğdu, solda kendini nasıl konumlandırıyor, milli kurtuluş ile toplumsal değişim arasındaki ilişkiye nasıl yaklaşıyor, sosyalist teoriye ve sosyalist ülkelerdeki gelişmelere nasıl bakıyor, Türkiye soluna bakışı nedir, Türkiye solunu ne yönde etkilemek istiyor türünden, daha çok teorik çerçevede bir röportajı yeğledim.

Her röportajcı sorularıyla röportaja kendini katar. Soyut ve mutlak bir nesnellik olmadığını düşünüyorum. Meslekten gazeteci değilim, röportaj özgül tarihimle benim röportajım. Yine de izlenim ve değerlendirmemi yazmaktan kaçınacağım. Amacım bir PKK değerlendirmesi yapmak değil. Amacım Türkiye kamuoyuna gazete mahşetlerini aşan boyutlarıyla PKK konusunda bilgi aktarmaktan ibaret. Zaten sağlıklı değerlendirmeler yapabilmenin önkoşulu, bilgilerin çeşitlenmesi değil mi? Öcalan'ın görüşlerini, yer darlığı nedeniyle biraz kısaltmak dışında, olduğu gibi aktarıyorum.

önceleri cephe sempatizanıydım.

PKK, benim sekiz yılını hapishanede geçirdiğim 70'li yıllarda doğdu. O yıllarda doğan birçok örgüt gibi, PKK'nın özgül doğuş süreci de benim için pek de tanımadığım bir alandı. Sohbet sırasında Öcalan'la paylaştığımız bir an olduğunu farkettik: '70 Aralık'ında Teknik Üniversite'de yapılan gürültülü bir Dev-Genç toplantısı, THKP-C'nin Dev-Genç'teki diğer çevrelerden ayrıştığı bir toplantı.

Öcalan: '70'de İstanbul'daydım. Teknik Üniversite'de bir toplantı yapıldı. Mahir, Yusuf ve Münir Ramazan Aktolga gelmişlerdi. Hatta kavga olmuştu.... Mahir kalktı, iki defa kürsüye gitti... milli meseleyi, kemalizmi tartıştı.... O toplantı beni etkilemiştir. Yani

Mahirlerin tavrının daha devrimci olduğunu o zaman daha iyi belirledi.... Aralık '70, yağmurlu bir gündü... o zaman, benim bir militan gibi olmam olanaksızdı, gücüm yetmezdi. Ama ilgim vardı bu gibi şeylere. Bu ilgiyle Siyasala geldik '70'li sonlarında, '71-72 Siyasal'dayız. Herkes içeriye girdiğinde bizim saçlarımıza dokunmuş, ama olduğumuz gibi sağlamız, bu temelde siyasete girdik..... Cephe sempatizanlığı yaptık '71-'72 yılında. En büyük eylemimiz de şuydu: Kızıldere olayı olduğunda biz ilk defa orada bir barikat geliştirmiştik. Biz onun başını çektik ve bütün fakülteyi boşalttırdık. ODTÜ'de, diğer okullarda da kısmen böyle birşey gerçekleşti. Bunun üzerine soruşturma açıldı... yedi ay sürdü... kıl payı tahliye olduk.... Siyasal'ı toparladık. Kısmen diğer okullarda kendimize göre bir arkadaş grubumuz vardı. En etkili grup bizdik. Daha sonra bunu ADYÖD'e dönüştürdük.... devrimci gençliğin en faal elemanları, 150-200 civarında buraya gelip gidiyordu. Bir sene onu böyle çalıştırdık.... Daha sonra ben... bizim grupla daha yoğun uğraşmaya başladım. 1973'lerden beri kendi grup pratiğimiz vardı, biz anti-sömürgecilik temelinde ayrı bir bağımsız grup biçmindeydik.

Öcalan ayrı örgütlenme fikrinin o yıllarda solda "anti-marksist ve milliyetçi bir anlayış" diye nitelenmesine değiniyor.

Öcalan: O kulakları sağır ediyordu. Ben kendimi bu etkiden nasıl kurtardım? Çok önem verdik. Sanki böyle bir işin içine girmekle günah işliyoruz. Ve yedi-sekiz yıl o günah boynumuzdaydı. Benim en önemli pratiğim onu kırmak oldu. Yani diyeceksin güçlü bir marksist yönelimle mi? Umudum oydu ki, Marksizm bu kadar hata yapmaz diyordum. Bu işin içinde bir bit yeniği vardı. Bu örgüt meselesi önemli bir meselenin örtbas edilmesinin aracı olmamalıdır diyorduk. Teoride ipuçlarını bulamıyordum. Bir sömürge teorisi doğrulmuşsa, sömürgelerin ülke farklılığından giderek bir kurtuluş hareketi çıkar. Buna da bir örgüt gerekir. Biraz da ayrı örgütlenmeyi buradan çıkardık. Milli meseleyi bir sömürge meselesine indirgemek, giderek burada da bir örgütlenme meselesine indirgemek bir çıkış tarzıdır.... Ben şöyle yorumladım. Dedim ki, Türkiye'nin mi sömürgesidir, ABD'nin mi mühim değil. Şimdi bu ülkenin statüsü, ekonomik farklılıkları olsun, ulusal farklılıkları olsun, tamamen bir sömürgeye benziyor. Öyle fazla inceleyerek değil de, dünya ile karşılaştırıyorum. Kürtlerin durumu Afrika'dakilerden daha parlak değildir. Olsa olsa buna sömürge denilebilir ve bunda da inançlıyım aslında. Fakat işte Türkiye'de o çok yaygın olan "dersen bak günah işlersin" korkusu vardı. Ayrı örgüt dersen çok kötü. Artık biz bu konuda dediğim gibi yüreğimizle savaştık. Bir anlamda bu sorunu böyle aştık..... Özünde bu dogmaları biraz yıkmaktı. Bu çok önemlidir. Bak bugün geldiğimiz noktada Sovyetler'e bile yaratıcı yaklaşmamızın altında bu tutum vardır. Bu çok önemli bir tutumdur. Bu bizde düşünce bağımsızlığını, eylem bağımsızlığını sağladı.

ulusal sorunda yaşanan kopuş

Abdullah Öcalan '71 direnişi diye bilinen döreme çok önem veriyor. Tekrar tekrar bu konuya değiniyor. Sözlerini aynen aktarıyorum:

Öcalan: Genelde o zamanki devrimci mücadeleye duyulan inanç ve yaratıcı Marksizm-Leninizme gösterilen bağlılık yerindeydi ve bu kesinlikle maceracılık değildi. Hataları vardı. Oldukça toydu, amatördü, ama kesin Türkiye, Kürdistan halklarının umuduydu, ileriye, yeniye davet eden umuduydu. Biz ondan oldukça etkilendik.... Ben kendimi onun yaman bir sempatizanı olarak görüyorum. Gerçekten dürüst ve fedakardık. Ve küçük bir bildiriyi taa ücra köylere kadar götürüyorduk. Fakat gözümüzün önünde Deniz'lerin idamı, Kızıldere olayı ve de dağlara silahlı çıkan gerilla girişimlerinin katledilmesi yaşandı. Bu, çok umutlu olmamızın, biraz da "kahramanlarımız bu işleri başarırlar" yaklaşımımızın yetmediğini, bu işlerin biraz da sağlam örgüt istediğini gördük. Hem de sürekli, kolay kolay kesintiye uğratılmayan bir örgüt istediği bilincine -hem de çok şiddetli- ulaştık. Bir kaç kahraman militanın etkisiz duruma getirilmesi, yaşadığımız büyük üzüntüyü nasıl telafi ederiz sorusuna yöneltti. Bu böyle olmamalıydı, böyle sonuçlanmamalıydı. Bu işler devam ettirilmeliydi. Hem de giderek hakkı olan başarıya yol açması açısından. İşte bizim gruplaşmamız bu tutumla çok yakından bağlantılıdır. Bir kez daha bu durumlara düşmemenin hesabıdır. En az, eğer Türkiye için

bütünüyle yapamayacaksak, Kürdistan somutu için iyi bir cevap teşkil etmelidir.... Bu da bir seçenek aslında. Belki baştan düşündüğümüz seçenek değildir, ama bir seçenek tıkanınca onun yerine artık ikame etmek durumunda kaldığımız bir yaklaşım idi.

Abdullah Öcalan o dönemde, ulusal sorunda yaşadıkları kopuşu anlatırken sorunu yine Türkiye bütünü içinde ele alıyor.

Öcalan: '75 lere doğru geldiğimizde bir kopuş olayını da biz yaratmaya çalıştık. O da şudur: Ulusal sorunu Türkiye gerçeği içinde, Türkiye devrimci gerçeği içinde yerli yerine oturtmak. Hemen şunu da belirteyim ki, burada illa bir Kürt ulusal kurtuluşçuluğunu ne pahasına olursa olsun ortaya çıkarmak gibi bir endişeden ziyade, Türkiye devriminin olmazsa olmaz kabilinden bir sorununa çözüm getirmek için, biz bu sorunu ele aldık. Bu çok önemli. Aslında Türkiye devrimi içinde biz sonuca gitmek istiyoruz, ama bir tıkanma yaşanıyor, çok can alıcı bir sorun görmezlikten geliniyor. Ve böylelikle aslında sadece Kürt problemi çözümsüz bırakılmıyor, Türkiye devriminin kendisi çözümsüz bırakılıyor.... Demek istediğim, daha o zamandan beri ulusal soruna doğru yaklaşılmazsa, ona doğru bir ideolojik, siyasi perspektif verilmezse, Türkiye devrimi kendi kendini dinamitlemiş, parçalamış olur, biz bunu anlatmak istiyorduk, ama o zamanki meşhur cevap şuydu: "devrim yaparız, daha sonra düşünürüz". Şimdi çok açık; açık bir savaşa girmesi gereken bir halkın devrimden sonra uyanması ve başka ellerden hak alması çok saçma bir olay.... Dediler bize, hatırlıyorum; "ordu duyarsa, şöyle yapar, böyle yapar", sanki orduyu uyandırmadan devrim yapacaksın, yani ordu ne kadar tehlikeli işlerle uğraştığımızı bilmeyecek, bir devrim yapacağız! Elle tutulur hiçbir yönü yok bunun. Sen bütün defterleri açmadan, tarihin bütün kirli ilişkilerini açığa çıkarmadan, halklar arasındaki bütün o zehirlenmeyi açığa çıkarmadan -ki egemenlerdir yerlisiyle, hakimiyle bunun sorumlusu-, bütün ilişkilerini teoriye, programa dökmeden ve de güncel pratikte, ajitasyon-propaganda, eylemle kırmadan hangi devrimden bahsedebileceksin?

"mdd teorisi, aslında bizim içindir."

Abdullah Öcalan'ın MDD konusunda da solun MDD'ci kesimlerine ilginç gelecek görüşleri var.

Öcalan: Türkiye için bir milli demokratik devrim düşünülüyordu. Bu o zamandan beri diyordum, bu teori aslında bizim içindir. Türkiye için durum biraz daha değişiktir. Ama ısrarla, Kürdistan için doğru olanın Türkiye'ye taşırılması ve Kürdistan'ın da çok basit bir iki cümleyle geçiştirilmesini yaşadık. Ben diyordum, bu kadar usta var, bunlar niye gerçeğe bu kadar ters yaklaşıyorlar?... Türkiye aslında önemli olarak devlet bağımsızlığına ulaşmış, feodalizm dediği Kürdistan'da geçerlidir. Dolayısıyla milli baskının katmerlisi Kürdistan'da vardır. O zaman farkettik, bu tez daha çok bize uyarlanmalı.

Bu tezin Türkiye için bir bütün olarak anlamını Öcalan şöyle değerlendiriyor:

Öcalan: Aslında karışıklığa yol açmaktan başka bir anlamı olmadı. Karışıklığın geliştirilmesinde bu anlayışın büyük etkisi vardı ve bunun altında da feodalizmin Kürt gerçeğiyle bağlantısını düşünmemek vardır. Bu çok önemlidir.... Tabii, bu bir saptırmadır; bu bir saptırma... Ve tehlikeli, oldukça tehlikeli. Bu noktada bizim milli meseleyi ortaya çıkarışımızın çok önemli çözümleyici durumu söz konusu. Bize ısrarla o zaman deniliyordu, işte hep "ayrı örgüt kurmak istiyorlar, ortaklaşa mücadeleye yaklaşmak istemiyorlar", doğru değildir bu. Eğer sen Türkiye gerçeğine Kürdistan için düşünülmesi gerekeni uyarlamaya çalışırsan veya oradaki gerçek için düşünülmesi gereken teorik çözümlemeyi Türkiye ile sınırlarsan, Kürdistan'ı inkar edersin. İnkar ettin mi, Türkiye gerçeğini karıştırırsın. Ve bu karışıklık çok şeye malolur.

Öcalan tekrar tekrar Türkiye solunun teorisine ve pratiğine gölge düşüren kemalist etkiden sözediyor, şovenizmin altını çiziyor. Ama bunun yanında ilginç bir "Dersim solculuğu" tahlili var, yalnızca Öcalan değil, görüştüğüm bütün PKK'lılar bunu vurguladılar. PKK'ya göre solun milli meseleye yanlış yaklaşımı Kürt solunu da etkiledi ve 70'li yıllardaki bölünmelerde rol oynadı. Aktarıyorum:

Öcalan: Türkiye solunun bütün gruplarına çok sayıda Kürt genci akıyor. Ama bunlar kendi gerçeklerine yabancı. Kendi ulus gerçeğine, sınıf gerçeğine bu kadar yabancı olanın, Türk-

iye'ye pek hayrı dokunamayacağı, daha sonraki o gruplaşmaların çok yönlü gelişmesinin önemli bir nedenidir. Özellikle bir Dersim pratiğini gözönüne getirirsek; Dersim'de bir katliam gerçekleşmiştir, daha sonra asimilasyon oldukça etkilidir. Kendi gerçeklerinden kopukluğun Kürdistan'da birinci derecede sağlandığı bir zemin. Oradan etkilenen, oradan çıkan kadro adayları, militan adayları bildiğimiz gibi bütün gruplara dağılmışlardı ve bölünmenin en çok kolayca gerçekleşmesinde rol oynayan kesimler durumundaydılar. Neden? Bu önemlidir. Şuna bağlıyorum: Kendi gerçekliğine bu kadar ters düşen, birliğin değil ayrılığın gerekçesi olabilir. En hayati gerçeklerini bir tarafa itiyor, bu mezhepçiliğin, tekkeciliğin oldukça güçlü sosyal temeli olabilecektir. Ve nitekim, işte, kendi bir ara içinde yer aldığımız gruplaşma dahil, bütün gruplaşmaların temelinde bunlar vardır. Bugün de öyledir. Evet, etkisi kırılmıştır, PKK özellikle, bir yoğunlaşmayı sağlayabilmiştir Kürt gençliğini çekebilme anlamında. Fakat halen bölünmenin önemli bir nedeni Kürdistan'da savrulan böylesine öğeler yüzündendir.

sorun kürt sorunuyla bağlantılıydı, milli ve demokratikti

Öcalan, MHP'nin yer yer Kürtler arasında etkili olabilmesini de kendi gerçeğine yabancılaşma diye nitelediği olguya bağlıyor. Basında Öcalan'ın Türk soluna ateş püskürdüğünden sözedildi, bu doğru, aktaracağım. Ama görüldüğü gibi Kürt solu daha az eleştirilmiyor. PKK'nın adeta solun karşı-tarihini yazmaya çalıştığından sözedebiliriz. Görüşmenin MDD'ci sola ilginç gelebilecek bir başka bölümünü aktarıyorum:

Öcalan: Örgüt olayı günün aktüel, acil çözümlenmesi gereken siyasi problemiyle bağlanmadı mı, kendi başına gerçekleşmez. Örneğin bir grup çok gerilla yapmak istedi ve bu konuda oldukça da iddialıydı. Milli demokratik devrim, gerilla, halk savaşı açısından oldukça kendilerini güçlü hissediyorlardı. Fakat sonuca gidemiyorlardı. Ne kitleselleşmeyi, ne çekirdek örgütlenmesini sağlıklı gerçekleştiremediler. Bunun nedeni herhalde azim eksikliği değildir, çaba noksanlığı filan da değildir. Çok yiğitçe çabalar da söz konusudur. Ama günün siyasi acil problemine, yani milli soruna doğru yaklaşamadıkları için (bu grup daha çok Kürdistan'da savaşım veriyordu), tarihi, güncel siyasi sorunu doğru belirleyemedikleri için bütün o çabaları bir yerde boşa gitti.

Örnek, biz ne yaptık? İşte '70'lerdeki o tıkanıklığı aşmanın iyi anlaşılması açısından PKK deneyimi hayli incelenmeye değer. Tarihi kökenleri olan ve güncel olarak da aslında en aktüel olması gereken soruna, siyasi soruna gereken ağırlığı vermedin mi, içine gireceğin her örgüt çabası dağılmaya mahkumdur. Çünkü soyuttur, çünkü tarihselliğe cevap vermemekte, çünkü güncelliğe cevap vermemekte. İstediğin kadar yaman kadroların olsun, aktüel soruna bağlanmadığı için, hani baş çelişki derler buna, buna doğru bağlanmadığı için dağılıyor.

Bizim işte buradaki en anlamlı çıkışımız, örgüt olayını baş çelişki dediğimiz veya aktüel çelişki dediğimiz, üzerine gittiğimizde toparlanabilecek olanı, bütün kitleyi çekecek olanı yakaladığımız için, yani çıkarı olan, yani tarihi gerçeği olan, ama inkar edilmiş olan, çok canlı somut bir baskıyı yaşayan, anti-demokrasiyi sonuna kadar yaşayan, ama sürekli baskı altında tutulan halka doğru bir çözümle gittik. Yani "senin can alıcı sorunun hem milli, hem demokratiktir ve bu daha çok Kürt gerçeğiyle bağlantılıdır", bunu açtık. İki, bu örgütsüz olmaz, örgüt kendini bu gerçeğin propaganda ve örgütlenmesi ve eylemi içinde tutmalıdır. Örgüt bütün teorik, siyasal, programatik çözümlemesini bu soruna teksif ederken, dikkat edelim, biz Çin görüşü, Sovyet görüşü tartışmasına kendimizi kaptırmadık. Kaptırsaydık, bu dağılmaya yol açacaktı. Bilakis, hayati sorun budur, Çin de budur, Sovyet de budur, sen bunu doğru çöz, diğerine de doğru ulaşırsın, yani gözönündeki merteği çıkart, başkalarının gözündeki çöpü çıkarabilirsin, bu tutuma çok sadık kaldık. Ve özellikle teori geliştikçe, siyasal propaganda geliştikçe, ardından örgütte bir yoğunlaşma gelişiyor. Ve bir de buna şunu ekledik: Kürdistan'ın statüsü sömürge statüsüdür. Oradaki devrimin adı millidir ve demokratik yöndür. Şu anda biz sosyalist devrimi oraya Türkiye'de olduğu gibi uygulayamayız. Kürdistan'ın koşullarına Türkiye'deki gibi bir sendikal işçi sınıfı hareketi değil de, belkemiği köylü olan hareket ya-

raşır. Türkiye için, eğer şiddet sözkonusuysa, o daha çok bir ayaklanma tarzına götürürken, bizde bu daha çok silahlı gerilla savaşımını gerektirir. Coğrafyası da buna uygundur. Devrimde asıl coğrafya belirleyici değildir, milli ve demokratik karakteri bunu gerekli kılar. Köylüyü sen savaşa çekmedikçe milli sorunu çözemezsin. Köylüyü savaşa çekmenin de biçimi silahlı köylü gerilladır, silahlı köylü hareketi gerilla hareketidir. Bunu yaratmadıkça milli soruna çözüm getiremezsin. İşte buna ısrarlı yaklaşım, bütün eğitim, bütün örgütsel çabalarımıza bu gerçeği oturtmamız, bizi örgüt yaptı. Dikkat edelim, Türkiye'de birçok grubun yapamadığını biz yapmışız.

Öcalan PKK olayını yerli yerine oturtmak için'70 lerin başında solda örgüt sorununda yaşanan tıkanıklığa getirilen çözüm de şöyle dikkat çekiyor:

Öcalan: Birinci dereceden sorumlu olarak söylüyorum, PKK'yi başka türlü düşünmek soyut olur. Ben iliklerime kadar örgüt ihtiyacını duymasaydım, PKK'daki bugünkü militanlaşmaya ulaşamazdım. Ulusal sorunun büyük çözümleyici gücüne inanmasaydım, bugün savaşı biz bu sahada bu kadar geliştiremezdik. Bugün ortaya çıkan gerçek nedir, gerçekten inceleyin, araştırın; PKK'deki örgütlenmenin gerek teorik, gerek pratik gelişmesini incelemeye ihtiyaç vardır....

Şüphesiz, doğru teorik anlayış, program gereklidir, ama yeterli değildir. Kitlenin siyasal bilinç ağı, militanda somutlaşmadıkça mesafe almak çok zordur. Bizim kendi olayımızda yarattığımız budur. Teori-pratik bağı, militanın çizgi doğrultusunda kitlelerle bağ kurmayı bir tarafa bırakmaması olayını gerçekleştirmeye çalıştık. Ve bu, tam istediğimiz gibi olmasa da, belli bir çözüme kavuşmuştur. Partinin çizgisi doğrultusunda yürüyen kadro, kitlelerin hizmetinde olan kadro, sınırlı da olsa gelişmiştir. Ve bu yeni bir olaydır Türkiye için, söyleyeyim. Türkiye solunun bütün tarihi boyunca öyle fazla gerçekleşen bir durum da değildir.

Öcalan burada "militan çözümlemesi" kavramına giriyor. PKK'ya özgü kavramlardan biri de bu. Gerek kamptaki diğer PKK yöneticileriyle yaptığım görüşmelerle, gerekse Akademi'deki ve Avrupa'daki izlenimlerimle kafamda bu kavram konusunda sübjektif bir değerlendirme ve "bu kavramın Kürt tarihiyle, Kürt kültürüyle bağları nedir" türünden sorular oluştu. Burada Öcalan'ın sözlerini aktarmakla yetiniyorum.

Öcalan: Daha sonra gördük; kesintisiz bir örgüt, çözümlenmiş kişiliğe, militana ihtiyaç gösterir. Bunun için militan çözümlemesi kavramını geliştirdik. Birkaç kitap çıktı bu konuda, özellikle devrimci militanın özellikleri diye. Günümüzde de komutanın özellikleri üzerinde çok duruyoruz. Ve bir de militanı sürekli doğru devrimci çizgi altında çalıştırmak, disipline etmek, neye malolursa olsun böyle yapmak.

aşiretçiliğe karşı duruyoruz

Öcalan, Kürtlerin geleneksel (aşiretçi) bir örgütlülük temelinde milli silahlı mücadele geleneği konusunda acımasız bir eleştirel yaklaşım diye dile getiriyor ve bu konuda Türkiye solunu eleştiriyor:

Öcalan: Kürdistan'da aşiretçi feodal yapıya dayalı bir hareket de vardı, biliyorsunuz. Bir de buna karşı mücadelemiz vardır. Türkiye'deki sol meseleyi ertelerken, yani işte "biz sosyalist devrimi yaparsak, kardeşiz zaten, herşey halledilir, kuşkunuz mu var" derken (görünüşte iyi niyet, böyle, ama gerçeklerin dili çok ayrı söyler, önce yapılması gereken sonraya aldırılırsa, iflas ettirilir o devrim, boşa çıkarılır) Türkiye somutunda biz bunu yaşarken, tam tersine objektif olarak yapılan neydi? Kürdistan'da ilkel-milliyetçi dediğimiz bir hareket var. Yani aşiretçi-feodal yapıya olduğu gibi dayanan, onların üst tabakasının önderliğinde, gerilla demeyeceğim ama milis düzeninde bir silahlı savaşımı oldukça ilerleten, fakat bütün Kürdistan'da da Kürt ve Kürtçülük denince onların akla geldiği bir havanın yaratılması sözkonusu.

Bunda Türkiye solunun suçu nedir derseniz, şudur: milli meseleye böyle inkarcı yaklaşma, sosyalist devrim sonrasına erteleme hastalığına düşünce, milli mesele sanki bu ilkel milliyetçilerin meselesiymiş durumuna geldi. Şimdi bu çok büyük bir tehlike. Bunun ne kadar olumsuz etki yarattığını anlatabilirim. "Kürt meselesi eşittir bazı Kürt ağalarının, KDP'nin meselesidir", ABD bunu istiyor. 46'lardan beri ABD'nin görüşü bu. Kürtlerin başına, başta işte Barzani tipi olmak üzere, bazı etkin aşi-

retleri, en üst feodal aşiretçi ögeleri ayarlamış, örgütlemiş, bağlamış da kendisine, milli meseleyi bunların emrine vermiş. Bunları ön plana çıkarmış. '50 lerden beri bu çok somut, belgeli.

İlkay Alptekin Demir: size yönelik olarak da bir iddia var, aşiret temelinde örgütlenme iddiası.

Öcalan: Hayır, tersine. O bir iddia. O Türkiye solunun işlediği diğer bir hataydı. Aşiret örgütlenmesini şaha kaldıran kimdir? Bu güç belli. Aşiret gücünü arkasına alan, onu örgütleyen, dışa bağımlı, emperyalizme bağımlı, otonomici dediğimiz, Kürtçü dediğimiz olay nasıl sahneleniyor, nasıl güç kazanıyor, bunu görmemek mümkün mü? Çok açıktır. Halen kendi ailesini şişirmekten başka birşey yapmayanlar vardır, Kürtçülük adı altında. Bunların Kürt halkıyla alakası yoktu. Sözde sosyalist çözümü milli meseleye dayatma iddiasında olan Türkiye solu, ilkel milliyetçiliği güçlendiriyor. Meseleye doğru yaklaşmamaktadır. "Milli mesele eşittir Kürt milliyetçiliğinin meselesidir", ki bizde bu ilkel milliyetçiliktir ve kazırsanız altından aşiretçi-feodal ağalar çıkar; onların meselesi haline getirdi.

Bizde oluşan Kürt grupları oraya bağlıdır. Bunu çok iyi görmeniz gerekir. 70'lerden sonraki Kürt grupçukları-feodal ilkel milliyetçiliğin önderliği Güney Kürdistan'da, Irak Kürdistan'ındadır oranın bir eki, uzantısı durumundadır. Hatta oranın sözcüsü, onların propaganda kolu durumundadırlar. Bu olay da açılmalı. Bunlar yirmi yıldır bir propaganda koludur....

Son zamanlarda Özal'ın "Güney Kürdistan'da bazı güçler bize sözverdiler" -ki 15 Ağustos atılımından sonradır- "PKK'yı barındırmayacağız", bu sadece barındırtmama da değil, huduttan sökme, etkileri olan alana kadar, onları burdan sökmek için sözvermeye kadar gidiyor. Acaba niye yerine getiremediler? Savaştık, sökemediler de ondan. İlkel milliyetçilik -Güney Kürdistan'daki de dahil- son beş yılda Özal hükümeti ile çok sıkı ilişkidedirler. Geçen yıl göçmenler olayı başladığında bu daha çok ortaya çıktı. Bütün uydularına, propaganda kollarına şu direktifi verdiler: "gelin Özal'a telgraf çekelim, çok çok teşekkür ederiz diyelim"; ve bu, bize kadar da yansıtılmak istendi. "Şu anda yapmanız gereken iş, Özal'ın demokrasi çabalarına yardımcı olmanızdır..." Bunu diyenler, bunların sözcüleri aşiret şefleridir, en gerici köhnemiş kesimdir.

Biz ne yaptık? Gerçekten biraz yapı incelense, en emekçi, yoksul ve aşiret etkilerinden sıyrılanlara ulaşmaya çalıştık. Bunlar sınırlıydı, fakat giderek kapitalizmin gelişmesiyle birlikte daha da açılıyor.... eskiden bazıları PKK içinde belki daha fazla aşiret etkileri altında hareket ediyorlardı, feodallerin, orta kesimlerin etkileriyle yaşamak istiyorlardı. Biz, savaş geliştikçe bunları aşamayanları sınırlandırdık.... Sonuçta sağlanan önemli bir sınıfsal temelin oturtulmasıdır.... Bugün yoksul köylülüğe dayanıyoruz tamamen. Gençlik, okuyan, aydın gençlik de akıyor. Bu anlamda da diyorum ki, sınıf temeli gerçekten emekçi olan, aşiretçi feodal etkileri hem siyasal düzeyde hedef alan, maddi düzeyde de ülkeden kaçırtmaya, ezmeye kadar yönelen, demokratik yönü ağır basan bir savaşım içindeyiz. Türk ... ordusunu çıkmazlara süren -onu da söyleyeyim, yürüyemiyor bu ordu- bir durumdayız, ama aynı şekilde demokratik sorunu da çözümlüyoruz. Etkisi daraltılmayan bir ağa kalmamıştır. Gün be gün, hatta an be an, eski feodal otoritenin, aşiret otoritesinin dağılması, halk otoritesinin, ikili iktidar esprisi temelinde de olsa, gerçekleşmesi söz konusudur.

İ.A.Demir: Bölgenin en modern, en ileri güçlerine dayandığınızı mı söylüyorsunuz?

Öcalan: Evet, PKK'nın esas anlamı da budur. Baştan bizim iddiamız da oydu, modern bir Kürt ulusal kurtuluşçuluğunu yaratmak. Benim taa 70'lerde tespit ettiğim en önemli hususlardan birisi budur. Hatta Türkiye'ninkinden bile biraz daha ileri olmalı. Kemalist önderlikte ulusal kurtuluşçuluk baştan beri eşrafa, ağalara dayanıyor ve antiemperyalistliği sınırlı. Kapitalist seçeneği esas alıyor. Buna karşı dikkatliydik. Bunu Türkiye solu görmek istemiyor, ama biz bu konuda çok bilinçliydik. Ben baştan beri bu feodal-aşiretçi güçleri müthiş bir engel olarak görüyordum. Bırak dayanmayı, fırsat düşerse nasıl ezerim! Onlar da tanıdığı için tavır aldılar.... Modern bir ulusal kurtuluşçuluk gerçekleşmiştir. Ve bu artık teorik, programatik olmaktan çıkıp bir savaşım olayına indirgenmiştir. Sadece bir ulusal kurtuluş savaşı değil, demokratik bir savaşım konumuna da ulaşmıştır. Hem de, günde bir

sürü aşiretçi feodal yapıyı silip süpürerek o noktaya gelmiştir. Bu konuda örgüt, özellikle çekirdek tamamen netliğe ulaşmıştır. Bu savaşı çizgiden sapmadan götürebilecek kadar deneyime de sahiptir. Hem sayısal olarak belli bir yeterliliğe ulaşıyor, niteliksel olarak da yetkinleşmiştir. Son zamanlarda bu oluşumu burjuva basını iyi anlamaya çalışıyor, hatta uluslararası basın! Türkiye solu kendi gecikmeli konumunu bir de bu sorun karşısında çok açık ortaya koyuyor. Sadece ulusal demokratik kurtuluş da demeyeceğim, PKK önderliği gerçekten sosyalist bir konuma getirilmiştir. Bu konudaki netleşmesi yoğundur. Sosyalist niteliği, özellikle son birkaç yılda hakimiyet sağlamıştır. Hakimiyet derken, başka hizipler vardı demiyorum, sınıf dışı etkiler dediğimiz, aşiret etkileri, feodal etkiler, hatta kapitalizmin etkisi altında kalma oranında burjuva etkilere karşı da bir netleşmeye doğru gidilmiştir.

ikili iktidar, ikili yaşam

Öcalan'dan sözünü ettiği "ikili iktidar" kavramını açmasını istedim:

Öcalan: Bu yeni bir olgudur. Bunun için fazla açmak istemedim. İkili iktidar olayını, özellikle bu yıl somutlaştırmaya çalışıyorum. Neden? Çünkü denetim bölgeleri gelişiyor.... Devletten daha fazla otoritemizin olduğu alanlarda biz halk kitlelerine nasıl bir otorite götüreceğiz?

Bir savaş ekonomisi yaşanıyor, sosyal yaşam tamamen savaş koşullarına göre belirleniyor. Eski otoriteler, yani devlet otoritesi ve yerli otoriteler paramparça oldu. O zaman bizde ortaya çıkan sorun şudur: halkı doğru yönetebilme, halk iktidarı olabilme, halk otoritesi olabilme sorunu. Bu konuda bazı anlayışlarla mücadele ettik. Özellikle kitlelere ağavari yaklaşım dediğimiz, yani eski ağa gitmiş, ama yerne yeni ağayı PKK içinde yaşatan tutumlar ortaya çıktı. Bunların bazılarını cezalandırmak zorunda da kaldık. Biz şunu çok açıkça söyledik; yüzyıllık bu ağalar otoritesini yıkmak, yerine sizin gibi zırzop bazılarını oturtmak için bu savaşı yürütmedik. Devrimcilerin kanı üzerinde yeni ağacıklar türetmeyeceğimizi belirttik.... Bunların üzerine gidilmiştir. Bunlar sınıf dışı etkilerdir, şahıslar da onun temsilcileridirler. Parti içinde taşırıldıkça tabii netleşme içten dışa da yansıyor. Bu yansımada doğru bir halk önderliği ortaya çıkıyor. Halk ise, kendi çıkarına uygun bulduğu bu önderliklere daha fazla sarılıyor. Dolayısıyla, halkın katılımı 89'da biraz daha gelişti.... Kadro sosyalistleştiği oranda hareket kitleselleşebiliyor. Bu konuda çok sıkı bir bağlılık vardır.... Günümüze doğru geldiğimizde kitlenin bize katılımı süratlenmiş, eski otoriteler aşılmıştır, yerine özellikle bu sene aydınlatmaya çalıştığımız ikili iktidarları kurma çabalarımız söz konusudur.

İ.A.Demir: Bu ikili yaşam anlamına mı geliyor? Bir geleneksel yaşam, bir yeni tarz yaşam anlamına mı geliyor?

Öcalan: O anlama gelmekle birlikte esas itibariyle, devlet ve işbirlikçilerinin otorite ve etkileriyle, bizim etkimiz yarışıyor. Elbette, bizim etkimiz altına giren halkın yaşamı altüst oluyor. Yepyeni biçimlere kavuşuyor. Örneğin, ağzını bile açmayan bir kadın, bugün elde silah savaşıyor. Dün ağanın kölesi olan köylü, bugün o ağaya boyun eğdiriyor. Bu muazzam bir alt-üst oluştur. Bu etkileri, ben bizzat ülkede olmadığım için göremedim. Görenler herhalde daha somut bilirler. Bu önemli bir sosyal olaydır. Yani sadece bir milli uyanış değil de, bir sosyal uyanıştır. Toplumsal yönü daha ağır basan bir gelişmedir. Şu anda silahlı mücadelenin yaygın olduğu yerlerde, aşiret bilinci, yerini kesinlikle, siyasal ve giderek sınıfsal bilince bırakacaktır. Bir de ağalık değerleri yerle bir olacaktır. Aşiretine dayanarak yaşamak kesinlikle aşılacaktır. Bu yakıcı ve aynı zamanda güncel bir görevdir. Bu hergün gelişerek gerçekleşen bir durumdur. Kişilere bağlı yaşam yerine, partiye bağlı yaşam esas alınacaktır. Bunlar önemli gelişmelerdir ve yenidir. Yani yeni, modern yaşam derken ana hatlarıyla bunları belirtmek mümkündür. Jandarma, ağa otoritesinin silinmesi, bunun yerine halkın kendi otorite adacıklarını oluşturması çok önemlidir. Bunun için çok yaygın toplantılar yapılıyor. Bütün köylülerin katıldığı toplantılar gerçekleştiriliyor. O toplantılar belli bir örgütlülüğü geliştiriyor. Hainler cezalandırılıyor, ağalar kaçıyor. Bunlar hepsi yeni gelişmelerdir. Tabii bu, şu anlamda bir başlangıçtır: Tam kurumlaştığından söz edilemezse de, kurumlaşma ihtiyacını ortaya çıkaran, artık kendi kendimizi yönetmeliyiz noktasına getiren bir gelişmenin başlangıcıdır. Bunun için biraz pratiğe bakmak gerekecek-

tir. Mücadelenin biraz daha kendi denetim alanını genişletmesine bakmak gerekecektir. Oldukça yenidir. Bu, teorik olarak yaklaşmaya ve daha çok da pratikte, özellikle doğru bir halk iktidarına nasıl gidilir çabalarına bağlıdır. Bu sorun kendini gittikçe daha fazla duyuracaktır. Daha önce sadece savaşla uğraşan militan, bundan sonra halkın böylesine kendi öz yönetimini kurmasına, kendi kendini yöneten, ekonomiden siyasete, her konuda nasıl yönetebilir sorusuyla karşı karşıya kalacaktır. Aslında bu konular üzerine oldukça fazla yoğunlaşıyoruz. Kadromuzu sadece gerillacılık yapan bir kadro değil de, halkın bütün sorunlarına çözüm getirebilen, onun hukuki, idari, sosyal ve kültürel sorunlarına da ağırlık veren bir yaklaşım içinde tutmaya çalışıyoruz.

Salt askeri bakış açısı oldukça tehlikeli bir yaklaşımdır. Aslında bir çok olumsuzluğun nedeni de oluyor. Halkın gücünü bir tarafa bırakmaya ve halkı savaşa katmamaya kadar götürüyor. Yine ağalık tehlikesini içinde barındırıyor. Şef olunca, komutan olunca ve görevini gittikçe sadece askeri yöne bağlayınca otorite kazanıyor, halka daha sert buyruk veriyor, altına daha sert buyruk veriyor, yine yaşadığı ciddi sınıf etkileri yüzünden de oldukça ağalık dediğimiz biçimlere giriyor. Onu aşmanın bir yolu da kitleselleşmektir. Yani kitle bağlarına önem veren, halkın bütün sorunlarına cevap arayan bir kadro olmalıdır. Özellikle günümüzde o görüş açısıyla yaygın bir savaşım vardır.

Yani denetimden çıkmış, ama kendisini yönetmekte zorlanan ve zayıf olan bir halk gerçeği sözkonusudur artık. Şu örneğe benzetebiliriz: Çok ağır bir taş altında bir türlü gelişme olanağı bulamamış bir bitkinin, o ağırlıktan kurtulduktan sonra, bu çok cılız ve sararmış bitkinin tekrar yaşamaya, kök salmaya başladığı zayıf anını yaşıyor. Dikkatli olunması gereken bir durumdur. İşte katliamlar var, biliniyor. O köyler biraz da bu durumu yaşayan köylerdir. Katlederek susturmaya çalışıyorlar. Nazik bir safhadan geçiyoruz. Yakın dönemde daha da gelişkin bir halk erkine ulaşmamız sözkonusudur. Önemlisi de, bunu, özellikle devletin de bağımlılığı altındaki o mahalli iktidara da taşırabiliriz. Belediyelere, muhtarlıklara hatta parlamentoya bile taşırabiliriz. Gelecek seçimler Kürdistan'da burjuva partileri istediği gibi gelişemez. Anormal bir kesinti olmazsa. Kürdistan'daki o düzenin adaylarını boşa çıkartma imkanı artmış durumdadır. Onların etkilerini biz artık, Türkiye devrimi için kullanacağız. Yani Kürdistan'da uyanan ve gelişen halk otoritesini, Türkiye halkının çıkarları ile, onun güç kazanması ile irtibatlandıracağız.

"kurtarılmış bölge" yanlışlığı

Öcalan Irak'taki Kürt direnişinin tasfiyesini de, modern bir ulusal kurtuluşçuluk anlayışı olmamasına, aşiret geleneğine ve dış desteğe yaslanmasına bağlıyor ve bu güçlerin kurtarılmış bölge anlayışını eleştiriyor.

Öcalan: Bu güçlerin tasfiyesi değildir. Halepçe nasıl doğdu? Ne gerillası var, ne gerçekten, yani ülke çapında bir savaşı geliştirmesi var. İran'a dayan "huduttaki bir kasabayı kurtardım" de. Can düşmanı olan rejim de ayakta kalmak istiyor. Kurtardım dediğin anda, elbette vuracak ve elindeki her türlü yıkıcı silahla bunu yapacak. Saddam rejimi hunhardır, faşisttir, her şeyi yapar, bu doğrudur da, buna imkan vermemek de devrimci uyanıklığın görevlerindendir. Sen, hiç de savunma imkanın olmadığı halde bir yeri, hem de özgücünle değil, işte "çelişkilerden yararlanıyorum" diye "kurtardım" de dış bir güce dayanarak, bu sonucu kendin hazırlarsın. Daha sonra dediler; "Bütün Güney Kürdistan boşaltıldı." Neden boşaltıldı? Yine aynı hikaye geçerlidir. Dışa dayanarak sekiz yıl yaşa ve adeta savaşan güçlerden birinin uzantısı ol, "para gelsin, otorite gelsin" dersen büyük bir gaflet içindesin demektir, ve ateşkes olur olmaz bir 24 saat içinde bitirilirsin. Şimdi bunlar, işte Avrupa'ya tutunmaya çalışıyorlar, ABD'ye dayanmaya çalışıyorlar. Hiç dünyada görmüş müsünüz, ABD'ye dayanan bir ulusal kurtuluş hareketi gerçekleşsin, zafere ulaşsın? İşte biz bunlarla savaştık. Amansız geçen bu mücadelenin altıncı yılındayız. Daha önce savaş ideolojikti. 75'lerde hatırlarım, bunların Türkiye temsilcisi şunu diyordu: "Sizin Kürdistan'da bu ideolojik temelde çıkışınız-sınıfsal temelde- en tehlikeli bir çıkıştır. Marksizm-Leninizmle Kürdistan'a girilmez. Bu Kürdistan için demoklesin kılıcıdır." Ben sene 75'de şunu belirttim: "Sınıf temeli olmayan, Marksizm-Leninizmden kaynaklanmayan

bir çıkış sonuçsuz kalmaya ve ezilmeye mahkumdur.'' 75'den beri bununla, bu kadar şiddetli bir mücadele yürütüyoruz.

Başta ABD olmak üzere, batının son zamanlarda Kürt sorununa yakın ilgi duyması ve bazı çevrelerce PKK ile ABD arasında bağ aranması Öcalan'ı çok öfkelendiriyor.

Öcalan: ABD'ye gitti Barzani, ardından Talabani de gitti ve PKK'sız Kürt meselesine çözüm aradılar. Neydi o da? Bize, "Siz yeni bir Sevr istiyormuşsunuz" diyorlar. Ben dedim, yeni Sevr'i geliştirenler ABD'nin emrinde olan güçlerdir. Örnek işte dedim, ben gitmedim ABD'ye, ben buradayım, savaşın içindeyim, Barzani gitti, ardından Talabani gitti. Ve Özal dedim, bunu görüşüyor ABD'yle. ABD'nin bu görüşü Türkiye'ye empoze ettiği ve Türkiye'de bazı çevrelerin, ANAP içinde hazırlandıkları, Avrupa'da bu konuda hazırlıklar geliştirildiği, Paris Kürt Konferansı, Kürt enstitüleri, bazı yeni oluşumlar geliştiği görüldü. "Kültür özerkliği" deniliyor, bunları el birliğiyle kimler kotarıyor dedim. Hatta bugün Milli Güvenlik Kurulundan çıkan yeni Kürt politikası, kültür özerkliği çıkışları bu anlama geleb. .ecek gelişmeler. Emperyalizmle kimler bu işleri kotarmaya çalışıyor?

Türkiye'deki burjuva basını, özellikle, o Cumhuriyet'te Uğur Mumcu benzerleri, bizi ABD ile ilişkili olmakla suçluyor. Vay, gözün körolası diyeceksin, yani bütün kredilerini ABD'den alan kim, askeri donanım, eğitim donanımını alan kim, yahu senin ordun kime dayanarak yaşıyor, senin kapitalizmin kime dayanarak yaşıyor? Türk Kurtuluş savaşında, biliyorsunuz, Ali Kemallerin tavrı vardır, bize karşı da böyle bir tutum sergileniyor, doğru değil dedim. Şimdi Amerika diyor ki, "PKK'sız Kürt sorunu" ve tasfiye etmek için Diyarbakır'da MİT'le işkenceyi birlikte yürütüyorlar. CIA rapor yazıyor "PKK dünyanın bir numaralı terör örgütü" diye. Bunu işlemiyorlar. Sosyal şovenizmin çılgınlığına bak. Bazı yavan ağızlar da şunu soruyor: "Acaba PKK ABD'den destek görebilir mi?" PKK ABD'nin canına okuyabilir! PKK Kürdistan'da geliştirdiği devrimle daha şimdiden ABD'nin dayattığı çözümlerin canına okumuştur. Niye bunu görmüyorlar, anlayamadım. ABD bazı kürt güçlerini çekiyor oraya. Bunlara dayattığı bir PKK planı var, tasfiye. Sol somut siyasal gerçekleri görmedi mi, gülünç durumlara düşüyor.

Öcalan, Türk solunun ulusal soruna ve PKK'ya yaklaşımını amansızca eleştiriyor.

Öcalan: Bazıları bu konuda inkarcı tutumlarını sürdürüyorlar. Bu çok acı ve hiçbir şeye yaramaz. Ben bazı kişilere şunu söyledim: "siz bu tutumu sürdürürseniz" dedim, "biz meseleyi Türk genelkurmayıyla hallederiz!" Onlar şimdi "PKK'yla savaşımız" diyorlar. Yarın diyecekler, mücadele gelişirse, "siyasal görüşmelere de oturalım." Ne oldu o zaman, biz böyle mi halletmeliydik bu sorunu? Genelkurmay kabul ediyor şimdi, itiraf ediyor. Maalesef bazı solcular halen bu işi ağzına almazken, Türk genelkurmay başkanı gerilla savaşından bahsetti. Yine günümüzde yeni bir Kürt politikasından bahsediyorlar Milli Güvenlik Kurulunda. Bizim bazı sol çevrelerin halen böylesine politikaları da yok. Bu çok geri bir durum ve utanç verici bir durumdur. Biz geçmişteki noksanlıklardan bahsederken, günümüzde halen varlığını sürdüren tutumlar var, PKK'nın yarattığı durumdan rahatsız olma gibi. Diyorlar ki, "bir emrivaki yaptı PKK." Özellikle bazı muarrızlar, "fiili bir durum yarattı" diyor. Suç işlemişiz sanki, çok tuhaf! Bizim yükselttiğimiz bu silahlı savaşımın inanılmaz bir öyküsü vardır, inşallah onlar ilerde daha iyi anlaşılır. "Vay be, niye birkaç günde ezilmedi"de, kendi beklentileri gerçekleşmedi! Yani düşmandan ve savaşı yürüten karşı taraftan daha fazla, onlar tasfiyemizin beklentisi içindeler. Devrimcilik adına. O zaman meseleyi daha iyi halledeceklermiş. Böyle, Kürt yaklaşımı da var, Türk yaklaşımı da. Özel savaş yürüten komutanlar bile, Kozakçıoğlu'dur, özel ordunun generalleridir, "bu savaş" diyor "öyle birden kökü kazınacak bir savaş değildir, kimse bizden böyle bir talepte bulunmasın." Yani onların bize biçtiği yaşam süresini bazı sol çevreler biçmek istemiyor. Bütün bunların tutulur bir yönü yok. Şimdi haydi bunlar iktidar sahibi olsaydılar, gelişmelere belki daha fazla inkarcı yaklaşırlardı. Bu düşmanlığa götürür, görelim bu tehlikeyi.... Bunlar, ilerdeki gelişmelerin önündeki ciddi engellerdir. Onlar belki bazı basit gerekçelerle bunun izahını yapabilirler, ama tehlikelidir...

Öcalan, solun geçmişteki gerilla tutkusuna atıfta bulunurken, "amacımız suçlama değil"

diye ekliyor.

Öcalan: Bir zamanlar Türkiye solunun, dünyanın dört bir tarafında yükselen ulusal kurtuluş mücadelelerine, gerillaya şiirler yazdığı ve oldukça kapsamlı değerlendirmelerle karşılık verdiği bilinmektedir. Gerilla savaşının anlamlı bir tanesi de Kürdistan'da gelişmektedir. Evet hatırlarım, 60'ların sonlarında Küba, Cezayir ve Vietnam'dan nasıl sonuç çıkarıldığını. Bizde diyorduk, ufacık bir tanesi bizim koşullarımızda olsa, Türkiye'li devrimciler oraya akar diyorduk. Büyük gerilla coşkusu, binlercesini yaman gerilla önderleri haline getirir.

milli sorun bir savaşa dönüşmüştür

Öcalan, soldan siyaset beklediğini belirtiyor, milli sorunun günümüzde program sorunu olarak irdelenmesini anlamakta zorluk çektiğini vurguluyor.

Öcalan: Milli sorun teorik bir sorun olmaktan çıkmış, bir program sorunu olmaktan çıkmış, savaş sorunu durumuna gelmiştir, bunu ben de söylemiyorum, dediğim gibi genelkurmay söylüyor. Dolayısıyla, ulusal sorunu, şimdi kalkıp da çok geri bir konumda, hatta 70'lerin geri konumunda görmek büyük bir eksikliktir, teorik olarak halletmeye çalışmak büyük bir eksikliktir. Yeniden teori nasıl yapılmalı, programa nasıl yansıtılmalı olgusundan ziyade bir savaş olayı var. Buna tutum nasıl seyredecek? Burjuva partileri bile, günlük olarak bu konuda bildiri çıkarıyorlar Kürdistan'daki gelişmeler üzerine. Hergün komisyon üzerine komisyon atıyorlar. Şimdi Türkiye solu bunu teorik soyutlamalar düzeyinden çıkarmazsa, ne kadar siyasi olduğunu siz düşünün. Onun için, günümüzün ulusal sorununa yaklaşımını gerçekçi yapmak gerekir. Biz ulusal sorunu bir teorik tartışma, hele hele yeniden bir program sorunu olmaktan çıkarmışız. Belki 15 yıl önce meseleyi teorik düzeyde tartışmak anlamlıydı. Ama günümüz için gerçekçi değildir. Bu aşılmalı. Ulusal sorun çok yakıcı bir savaşım sorununa dönüştürülmüştür. 12 Eylül faşizminin aşılmasında tarihi bir kavşak noktasındadır.

Türkiye solunun "parti sınıf esasına göre kurulur, milli esasa göre kurulmaz" görüşü konusundaki soruya Öcalan'ın cevabı ilginç olduğu kadar düşünüdürücü de.

Öcalan: Geçmişte buna ilişkin sorunlar oldu. Şu genel cevabı verdik: örgüt halk içindir örgüt emekçi sınıflar içindir, onları iktidar yapmak içindir. Şu soruluyordu: "Nasıl bir bağımsızlık ve bundan ne kastediyorsunuz?", işte, ayrı devlet mi, birlikte devlet mi? Daha öncesinde ise bu, "ayrı örgüt mü, birlikte örgüt mü?" biçimindeydi. Şunu söyledik: biz sınıfı ve halkı güçlendirmek istiyoruz. Şu anda PKK'nın birinci görevi, esas itibariyle Kürt halkını güç sahibi kılmaktır. Siyasi, askeri giderek de ekonomik, sosyal bir güç sahibi kılmaktır. Bu gücünü nasıl kanıtlar? İçinde sert bir diktatörlük biçiminde mi? Geniş bir parlamenter sistemde mi? Türkiye iktidarı veya Türkiye halkının iktidarı ile mi? Burjuva iktidarı olsa nasıl kullanır? Halk iktidarı gelişse nasıl kullanır? Ben dedim: kendimiz buna cevap vermek yerine, şimdi halkı güçlendirelim, ordusunu geliştirebiliyorsak geliştirelim. Halkın bir ordusu olsun. Kendini iç ve dış düşmanlara karşı savunan bir ordusu olsun, siyasal güç sahibi yapalım, cephesi olsun, öncü örgütü olsun, onun temel hayati çıkarlarından taviz vermeyen, buna başka örgütler de girebilir. Ekonomik olarak da, sosyal yönde de etkisini arttıralım. Halk gün yüzüne çıksın, siyasal tercihini yapsın. Biz bundan korkmayız.

İ.A.Demir: Gelişmeleri sonra görürüz diyorsunuz?

Öcalan: Birlikte de yapar, eğer çıkarları iyi olursa, karşı taraf çıkar birliğinde samimi olursa niye birlik olmasın? Her düzeyde de kurulabilir. Fakat sen dersen, "sana eskiden olduğu gibi adını bile yasaklarım", işte bu birlik değil, büyük ayrılıktır. Hem de çok büyük bir ayrılıktır. Şimdi bunun bizim sola uygulanmasına gelelim. Eğer baştan, halkların gerçekliğine bağlılık temelinde örgütlenme geliştirilseydi, benim örgüt kurma imkanım olmazdı. Ne kadar ayrılıkçı da olsam fırsat bulamazdım. Çünkü bilincim bana yetmezdi, olanağım hiç mi hiç yetmezdi. Ama sen orta yerde çuvala sığmayacak mızrak gibi hatalar yaparsan, bana kendi elinle çok zor da olsa bir fırsatı veya görevi dayatmış olursun. Sen birlikte örgüt olma fırsatı vermedin ki, biz birlikte örgüt kuralım. Bu çok açıktır.

Diyorlar ki, PKK ayrılıkçı bir örgüttür. Hayır sorun o değil. Sen zamanında görevlerine doğru sahip çıkmadığın için, namuslu hareket

ederek, büyük bir çözümsüzlüğe gücü oranında karşılık vermek zorunda kaldı. Doğrusu buydu. Bu ayrı örgüt de değildir. PKK olayı halkların çıkarları temelinde daha büyük bir birliğe gitmek, işte dediğim gibi, bir kördüğüm var, onu çözmek, başaşağı giden durumu ayakları üzerine oturtmak ve kısaca doğru olana üst düzeyde ulaşabilmek için vazgeçilmez bir çıkıştır.

O zaman onlara şöyle söylüyordum: "En büyük birlik hareketiyiz. Ama nasıl? Halkların gücünü esas aldık, çıkarlarını esas aldık. Bu yerli işbirlikçilerimizi tasfiye edelim" diyorduk. "Mümkünse siz de utanılası, bu Türkiye'yi alabildiğine bağımlılaştıran, Türkiye'yi alabildiğine çarpık bir kapitalizme mahkum eden, bugün tefecilikten başka bir şeyle uğraşmayan, mali araçlarla halkı soymaktan başka bir şeyle uğraşmayan iktidar var, onu gerileten bir halk gücü ortaya çıksın, biz birlik meselesini iyi hallederiz." Doğrusu da buydu. Biz bu durumu yarattık da, birbirimize mi girdik? Hayır! Bilakis, bu duruma gidebilen örgütler olsaydı, biz çıkmazdık. Kürdistan'da olsun, Türkiye'de olsun, kendi halkının meselelerini çözebilen böyle örgütler olsa, bunlar her türlü birliği yaratabilirler. Bu konuda bir sıkıntının olmaması gerekir. Sıkıntıyı doğuran, "atın önüne arabayı sürerim" yaklaşımı gösteren zihniyetler, tutumlardır.

Öcalan'ın yaklaşımının okur tarafından daha iyi anlaşılması için, görüşmenin bir başka anında dile getirdiği şu görüşünü de aktarmak istiyorum:

*Öcalan:*Biz ta '70 lerin başından itibaren Türkiye'de yükselen devrimci bir hareketin, devrimci bir partinin -adı zaman zaman söylense de, söylenmese de ve vazgeçilse de, vazgeçilmese de- bir olgu olarak varlığına inandık. (PKK'yı) bu çıkışın veya bu eğilimin, özellikle 12 Eylül faşizmine karşı yetkin savaşan somut bir ifadesi olarak da görüyoruz. Bu yükselişin ve gelişmenin Kürdistan somutuna başarıyla uygulanmış, oldukça yanlışlardan ve hatalardan sıyrılmış bir gelişmenin ifadesi olarak değerlendiriyoruz. Bunun derin bilinci içindeyiz. Bu çokca da ortaya konulmuştur. Türk-Kürt ilişkilri tarihsel ve güncl olarak dünyada birbirlerini en çok etkileyen iki ilişkidir. Geçmişte bu ilişki, bir halkın inkarı temelinde yürütülmeye çalışılmıştır ve devrimcilerine de bu yansıtılmıştır. Biz buna sosyal şovenizm dedik. Bununla mücadele edilmeden, halkların birliğine veya mücadele birliğine gidilemez demişiz. Bugün bu durum biraz daha iyi anlaşılmıştır. Gönül isterdi ki, baştan beri halkların gerçeğine doğru yaklaşılsın ve mücadelede fazla ayrılıklara, kaygılara düşmeden, birlikte en özlü olanı gerçekleştirelim ve gereklerini yerine getirelim. Maalesef, bilinen nedenlerden dolayı, bu dilediğimiz gibi gelişmemiştir. Ancak bu bizi bir inkara götürmeyecektir. Karşı taraf bizi inkar ediyor diye, sola sosyal şovenizm hakimdir diye, dar bir milliyetçiliğe düşüp, ayrılıkçı noktalarda seyretmemeye özen gösteriyoruz.

Günümüz sosyalist dünyasındaki milli çok renkliliği de, Öcalan olumlu bir gelişme olarak niteliyor.

Öcalan: Bugün Kürdistan halkı açısından PKK bir olgudur, iyi değerlendirilmesi gerekir. Düşmanlık eden de iyi değerlendirmeli, dostluk eden de iyi değerlendirmelidir. Düşmanca savaşım yürütenler de savaşı kuralları içinde yürütebilmelidirler diyorum. Dostça yaklaşmak isteyenler varsa, onlar da dostluğun gereklerine doğru yaklaşmalılar. Hele hele bizden sosyalist dayanışma isteniyorsa... Belirteyim, yani, bugün Sovyetler'de bile böyle değil mi? Yeni cepheler kuruluyor, yeni sosyalist örgütler kuruluyor. Yugoslavya'da da bugün böyle gelişiyor. Yani bu sosyalizmde tam çözüm bulamamış, ama yeni çözümler, özellikle de halkların gerçekliğine ve ulusal gerçekliğine bağlı olan çözümler dayatılıyor. Büyük Rus ulusu temelinde gelişmiş bir merkeziyetçiliğe başkaldırı vardır. Büyük Rus Şovenizminden daha 20'lerde bahsediliyordu. Bugün başkaldırı bir gerçek. Burada suçlu tutulması gereken, büyük ulus şovenizmine başkaldıran değil, bilakis şovenizmin ta kendisidir. Büyük ulus şovenizmidir. Halkların özgürlük talebi yerinde bir taleptir. Ama işte kapitalizmin etkisine giriyor, büyük ulus şovenizmi sorumlu tutulmalıdır.

İ.A.Demir: Bu örgütlenme meselesinde Lenin'in 1915-17'lerde yazdığı çok önemli yazılar var. Sonradan büyük Rus şovenizminin etkisiyle uygulanmamış...

Öcalan: Var tabii. Lenin bu konuda çözümleyicidir, tıkayıcı değildir, bağımsız örgütlerin doğmasına karşı değildir. Ama onların doğru

ilkeler temelinde doğru ilişkisinden yanadır. Bu anlamda, ayrı parti olmuş, tek parti olmuş, bu önemli değildir. Önemli olan, tek parti adı altında dev gibi bir merkeziyetçilik oluşturuldu ve bugün sosyalizmin başına büyük bir bela. Bununla ilgilidir, o tek parti anlayışı az mı sorumludur bugünkü durumdan? Şimdi kopuş başlıyor. Büyük Rus tutumu işte bu bürokratizmi doğurdu, bürokratizm en son bu yozlaşmayı doğurdu, sonuç işte Gorbaçov, Glasnost şu bu. Baştan aranmalı biraz. Biz ne pahasına olursa olsun ulusların ayrılığı, ortak çıkarları görememe demiyoruz. Bilakis, bizim söylediğimiz, büyük ulus adına, onun çıkarını temsil eden bir parti, bütün uluslar adına karar veren ve en ince yaşamlarına kadar hükmeden bir organ, bu çok tehlikelidir. Ve tehlikeli olduğu bugün işte çok iyi ortaya çıktı. Nefes alamaz bir duruma getirmiş, sosyalizm bu muydu? Sosyalizm, tam aksine.. Şimdi bizim de Türkiye somutunda eleştirdiğimiz yön budur. Sen sosyalizm adına benim adımı bile söylemeyi yasaklarsan, devrim sonrasına atarsan, bunu sosyalizmle ifade edemezsin. Kocaman Lenin'in Sosyalizm pratiğinin başına bu geldi, değil mi? Ya Türkiye'de? İliklerine kadar milliyetçiliğe gömülme neyi yapmaz?... Ayrı örgütlenme veya Kürdistan adına bir örgütlenmeye gitmeye mecbur kaldık... O kadar inkarcı yaklaşıldı ki! Yalnız Türkiye'de değil, ilkel milliyetçilik de Güney Kürdistanın bir propaganda kolu oldu... Türkiye solu ise inkar etti, sosyalizm sonrasına bıraktı. Ve ikisi birbirini besledi. Bunu çok tehlikeli gördüm. Bizim en büyük çıkışımız, bu iki gelişmeye, olumsuzluğa karşı özgünlüğü ortaya çıkardı. Halkın nefes almasına, kimliğine ve gücüne yol açabilecek bir girişimi başlattık. Bu girişim içinde bir sürü Türkiyeli arkadaş da yer aldı... Şimdi bunlar görülmüyor. "PKK şöyle ayrılıkçı, biz şöyle enternasyonalistiz." Yapmayın, dedim, "senin enternasyonalizminde benim adım bile yok!" Dedim ya, Lenin'in siyasetinin başına bu geldikten sonra!..

İ.A.Demir: Bu, sosyalist demokrasi tartışmasıyla da bağlantılı...

Öcalan: Şüphesiz bağlantılıdır. Sen karar gücünü yalnız bir örgüte, yalnız bir kişiye indirgersen, halkı devreye sokmazsan, hangi sosyalist demokrasiden bahsedersin? Komünist partilerin en büyük eksikliği buradadır. Üçüncü Enternasyonaldeki en büyük eksiklik buradadır. Yani eleştirilecekse, Stalin'i bu konuda eleştirin diyoruz. Sosyalizm halkın dile kavuşmasıdır, halkın bilince kavuşmasıdır, halkın özgürce konuşmasıdır. Ve öyle yalnız devrim dönemi için değil, yalnız kendisi için değil, bütün dünya için. Sovyetler'de olan nedir? En çok sözcü, en çok güç, en çok otorite kazanan aslında büyük Rus olayıdır. Giderek, Slav kökenliler biraz daha fazla güçlü, Asya kökenliler biraz daha zayıf, bunu dünyaya da taşırma, bundan sonuç çıkmaz. Lenin bunu belirtmiştir, böyle bir şovenizm vardır. Ben bunu enternasyonalizm olarak değerlendirmiyorum. Sovyetler'de ihmal edilen burasıdır. Neredeyse tek bir kişi bütün bir dünya sosyalizmi adına söz sahibi oldu.

sovyetler'de milli mesele

İ.A.Demir: Bütün parça ilişkisine değindiniz. Bu da önemli bir tartışma konusu. Bütün uğruna parçanın ihmali...

Öcalan: Kesinlikle, Sovyet deneyiminde ihmal edilmiştir.... Sen elli yıldır küçük halkların ulusal kurtuluşuna dayanarak gelişmek istedin, çıkarın elverdiğince yanında yer aldın, çıkarın elvermediğinde "küçük parça ihmal edilebilir" dedin... Daha dün ABD'ye karşı mücadele en iyisiydi. Bunu sonuna kadar destekledi. Çünkü o temelde büyüyordu ve Sovyetler'i dengeye götürebiliyordu. Şimdi ise çıkarın ABD ile uzlaşmaktır, bu sefer küçük parçaları, ulusal kurtuluşu ihmal etmektir. Hatta silahsızlanma adına, barış adına, bunları en temel çıkarlarından, kurtuluşlarından vazgeçirmeye kadar gidiyor. Bunun da sosyalizmle alakası yok, zamanında yoktu, şimdi yok. Biraz baştan ele almak gerekir. Parçanın bütüne tabi olması, parti merkezine bütün seksiyonların alet olması, yalnız seksiyonların değil, diğer ülkelerin komünist partilerinin bir propaganda kolu durumuna getirilmesi, söz konusudur. Üçüncü Enternasyonal partileri Sovyet partisinin propaganda kolu idiler. Daha da kötüsü, günümüzde doğrudan dışişlerinin bir propaganda kolu durumundalar....

Enternasyonalizm, halkların kimliğinin örtbas edilmesi, onun devriminin ahirete ertelenmesi, mahşere ertelenmesi değildir. Enternasyonalizm, halkların çıkar birliğini hiçbir gerçekçe ileri sürmeden en anlamlı biçimde hayata

kavuşturmaktır. Küçük halk, büyük halk ayrımı yok; küçük ulus, büyük ulus ayrımı yok; küçük parti, büyük parti ayrımı da yok Leninizmde de bu böyledir. Hiç kimse demesin, günümüzün Leninizmi daha değişiktir. Diyene sen sahtekarlık yapıyorsun derim. Sosyalizmin bazı evrensel gerçeklere bağlı kalması gerekir. Eşitlik ilkesi, her çağa göre eşitlik ilkesidir. Ezen ulus-ezilen ulus, ezen sınıf-ezilen sınıf, ezen cins-ezilen cins konularında bazı temel ilkeler vardır... Lenin üç-dört kişilik bir Avrupa grubunu bile muhatap kabul ediyor, sonuna kadar sosyalizmi tartışıyor. Bizimkiler, "işte bizim politik çıkarlarımıza uygun değildir" diye kocaman ulusal kurtuluş hareketlerini feda ediyorlar. Bu da, sosyalizme yanlış yaklaşımdan kaynaklanmaktadır...

Bütün adına parçayı dikkate almam dersen, ne olur? İşte ABD ile uzlaşmaktan başka bir çıkış yolu bulabilir mi? ABD ile Sovyetler dünyanın sorunlarını nasıl halledecekler? Hiç halledemezler, onu söyleyeyim. Ne savaşları önleyebilirler, ne barışı sağlayabilirler, ne de kalkınmayı sağlayabilirler. Yine devrim gündemdedir, yine sosyalizm gündeme gelecektir... Bu konuda bir tartışma vardır. Sovyetler de bir tartışma vardır, dünyada da vardır. Sosyalizmin yaratıcı gücünü bence kanıtlayacaktır. Biz bu tartışmayı olumlu buluyoruz. Söyleyeyim, Gorbaçov'un çıkışı gerekliydi. Fakat bugün daha çok sağa ağırlık veriyor, ABD ile uzlaşmaya, onunla her düzeyde oldukça uslu ve itaatkar olmaya çalışıyor. Bu bir politikadır. Buna sağ uzlaşmacı bir politika adını koyalım açıkça. Ama diğer yandan, Sovyet tarihinin gözden geçirilmesi, iç politikanın gözden geçirilmesi tamamen gerekli olan hususlardır. Demokrasi sorunu tamamen gereklidir. Çözüm buluyor mu? Kendisi acaba bu konuda engel değil midir? Bu onların sorunu, fakat sorunların böyle vücut bulması yerindedir.

anti-sovyet olmadığımız gibi kâbe olarak da görmüyoruz.

Öcalan, Sovyetler'deki "katı bürokratik aygıttan", "parçalanması gereken kabuktan", uzun süreli birikimler sonucu oluşmuş bir "kilitlenmeden" sözederken, THKP-C'yi ve Türkiye solunun THKP-C kökenli akımlarını çağrıştıran bir konumlanmayı tercih ediyor: sosyalist ülkelerin sorunlarını kendi sorunlarının yerine geçirmemek.

Öcalan: Gorbaçov bir kördüğümü çözme kılıcını kullanmaktadır. Ama bunu çok dalgalı bir biçimde yapıyor. Belki de başka bir seçeneği yok. Sorunu basit ele almamak gerekir. İşte "Sovyetler kapitalizme boyun eğdi", "Sovyetler tamamen kapitalistleşiyor" dememek gerekir. Ama "Sovyetler tek başına alıp komünizmi götürdü", "en son sözdür", "tek gerçekleşen sosyalizmdir", "herkesin uyması gerekir", işte sosyalizmde bu olmaz! Bu bir dinde olabilir, yeni bir din bunu iddia edebilir, ama sosyalizm bunu iddia edemez ve etmemelidir. Biz böyle yaklaşıyoruz. ...Dogmatik değiliz. Anti-Sovyet olmadığımız gibi, bir Kabe olarak görme durumunda da değiliz. Çin için de geçerlidir. Arnavutluk için de geçerlidir. "Orada mükemmel sosyalistlik", bilmem "diğerinde şu kadar emperyalistlik", bunlar ucuz yaklaşımlardır bence. Sınıf etkileri var, Çin'de de var, orada da, burada da var. Devlet olmuş partilerde de var, devlet olmamış partilerde de var. Sosyalizmi gerçekleşen birşeyle eşitlemek doğru değildir. Sosyalizm bir öğretidir ve insanlığın bütün ileri yönünü ve tecrübelerini özetleyen, ona günceli de katan ve bu anlamda da emeğe en saygın yeri veren bir öğreti. İlla bir bilim olarak değerlendirilecekse, toplumsal dönüşümün en ileri bilimsel ifadesi anlamına gelir. Ve bu da her zaman büyük bir tecrübeye dayanır. Ama aynı zamanda yeni gelişmelere de dayanır.... İlla kafamızı şu merkeze takmak, bu merkeze takmak diye bir ihtiyaç yok. Ben bunun enternasyonalizm olduğuna baştan beri inanmıyorum.... İstedikleri kadar söylesinler, "devrim tasfiye oldu, devrim dönemi geçti", geçmediğini göreceğiz. Bu hususlar yeni değiller. Ortaya çıkacak sağ-sol sapmalar, bilmem neler Türkeyi'yi fazla etkilemez. Onu söylemeyelim. Bilakis daha çok kendi gerçeğine yönelmeyi, kendi özgünlüğünü görmeyi ve orada kendine göre bir biçimlenmeyi yaratır. Onu yapacaksın. Leninizm budur. Tersi dogmatizmdir. Ezberlemekten başka yapacağınız hiçbir şey yoktur.

Öcalan, Brejnev'e yöneltti̇ği bir eleştiriyle, tek ülkede sosyalizm tartışmasına son zamanlarda Türkiye solunda pek ele alınmayan bir boyuttan katılıyor: tek ülkede komünizme kadar ulaşılır anlayışıyla içiçe olan maceracı ve

teslimiyetçi yönleri:

Öcalan: Brejnev son dönemlerde diyordu, "biz komünist aşamaya ulaştık". Şimdi öyle bir durum yarattılar ki, nükleer silahlarla dahi emperyalizme hedef olabilecek birçok alan komünizme doğru gidiyor! Arkada bu kadar emperyalist bir sistem var. Bu kadar, sorunları halledilmemiş üçüncü dünya ülkeleri var. Sosyalist ülkelerin hepsinde karşıt şeyler bile var! Kapitalist sistemden bu kadar kopma tehlikelidir. Şimdi ben Troçki'yi düşünelim demiyorum da, sosyalist devrim bir iki ulusla komünist aşamaya kadar giderse, her türlü tehlikeyi, her türlü silahlanmayı davet eder, her türlü yıkıcı aletlerle üzerine gelinmeyi ortaya çıkarır. Sosyalist devrim, biraz da evrensel bir devrim, yani bir ulusa tek başına komünizme kadar gitme imkanı vermeyebilir. Ben Troçki'nin savunduğu "dünyanın her tarafında devrim olmadan, hiçbir yerde yalnız başına sosyalizm kurulamaz" tezi de doğrudur demiyorum. Fakat "kurulabilir, komünizme kadar da gidebilir, işte Sovyetler'de de böyle komünizme kadar gider" yaklaşımına da karşıyım. Bu çok tehlikeli bir durumdur... Bu etkiyle Amerika'ya yaklaşıyor bugün.

"ne kadar askeri gözükse de, parti'de müthiş bir demokratizm var."

Sosyalist demokrasi tartışmasına alan sınırı tanımıyor Öcalan:

Öcalan: Tabanı kat, emekçileri kat, bunlar çözümü bulsunlar. Ben bunu yalnız iç politika için demiyorum, dış politika için de bu kesin gereklidir. Bir Nikaragua politikası mı? Sovyet halkı kendisi, tabanı tartışsın, en üst düzeyde bir karar bile çıkartsın. Ne diye beş tane, son derece tutuculaşmış politbüro üyesi -sanırım bir tanedir, belki beş de değildir- tek başına dünyanın herbir köşesine "Sovyetler'in kararıdır, sosyalist ülkenin kararıdır" diye dayatsın! Çok saçma. Her ne kadar Gorbaçov bundan rahatsızsa da, bence o da aynen bu hastalıkları yaşıyor... Sosyalizmin kuruluş sorunu tamamen işçilerin katılımı ile halledilmesi gereken bir sorundur. Bunun zeminini bulacaksın.... Aklım ermiyor, Gorbaçov için de söyleyeyim, mesela karar veriyor, "yeter, özerklik istemede fazla ileri gittiniz." Bu böyle halledilmez. Yani yukarıda genel sekreterin emir vermesiyle, en ücra bölge sorunlarının çözümünde, sen kendini yetkili gördün mü, orada Leninizm yoktur.

Mao'nun kültür devrimi anlayışını da çözüm yolu olarak kabul etmiyor:

Öcalan: Mao'daki kültür devrimi dönemi, bu bana taktik bir yaklaşım gibi geliyor. Sosyalizmin stratejik bir özelliğini, taktik bir özelliğe indirgemek gibi geliyor. Sosyalizmde halkın etkinliğinin sürekli olması gerekir.

Parti-içi demokrasi, kanatlılık, parti içinde parti olmamak kaydıyla kanatların örgütlenme hakkı... Türkiye solu bunları tartışıyor ve aşırı merkeziyetçi bir geçmişin ardından bugün adım adım bunları hayata geçirmeyi deniyor. PKK'yı meşgul eden sorunlar çok farklı. Hiziplere yer yok PKK'da. Öcalan "sorunlarımız farklıdır, çözümleri de farklıdır" diyor. Günümüzde dünya solunu çok ilgilendiren parti-içi demokrasi konusunda Öcalan'ı dinleyelim;

Öcalan: Burada da herkes konuşsun diyorum. Gece gündüz bütün çabamız onları bilime açabilmektir. Bir işe önderlik etmek, sokaktan aldığın sıradan insanı politikaya karıştırmaktır. Onları temel politika alanlarıyla tanıştır, bazı pratik görevlere çek, işte önderlik budur... Bütün gücümle ben kırk dereden su getirerek ilgi yaratıyorum. Bazılarının kafasında da dikkat çekecek hususlar çıkarıyoruz. Bu dile geliyor. İşte bu, adama biraz hareket olanağı veriyor. Ne kadar askeri gözükse de, partide müthiş bir demokratizm var.

Kürt halkı dilsiz bir halktır. Onları dağların dibinde dilsiz bıraktılar. Dilsiz oldu mu, bilirsiniz düşüncesi de gelişmez. Yani dil kullanılmadığı için, düşüncesizliği geliştirir. Halkın düşünme alışkanlığı çok zayıftır. Şimdi bunlardan ulusal kimlik, giderek devrimci savaş, gerilla savaşı, halk iktidarı ve bunları ona seferber etmek, çok büyük bir demokratizm gerektirir. Oldukça demokratik bir yaklaşımın olmazsa, bastırma yöntemleri, bu insanları kul köle yapar. Savaştıramazsın, köleler savaşamaz.

KDP niye gerillacılığı çıkaramadı? Çünkü feodal yöntemin uygulandığı yerde gerilla mücadelesi yürütülemez. Kemalistler bile neden gerillayı bastırdılar? Gerilla bir halk savaşı yöntemidir. İşin bu yönü iyi görülmelidir. Eğer kadrolar, örgütlenme çabalarımızda yüksek bir demokratizm, önlerini sürekli açma, onları dile kavuşturma, önlerine sürekli hayati sorunlar

koyma ve bir de engel koymama, onları öyle bastırmama yöntemiyle çalıştırılırsa, yenilmez olurlar. Bu olmasaydı, örgüt gelişemezdi. Bu daha da incelenebilir.

"kadın, kendini silaha, ideolojik-politik önderliğe yakıştırmazsa, kurtuluştan sözedilemez."

Kadın konusunda da PKK'nın yaşadığı süreç özgül bir süreç. Kadınların özgürleşmesi PKK'lıların her fırsatta vurguladıkları bir hedef. Buna karşın, Türkiye'deki kadın hareketini meşgul eden sorunlarla PKK'lı kadınları meşgul eden sorunlar hayli farklı. Kampta kadınlarla görüştüm. Özgürlük konusunda kendi arayışlarının doğruluğuna öylesine derinden inanıyorlar ki, ilk beş dakikadan sonra ben soru soran olmaktan çıktım, Türkiye'deki kadın hareketi konusunda ardı arkası kesilmeyen eleştirel sorulara cevap vermek durumunda kaldım. İlginç bir deneydi. Ayrı örgütlenme anlayışını sapma olarak değerlendiriyor PKK'lı kadınlar. Kadının kendini politik mücadelede kanıtlamasını esas almayan bir özgürlük hareketini de tanımak istemiyorlar. Geride ailelerini, çocuklarını bırakmışlar, omuzlarında silahları, yeni Kürt kadınını yaratma hedefiyle geçmişe arkalarını dönerlerken, "kadının kendi bedeni üzerinde söz sahibi olması", "kadınların karşı-tarihi" gibi endişeleri olan sosyalist kadınları anlamaya açık değiller. PKK'lı kadınların gözünde Türkiye'deki kadın hareketi daha çok 12 Eylül pasifikasyonunun ürünü. Kadın-erkek ilişkileri konusunda Öcalan'la Akademide öğrenciler önünde yaptığım bir görüşmeden, yer darlığı nedeniyle kısa bir bölüm aktarıyorum:

Öcalan: Özgürlük istiyorsan, güçlenmek istiyorsan, bunları hem tarihsel, hem güncel sorunların çözümüne bağla. Kadın-erkek ilişkisini biz her zaman böyle görmeye çalıştık. Aslında, özellikle de zor devrimci süreçlerde anlamlı birlikler kuvvet yaratabilir. Gerçekten devrim amacına bir katkıyı esas alıyorsa, ben bir şey demiyorum, bu bir evliliktir. Bu biraz güçlü bir mücadeleci kişilik ister. Güçlü bir çözüm kabiliyeti istiyor. Sorun hiç de tutkularla halledilecek bir sorun değil. Kürdistan'da güçlü kadın-erkek ilişkisi mi istiyorsunuz? Adınız bile kabul edilmez. Bir avuç toprak parçası yok. Nerede, hangi ilişkiyi yaşayacaksınız? Özgürlük savaşımına bel büken, ondan vazgeçenin kadın-erkek ilişkilerine getireceği hiçbir şey yoktur. Tam tersine bunu kötü kullanır. Düşürür! Bizim rıza göstermeyişimizin nedeni bu. Bunların hepsini altüst etsek de, buna izin vermeyeceğim. Kurulan evliliklerin de sahte olduğunu ilan etmekten çekinmedim. İstedikleri kadar beni eleştirsinler. Bu tutumu sürdüreceğiz.

Kadını güçlendir, devrime kat, eline silah ver, kanıtlasın kişiliğini, ne kadar ayakta kaldıysa, kadın o kadar, saygıdeğerdir. Böyle kadınlar bol bol çıktığında bundan feodalite zarar görür, eski zarar görür. Özgürleşmiş kadın daha iyi sever. 15 yaşındaki insan sevemez, bir şey anlamaz, o ürker bu tip insan ilişkilerinden. Bizim toplum bunu uygular, daha rüştünü bulmadan hepsinin başını bağlar. Erkeğin de, kızın da. Çok büyük bir tehlikedir. Güçlü kadının, güçlü erkeğin ortaya çıkması bu işin çözüm yolunun temelidir. Birbirine saygı gösteren kadın kendine inanacaktır. Kendini naza vurarak, melankoliye, romantizme vurarak kadın kişilik bulamaz. Ve böyle kadın da bence sevilmez. Erkeğin kendini etkili, yetkili, paralı, mülklü kılarak karşı cinsten aldığı köleliktir...

Feministlerin hareketi bir tepki olabilir, ama bir çözüm yolu olamaz. Biz nasıl erkeksel bir toplum yarattıysak, o halde siz de öyle daracık yerlerde kadınsal bir toplum yaratamazsınız. Bunu aşmayı bilmek gerekiyor. Yalnız şöyle işte, "bizde daha çok iş, daha çok ekmek" demekle de kadın özgürleşmez, sorun o kadar basit değil....

Saflarımızdaki kadın faaliyetleri için de söylüyorum. Başta kendi özgünlüğünüzü bulmaya çalışın. Gücünüzle. En azından güç olun, örgüt olun, siyasal güç, hatta askeri güç haline de gelin. Askeri güç haline gelememeyi ben ciddi bir eksiklik olarak görüyorum. Bilirsiniz, ordular erkek ordularıdır. Bunun herhalde kadının konumuyla çok sıkı bir bağlantısı vardır. Silah kimin elindeyse, söz de onun elindedir. Kadın kendi kendini silahlandırmalıdır. Askeri, siyasi yönden, ideolojik, kültürel yönden. Silaha kendini yakıştırmazsa, ideolojik-politik önderliğe kendini yakıştırmazsa, hangi kadın kuruluşundan bahsedilebilir?.. Kalkıp da, ben sizin yerinize gidip özgürlüğünüzü kazanmam. Ancak ortamı hazırlayabiliriz, ancak en-

gellemeyi biraz açabiliriz. Ama büyümeyi siz kendi ayaklarınızla yapacaksınız. Bu dili kendiniz konuşturacaksınız, bu konuyu kendiniz açtıracaksınız.

Yalnız kadın toplumu içinde erkeklere söz saymakla hiçbir şey elde edemezsiniz. Diyelim, Kürt halkı Türk burjuvazisinden kurtulmak istiyorsa, sömürgecilik kurumlarıyla dişe diş çatışmadan, işte bir yanda bir mezhep gibi onu tutarsak, bu mezhep, bu grup savaşımı gerçeğinden kurtarmazsak olmaz. Bir halk yarasını tedavi ederken, yarayı kim kanatıyorsa onun elini kıracak. Kadının yarasını kanatan erkektir. Onun yarayı körükleyen elini kırmak zorundasın. Onu görmek durumunda, savaşmak zorunda, konuşmak, tartışmak. Gerekirse protesto göster. Örgüt gücü olmak zorunda. Bazı silahlar edineceksiniz. Ben demiyorum, klaşinkofla saldırın. Bu olmaz, ama yine silahlar gerekecek elbet. Bu silahları bulacaksınız. Bu sevgiyle olmaz. "Benim erkeğim herşeyimdir", orada fazla sonuç alamazsın. Yani sadece sevgiye sığınarak, aşka, çocuk sevgisine sığınarak kadın yine de arzulanan yere gelemez. Elbette sorunun çözümlenmeyişinde bu tutumların etkisi vardır. Bu, güç istiyor. Açıkca söyleyeyim, militanca bir güç istiyor.

arabesk'i kürtler besledi

Akademideki görüşmede Öcalan kültürsanat konusuna da değindi.

Öcalan: "Türküm diyen herkes Türktür", bunu diyen Ecevit. Kendine en büyük demokratım diyen adamlar bunu söylüyor. Ne kadar kolaycı bir çözüm olur bu! Örneğin, kendine Alman deyince, herkes Alman olmalı! Sosyalizmde de zayıf noktadır bu. Ama bizimki diyor ki kendi dilini, kendi kültürünü konuşturmak tamamen yasak. Bu teori egemen güçlerindir. Biliyorsunuz Kürtçe türkü, şarkı, oyunlar üzerine bir Türk cilası geçirildi. 12 Eylül döneminde buna bir de Arabesk kültürü eklendi. Şimdi çoğu bunu çözmeye çalışıyor, "bu bela nereden çıktı" diye. Arabesk kültürü daha çok Kürdistan kaynaklı. Doğudan kaynaklı, ondan güç alıyor. İsmi önemli değil, arabesk olur, kürdesk olur, hiç önemli değildir. Ama bir çarpılmanın, bir asimilasyonun, kısaca erimenin en çarpıcı sonuçlarıdır. Türk aydınları bu akımın ortalığı birden kaplamasından rahatsız, değil mi? Ama bu bir sonuçtur. Sen bir şeyi bu kadar bozarsan, ilkede karşı çıkmazsan, sonuna kadar ona fetva verirsen, başına gelecek olan da budur."

Arabesk nedir? Arabesk her türlü özgürlük kökeninden kopmuş, her türlü kendini savunma duygusundan, düşüncesinden kopartılmış bir halkın, her türlü boyun eğmeye alıştırılmış gerçeğini ifade ediyor. Boyun eğmeyi ifade ediyor, kaderi ifade ediyor, düşkünlüğü ifade ediyor ve yaramaz biçimlerde tabii. Korkunç duygular, ağlamak, sızlamak hep sanat diye söylendi. Ve neredeyse toplum en kaderci, en ağlamaklı bir toplum haline getirildi. Ve bunun devrime verdiği zarar da az değil.

PKK'lıların geliştirmeye çalıştıkları bir karşı sanat var. Bu, halk oyunları, halk ozanları ve PKK korosu yanında; 68'lerin sokak tiyatrolarını ve 70'lerin halk tiyatrosunu çağrıştıran politik tiyatro girişimlerini de içeriyor. Sanat da, herşey gibi, mücadelenin hizmetinde, doğrudan hizmetinde olursa anlamlı. Bu aşamada sanatın özerkliğini tartışmaya açık değiller. Parti sanatına ihtiyaçları var, onu geliştiriyorlar.

Görüldüğü gibi, PKK'nın özgül sorunları ve yaklaşımlarıyla Türkiye solunun özgül sorunları ve arayışları hayli farklı. Öcalan da bu farkın bilincinde, görüşmenin bir çok anında bunu ısrarla vurguladı.

"türk solu birleşmeli bizi bir ayrılık kuvveti olarak görmemeli."

Ama bu farklılığı saptamak Öcalan'ı Türkiye solunun sorunlarına ilgisiz kılmıyor. Tersine bütün gelişmeleri çok yakından izliyor. Türkiye solu açısından endişeli de. "Önümüzdeki bir yıl Türkiye açısından çok önemli. 90 çok önemli. İstikrarsızlığın en çok yaşanacağı bir yıl. Sol biraz da geç kaldı. 12 Mart'ta olduğu gibi, yine onikiye çeyrek kala örgütleniyor. Bu oldukça sakıncalı" *diyor. Solun bölünmüşlük dogmatizm ve apolitiklik kısır döngüsünü kıramamasından endişeleniyor. AT'ci, düzenci cereyanın, önüne 141-142'nin kalkmasıyla sınırlı bir hedef koyup kendini solun geniş kesimlerinden ayıran cereyanın yeterince zayıflatılmamasından endişeli. Ama solun birleşmesini, birleşik ve sorumlu bir işçi sınıfı hareketi, bir halk gücü oluşmasını yürekten isti-*

yor. "Bizi öyle bir ayrılık kuvveti, bir problem kaynağı olarak görmemelidir sol" *diyor. Soldaki bölünmüşlük, tekkecilik kısır döngüsünü güçlendirecek bir mesaj vermemeye çok dikkatli.* "Birlikçi tutumu dayatmak gerekir. Bu konuda ille bir yelpaze çizilmek istenirse, söyleyeyim, hepsi, yani TBKP'den -tek şart olabilir. AET'nin veya mevcut düzen partilerinin icazetiyle değil, onu aşan bir konumda olmak- günümüzde Sosyalist Parti'ye kadar herkes. Bunun adına ister parti denilsin, ister siyasal hareket, ister cephe. Günümüzün doğru biricik tutumu bu olmalıdır."

Öcalan, Türkiye solunun sorunlarına gösterdikleri yakın ilginin taktik bir kaygıdan ibaret olmadığını, bunun stratejik bir yaklaşımları olduğunu özellikle vurgulama gereği duyuyor.

Bununla birlikte, PKK'nın Türkiye siyasi arenasındaki bugünkü çözümsüzlükten, alternatifsizlikten çok rahatsız olduğu da bir gerçek. PKK'lılar başarılarından gurur duyuyorlar, ama birleşik ve kitlesel bir Türkiye sol hareketiyle dengelenmeyen bir başarıyla tatmin olmayacak kadar gerçekçiler. Öcalan, "Türkiye solunun çok geniş birikimleri var" *diyor,* "entellektüeli var, direnişi var, işçi sınıfı var." *Varolan birçok yasal olanağın kullanılmamasını da şaşkınlıkla karşılıyor. Bu durumu değiştirecek en ufak belirtilere bile kulağı açık.*

Yeni bir darbe ihtimali konusundaki bir soruyu cevaplarken çeşitli gelişmeler olabileceğini kabul eden Öcalan, yine de vurguluyor: "12 Eylül darbesi iktidardadır." Ve ekliyor:

Öcalan: Özal'ın Parlamentosu Demirellerin Parlamentosu kadar bile etkili değildir. Özellikle Kürdistan'da asıl güç kaynağı Özel Harp Dairesi'dir. Eskiden MHP'nin yaptıklarını bugün kontr-gerilla o korucular vasıtasıyla kurumlaştırmıştır. Parlamentonun hükmü yok. Olağanüstü Valiliğin yetkileri geçerlidir. Büyük bir bütçesi vardır. Büyük bir otoritesi vardır. Ekonomi bütünüyle bu özel savaşa göre ayarlanıyor. Artık gelirler özel savaşa hizmet temelinde dağıtılıyor. Sosyal etkinlikler, siyasal etkinlikler özel savaşla bağlantılıdır. Din, kültür, aşiret idaresi, hemen hepsini özel savaşa bağlantılı kıldılar.

Fakat Türkiye'den de kopuk değildir. Şiddetle bağlıdır Türkiye'deki gelişmelere. Şu bir kez daha doğrulanıyor: Kürdistan'da bugün yerleştirilen özel rejim, Türkiye'de de demokrasinin yokluğu anlamına gelir. Biz eskiden "geri Kürdistan Türkiye'de demokrasinin olmayışının temel nedenlerinden birisidir, ilerleyen bir Kürdistan Türkiye'de demokrasinin gelişmesinin güvencesidir" diyorduk. Bu tez bugün biraz doğrulanıyor. En geri Kürdistanlı işbirlikçi bugün Türkiye Parlamentosunun en sağ kanadıdır. Bunlar hem anti-Kürttürler, hem anti-demokratiktirler. Ve sonuna kadar da emperyalizme bağımlıdırlar. Bunlar bugün daha iyi ortaya çıkmıştır. Günün siyasal görevi çok önemlidir.

Öcalan'ın, diğer görüşmelerde olduğu gibi, "Türkiye halkına ve devrimcilerine bir rapor" diye nitelemeye özen gösterdiği görüşlerini elimden geldiğince objektif yansıtmaya çalıştım. Başta da belirttiğim gibi, mutlak bir nesnelliğe inanmıyorum, her röportaj görüşmecinin özgül tarihiyle bağlantılıdır. Bir başka deyişle, enformasyon nesnel olamaz, nesnelliğin yolu bilgilerin çeşitlenmesiyle açılır. Buna katkıda bulunabildiğim oranda gazetecilik görevimi yerine getirmiş sayılmalıyım.

Salih Ural

bugünden kitlesel bir sosyalizm

Bugün bütün dünyada sosyalizmin geleceği tartışılıyor. Tartışmanın da ötesinde, Doğu Avrupa'daki gelişmelerle sosyalizmin kaderi çiziliyor.

Tartışmaların bir boyutunu, Batı'dan gelen, kapitalizm kaynaklı "sosyalizm öldü" iddiası oluşturuyor. Bu, tartışma yazımızın düşünülmüş çerçevesinin dışında. Ancak, kapitalizmin "tarihi zaferini" çok erken ilan ettiğini de söylemeliyiz.[1]

Bunun zıttında sosyalizmin muhafazakarları yer alıyor. Bunlar, sosyalizm dünyasında olup bitene "üzülüyorlar", "akıl erdiremiyorlar", ancak eski dünyalarını "yaşatmakta" kararlı görünüyorlar. Tabii artık iyice azınlık haline gelmiş olarak...

Ortada henüz nereye gideceği, nasıl sonuçlanacağı belli olmayan, hergün yeni boyutlar kazanan, gerçekten kitlesel yaşanan, yüzyılın sonunda, belki de, 20. yüzyılın en büyük eylemi olmaya, insanlığı 21. yüzyıla taşımaya aday bir pratik var. Henüz anlamlandırılamasa da, bizzat bu pratiğin artık bir tarih haline getirdiği ve her gün bu tarihe katmaya devam ettiği teoriler, ideolojiler, pratikleri var. Bir çok olgu daha tartışılamadan gündemden kalkıveriyor, yeni bir ufuk açılıyor.

Marksizm bu pratiklerle yeniden yüklenerek, olup biteni açıklamanın, sosyalizmi yeni-

1. Batı'dan gelen "Sosyalizm Öldü" mesajına, anlamlı bir karşılığı, bugünlerde oldukça Batıcı bir zeminde görünen ve bizzat Batı tarafından neredeyse kapitalizmin mesihi haline getirilen Walesa vermiş. Walesa'nın demecini veren gazete haberi aynen şöyle; "*Walesa, Montreal'de verdiği demeçte. 'ölen, komünizmdeki tek particilik ve tek sendikacılıktır, yoksa onun temel değerleri değil...'* ifadesini kullandı ve komünizmin dayandığı *'herkes için eşitlik, özgürlük ve adalet' gibi temel ilkelerin 'çok güzel şeyler' olduğunu belirtti.*" (Milliyet, 12 Kasım 1989, s.4)

den devrimci bir muhtevaya kavuşturmanın sancıları içinde. "Nasıl bir sosyalizm" sorusu, bir bakıma, her gün hayat tarafından cevaplanıyor; tabii o güne dek akla bile gelmemiş, kitaplarda bulunmayan cevaplarla...

"Nasıl bir sosyalizm" sorusu Türkiye marksistlerinin de önündeki kilit soru. Sosyalistlerin birliğinin olabilirliğini tartışarak başlayan süreçte, artık, *"Nasıl bir program"* sorusuna cevap aranıyor. Bu soru; *a) Nasıl bir sosyalizm, b) Nasıl bir devrim, c) Nasıl bir mücadele, d) Nasıl bir örgütlenme* gibi belli başlı dört temel tartışmayı akla getiriyor. Kuşkusuz, bunların içinde en başta gelen ve işin rengini veren; "Nasıl bir sosyalizm".

Bu yazıda, "Nasıl bir sosyalizm" sorusu etrafında kurulmuş bir tartışma ile devrim, örgütlenme, mücadele anlayış ve biçimleri gibi konularda da temel yönelimler tesbit edilmeye, yeni ve devrimci bir programın muhtevasını belirleyebilecek ana önermeler ortaya konmaya çalışılacak. Kuşkusuz konu son derece kapsamlı, pratiğin de henüz çok başlarındayız. Bu yüzden tartışmalar çok genel olmak zorunda...

Yazının sonunda *"sosyalizm hemen, şimdi"* anlayışına ve bunun ifadesi olarak *"tek program"*, fikrine ulaşılıyor. Daha önce ana çizgileri verilen yeni sosyalizme bağlı olarak "öncü devrim", "politik devrim" anlayışları irdeleniyor, *"kitlesel ve toplumsal bir devrim"* fikri tartışılıyor. Buna bağlı olarak *sivil topluma dayanan, uzun süreli, açık, direnişçi bir mücadele* anlayışı ortaya konuyor. Örgütlenme anlayışı, demokratik ve kitlesel bir partinin de ötesinde, örneğin "Sivil Forum" gibi, *sivil toplum örgütlenmelerine* kadar uzatılmak isteniyor, bu örgütlünmelerle parti arasındaki ilişkiler üzerinde genel olarak duruluyor.

"nasıl bir sosyalizm?"

Dünyada neredeyse günlük yaşanan değişim ve gelişmeler karşısında, herhalde en zor soru "nasıl bir sosyalizm" olsa gerek. Eskiden, çok değil on, hatta beş yıl öncesine kadar bu soruya cevap vermek çok kolaydı. Hemen herkesin önünde bir *örnek* vardı. Bu örneğin yazılı ya da yazıya dökülmemiş, ama, kafalarda üç aşağı beş yukarı biçimlenmiş ifadeleri de ortadaydı.

Bazılarımız iktidarı ele geçirince nasıl bir sosyalizm kuracağımızı ayrıntıları ile açıklayan programlar ortaya koyarken, daha doğrusu örnek aldığımız programı aslına uygun olarak Türkiye'ye uyarlarken, bazılarımız için konunun o kadarcık bile önemi yoktu; İktidarın ele geçirilmesi tayin ediciydi. Bundan sonraki işler, neredeyse otomatiğe bağlanmış gibi, daha öncekilerin yolundan giderek yapılacaktı.

En yaygın anlayış, "nasıl bir sosyalizm" sorusuna sosyalizmi kurma pratiğini yaşayanlarca cevap verilebileceği ve verildiği biçimindeydi. Bizler ise devrim pratiği içindeydik, bizi ilgilendiren sorular da bu alandaydı. Bu yüzden hep sıcak olan soru "nasıl bir sosyalizm" değil "nasıl bir devrim" oluyordu; sosyalizmin muhtevası üzerine değil ama stratejiler, yollar üzerine tartışmalar ciddi ayrılıklara, parçalanmalara yol açabiliyordu.

Türkiyeli sosyalistleri böyle düşünmeye ve davranmaya zorlayan bir arka plan da vardı. Sosyalist toplum modeli, partisiyle, toplumsal yapılarıyla, devletiyle, ordusuyla, ekonomisiyle, kültürüyle "teorize" edilmişti. Yapılan işin, Sovyetlerde yaşanan pratiğin Stalin tarafından "sistemleştirilmesi", bu pratiğin Komintern kanalıyla diğer komünist partilerine kabul ettirilerek "evrenselleştirilmesi" olduğunu bugün daha iyi görebiliyoruz. Bu "teorileştirme" nin sonu, o zaman tek örnek olan Sovyetler Birliği pratiğinin özel ve özgün yanlarının ayrımına gitmeden genelleştirilmesi, dolayısıyla dogmalaştırılması oldu.

Türkiye sosyalistleri, uzun yıllar bu "teorileri" eğitim programlarının esası yaptılar ve çok da çalıştılar. Marksizmin bu yoldan Türkiye'ye girmesi bir anlamda kaçınılmazdı ve her şeye rağmen bugün üzerine konuşabileceğimiz, değerlendirebileceğimiz bir pratikler dünyasını yarattı.

Ancak, kabul etmek gerekir ki bu süreç dogmatizmi, kitabîliği ruhlarımıza sindirdi; akıllarımız kuşatıldı. Kitaplardaki, kafalardaki formüller hayatla uyuşmayınca, gerçekleri çarpıtarak hayali dünyalar yarattık, yanılsamalar içinde subjektivizm kaderimiz oldu.

Türkiye sosyalistleri çok da tartıştılar, ancak tarihi "Sosyalist Devrim-Milli Demokratik Devrim" tartışması da dahil, sosyalizmin muhtevası üzerine doğrudan tartışmaya bugün çok yakındılar.

Artık, o kadar açık bir hazır formül yok.

Sosyalizm dünyasında yaşanan alt-üst oluş, her gün, yıllardır mutlak doğruluğuna inanılmış düşünceleri silkeleyip bir kenara atıveriyor. Buna karşılık örnek olabilecek yeni bir model de henüz biçimlenmemiş, Zor, ancak, "nasıl bir sosyalizm" sorusuna cevap aramanın da tam sırası. Hazır formüllerin ve dogmaların geçersiz kaldığı şu oluşum sürecinde, ne söylersek bizim sözümüz olabilir, neyi ne kadar anlayabilmiş ve sistemleştirebilmişsek bizim teorimiz biçimlenebilir. Bunun sonucu, ortaya çıkabilecek pratiklerle anlayışlarımızı zenginleştirebilir ve evrensel boyutlarda anlamlar arayabiliriz.

Denebilir ki, önlerine program sorununu koymuş olan Türkiye sosyalistleri, geçmiş süreçlerin tersine yeni bir sürecin eşiğindedirler; genel teori ve anlayışlar yerine kendi anlayışlarını ifade etmek, kendi pratiklerini başlatmak durumundadırlar.

Bizler bir sosyalizm pratiği yaşamamışken neyi, nasıl tartışabiliriz? Tartışabiliriz, elbette tartışmaları hayali modeller üzerinde yürütülen spekülasyonlara da dönüşmeden... Bu noktada ve bugün, birbirinden mükemmel, ayrıntılı projeler üretmeye değil, özellikle en temel prensipleri, en genel çerçeveyi ortaya çıkarmaya ve üzerinde anlaşmaya önem verilmeli.

sosyalizmi tartışmak

Öncelikle sosyalizmin *nihai hedefi* yeniden hatırlanmalı. Sosyalizmin, kapitalizmden kopuştan sınıfsız topluma doğru açılan, çok uzun süreceği de artık iyice anlaşılan bir süreç olduğu düşünülürse, nihai hedefin bugün yeniden tartışılması ve açıklanması, sosyalizmin muhtevasının özünün ortaya konması anlamına gelecek.

Kuşkusuz sınıfsız toplum çok ileri bir dünyanın ürünü olabilecek, bu yönüyle çok uzak bir hedef. Bugün bu dünyaya doğru uzanmak için ne yapılabilir?

Hedef ile bugünün gerçekliği arasında bu yolda kurulabilecek bir ilişkiden bugünün sosyalizminin en temel perspektifini ortaya çıkarabiliriz; *sosyalizm, nihai hedefinin belirlediği ana amaçlarla uyum içinde olmalı, en azından zıtlık içinde olmamalı.*

Daha somut planda, *"nasıl bir sosyalizm istemiyoruz"* tartışması yapılabilir. Bu tartışma varolmuş ve varolan sosyalizm pratiklerinin irdelenmesi olarak ele alınmalı. Bu pratiklerden yalnızca sosyalist ülkelerin inşa pratiklerini değil, devrim öncesi ve sonrasıyla bütün pratikler anlaşılmalı.

Türkiye sosyalistlerinin bugüne kadar pratikleri, bugünkü durumları, sıkça rastlanan devrim öncesi ve sonrasını birbirinden koparan anlayışların aksine, varolmuş ve varolan sosyalizmler çerçevesinde devrim öncesi ve sonrası arasında koparılamayacak ilişkiler için pek çok örnek verilebileceği gibi, Türkiye sosyalistlerinin varolmuş sosyalizmler içinde kök bulduğu da hatırlanabilir.

Özetle, "nasıl bir sosyalizm istemiyoruz" tartışmasının bir boyutu sosyalist ülkeler pratikleri ise öteki boyutu, bunlarla paralellik içinde, kendi pratiklerimiz olmalı...

Bu tartışmadan, bir model değil ama, "nasıl bir sosyalizm" istiyorsak en karakteristik çizgilerini ortaya çıkarabiliriz. Bu kadarı da birleşik bir sosyalizm pratiğini başlatmak için yeterli olabilir.

nasıl bir sosyalizm değil

Artık apaçık bir gerçek ki, seksen yıllık bir sosyalizm kitleler tarafından tarih haline getiriliyor. Bir sosyalizm *türü* anlayışları ve pratikleri ile ölüyor. Bir-iki istisna dışında hemen bütün sosyalist ülkelerde kitleler nasıl bir sosyalizm istemediklerini açıkca ifade ediyorlar. Gelişmenin nereye varacağı, bu noktada önemli değil. Sosyalistler açısından da önemli olan kitlelerin eski tip sosyalizmi reddediyor olmaları.

İstenmeyen; *milli ve devletçi karakterde, bürokratik ve despotik biçimde, ekonomist kalkınmacı anlayışta* bir sosyalizmdir.

İstenmeyen; "Parti"dir. *O monolitik ve halktan gizli parti.*

İstenmeyen devlettir; *o çok güçlü, despot, topluma ve insanlara hiç bir özgür alan bırakmayan o merkezi örgüt.*

İstenen en genel ifadesiyle; *açıklık* ve *özgürlük...*

Bu tür bir sosyalizm de Türkiye sosyalistleri için istenmeyen olmak zorunda. Sosyalizmin kendisinin dışına çıkardığı bir pratiğe Türkiye'de uygulanabilirlik şansı tanımak gerçekçi

olamaz; hiç kimse kitlelerin reddettiği bir pratiğin etrafında toplanamaz.

Türkiye Marksistleri kendilerini artık yaşama şansı kalmamış bir eski dünyayı korumak ve kollamaya adamak yerine, akıllarını ve varlıklarını cesaretle isteneni anlamaya, isteneni aramaya adayabilirler.

Türkiye Marksistleri için de milli ve devletçi karakterde, bürokratik ve despotik tarzda, ekonomist kalkınmacı anlayışta bir sosyalizm istenmeyen bir sosyalizm olmalı.

Milli ve devletçi karakterde, bürokratik ve despotik tarzda, ekonomist anlayışta *olmayan* bir sosyalizm istenmeli.

"Nasıl bir sosyalizm" sorusuna cevap ararken en temel perspektif bu olabilir. Yine de daha ayrıntılı cevaplar istenebilir; istenmeyenleri biraz daha açıp tartışarak, bugün ortaya çıkmış alternatifleri gözleyerek, ana konularda esas yönelimleri ve hedefleri belirleyebiliriz.

neden devlet sosyalizmi?

Yirminci yüzyıl sosyalizminin ana çizgisi, profesyonel yönetici ve politikacı marksistlerin işçi sınıfı adına iktidarı ele geçirmeleri, daha sonra yönettikleri parti aygıtı vasıtasıyla kontrol altında tuttukları çok güçlü ve merkezi bir devlet yaratarak burjuvazinin iktidar ilişkilerini kırmak ve mülkiyeti sınırlandırmak yoluyla bütün toplumu yukardan aşağıya dönüştürmeleri olarak belirlenebilir.

Bu devrim pratiğinin yirminci yüzyılda insanlığın önünü açan en büyük eylemler olduğu, büyük bir dönüşümü gerçekleştirdiği, muhafazakar mantıkla sosyalizmin namusunu kurtarmak için değil bir olgu olduğu için söylenmeli ve savunulmalı. Yine öyle görünüyor ki; tek parti ve güçlü devletin bu dönüşümü gerçekleştirmede tayin edici bir işlevi olmuş.

Sürecin kritik noktasına geliniyor; toplumsal gelişme ve dönüşüm o sımsıkı devlet ve parti yapısına sığmamaya başlayınca tıkanmalar ortaya çıkıyor, sistemi yaşatmak, partiyi ve devleti ayakta tutmak başlıbaşına amaç oluyor. Sosyalizm tümüyle tekelci bir karakter kazanıyor; devlet mutlaklaşıyor, parti halka iyice kapanıyor, bürokratik bir niteliğe bürünüyor.

Sosyalizmin bu süreci ile Türkiye'de Kemalist devrimin izlediği yolun benzerliği de irdelenmeye değer. Kemalistler de iktidarı, zayıf bir sınıfın profesyonel politikacıları olarak ele geçirdikten sonra sosyalizm uygulamalarıyla benzer bir biçimde tek parti ve güçlü devlet -elle toplumu yukardan aşağıya dönüştürmek -elbette sosyalistlerin tam tersi amaçla; kapitalizmi yaygınlaştırmak, burjuvaziyi bir sınıf olarak güçlendirmek için- yolunu izlemişler. Sosyalizmin başına gelenler Kemalizmin de kaderi olmuş, atılımın ardından sistemi oturtma ve giderek sistemi koruma süreçleri gelmiş...

Sosyalizm ile Kemalizm arasındaki benzerlik sınıfların zayıf olduğu, toplumsal gelişmenin radikal bir dönüşüm için en olgun noktaya henüz ulaşmadığı koşullarda profesyonellerin -"öncü"lerin- yakaladığı iktidar olanaklarının monolitik bir siyasi yapı ve aşırı merkezi bir devlet yoluyla kullanılabildiğini düşündürüyor.

İçerde eski hakim sınıfların ekonomik, siyasi ve ideolojik alanlardaki egemenliğini, devrimden sonra ise direnişlerini kırmak gerekiyor. Marksist literatürde üzerinde çokca durulduğu üzere, özellikle ideolojik alanda eski hakim sınıfların toplumun bütün hücrelerine sinmiş bir etkinliği var. Öte yandan yeni iktidar hem sınıfsal planda hem de toplum üzerinde ideolojik egemenlik bakımından güçsüz. Aynı zamanda kaynakları kıt, hedeflerine ulaşması için zorlanması ve toplumu da zorlaması gerekiyor.

Dış koşullar, emperyalizmin kuşatması ve baskısı da, iç koşullara paralel olarak, güçlü bir devlet yaratmayı, iktidarı tekelleştirmeyi kışkırtıyor. Dünya savaşı gibi olağanüstü koşullar, tekelci devlet ve monolitik siyasi yapıyı iyice pekiştiren bir rol oynuyor.

Bu ve benzeri açıklamalar Sovyet ve Türk devrimlerindeki belirgin yukardan aşağıya dönüştürmeci bir jakobenizmi mantıklı kılıyor. Aslında bu süreci 20. yüzyılın bütün geç kalmış, fakat erken doğmuş devrimleri için yaygınlaştırmak mümkün... Sınırları "Kapitalist Olmayan Kalkınma Yolu" formülü ile anılmış olan darbeciliğe kadar genişletmek, hatta tarihi olarak Prusya'daki Bismark tipi dönüşüme kadar uzanmak da mümkün.

Jakoben bir öncü devrim pratiğinin hayat bulması, Bonapartist diyebileceğimiz nitelikte güçlü sınıflara dayanmayan bir iktidarın or-

taya çıkması, bunların sonucu olarak tekelci, bürokratik bir devletin, monolitik bir siyasi yapılanmanın biçimlenmesinin arkasındaki toplumsal ve tarihi temel, emperyalizmle ilişkiler nesnel (objektif) bir durum.

Bu sonuçlar kabul etmek gerekir ki, toplumların ileriliğinin değil geriliğinin ürünü. Yani nesnel durumda ağır basan olumsuzlukların damgaları...

"Neden tekelci devlet sosyalizmi" sorusuna nesnel temelde verilecek cevaplarda, tarihi haklılık-haksızlık araştırmasının ötesinde bugün açıkca kitleler tarafından reddedilen bu tür bir sosyalizmi, daha düne kadar mantıklı kılan koşullardaki değişmeleri ve gelişmeleri aydınlatma çabası öne çıkmalı.

reellikle sınırlanmadan

Devrimlerin toplumsal ve tarihi plandaki *nesnelliği* ile iktidar pratiklerinin yarattığı *gerçeklikler* arasındaki ilişkide, artık, daha iyi düşünmek gerekiyor.

Nesnellik ile ortaya çıkan gerçeklik arasındaki ilişkiyi bir kaçınılmazlık ve zorunluluk haline getirmek, bugüne kadar hep yapılageldiği üzere; "şartlar böyleyse böyle olur" türünden kestirme genellemelere ulaşmak, Marksistlerin nesnel değil, ufukları o güne kadar ortaya çıkmış gerçekliklerle sınırlı (objektif değil reel), dolayısıyla esasta dar pratikçi bir alanda kısılıp kalmalarına yol açabiliyor, subjektivizme zemin hazırlayabiliyor.

Bir Sovyèt devrimi ve sosyalizminin nesnelliğinden söz edilebilir. Bundan, bilindiği üzere, insanların iradesinden bağımsız olarak var olan nedenleri kastediyoruz. Bir de örneğin Stalin'in pratiği var; ya da Stalin'in yarattığı gerçeklik... Bu gerçeklik kuşkusuz belli koşullarda var olabilmiş, ancak bir subjektif çabanın ürünü. Gerçeklik belirleyici biçimde subjektif etkenlerle yüklü. Hele toplumun henüz tam hazır olmadığı, öncü bir devrimin söz konusu olduğu koşullarda, insan iradesinin rolü, herhalde çok daha fazla olmalı.

Bu bakımdan, bir Sovyet ya da Türk devriminin verili tarihi ve toplumsal koşullar nedeniyle jakoban, devletçi ve monolitik bir karakter kazandığını belirtmek başka, bizzat Stalin'in ya da Mustafa Kemal'in pratiklerini "kim olsaydı, o şartlarda, onların yaptıklarını yapardı" diyerek genelleştirmek başka...

Bir zamanlar bazı "Sivil Toplumcu"lar tam da böyle düşündükleri için: "Keşke şu Kemalizm tarihi kırılmaya uğratmasaydı, toplum tabii gelişme seyrini sürdürseydi" mantığına ulaşmış, evrimci ve düzen içi bir söyleme yönelmişlerdi. Söyledikleri "eğer toplumsal şartlar geri ise, durum uygun ve olgun değilse tarihi kırmaya hiç kalkışmamak gerekir"di. Onlar ortadaki gerçekliğin çirkinliklerine, eksikliklerine, çarpıklıklarına, sığlıklarına vb. bakarak bunu söyleyebiliyorlardı. Sonuçta, nesnel şartlara teslim olan bir kendiliğindenciliğe sığınarak, toplumun yukardan aşağıya değiştirilmesindeki subjektif iradeyi *tümden* reddediyorlardı; aşağıdanı mutlaklaştırıyorlardı.

Bunun zıttı olarak, örneğin Stalin'i o şartlarda bir kader, Stalinizmi de o şartların tek "teorisi" olarak doğma haline getiren, bugün Stalin eleştirilir veya *reddedilirse*, Marksizmin içinin boşalacağını, sosyalizmin devrimci pratiğinin duracağını sanan muhafazakarlar da aynı noktada takılıp kalmış durumdalar. Onlar nesnellik adına Stalin'in yarattığı gerçekliğe teslim oluyorlar. Buradan da tepeden inmeciliği, yani subjektif iradeciliği mutlaklaştıran bir konuma geçiyorlar. Reel sosyalizm anlayışı daha bu noktada filizleniyor. Bu yüzdendir ki, Stalin'e yönelen eleştiriler ve onun pratiklerini reddeden tezler karşısında "gördünüz mü devrim istemiyorlar" diye yerlerinden fırlıyorlar.

Bu anlayışla, bugün, reel sosyalizmin Türkiye sosyalistleri arasında da şu noktalarda sürdürüldüğünü söylenebilir: 1) Toplumu dönüştürmeyi yukardan aşağıya tek yönlü olarak anlamak ve bu anlamda subjektif iradeci olarak, 2) Bu yüzden dikey iktidar ilişkilerinin en yoğunlaştığı çok güçlü bir devleti, her alanda, savunmak, 3) Öncü devrim anlayışını "tek yol" haline getirmek, 4) Monolitik dolayısıyla (Mao 'nun Kültür Devrimi'ne rağmen) bürokratik parti anlayışına sarılmak...

Varolmuş sosyalizmin yarattığı iktidar ilişkileri ve toplumsal yapılar üzerine, "Sivil Toplumculuk"un devrimi ve iktidarı reddetme, sosyalizm ile sosyal-demokrasi arasındaki sınırları bulandırma noktasına varmadan, aynı zamanda muhafazakarların pratiklere teslim olan, devrimi dondurma ve iktidarı mutlaklaştırma reel tutumuna da düşmeden neler söylenebilir?

Sosyalist devrimler ve inşalar, bugün ortaya çıkan bütün sorunlara, "acaba kapitalizm mi kazandı" sorularına rağmen, burjuvazinin iktidar ilişkilerinin kırılması, mülkiyetinin sınırlandırılması, toplumun dönüştürülmesi ve ilerletilmesinde bir temel yaratmıştır.[2]

Bu bağlamda Stalin'in aşırı devletçi, despotik ve merkeziyetçi pratiği de, kuşkusuz, Sovyet toplumunu ilerletmiş, değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Ancak bu tesbit Stalin'in pratiğini tarihi olarak *doğru* ve *haklı* bulmayı gerektirmiyor.

Doğruluğu ve haklılığı tek bir ölçütle, iktidar olmak ve iktidarda kalmakla değerlendiren muhafazakarlar, kaçınılmaz olarak, Sovyet toplumundaki tıkanmaları ve deformasyonları Stalin'den sonraya taşıyorlar. Oysa bugün çok iyi görülüyor ki, daha Stalin zamanında, hatta Stalin'in pratiği doruk noktasında iken sistem tıkanmaya başlamış. Kruşçev iyi işleyen bir sistemin biraz düzeltilerek işlerliğe kavuşturulmasının ifadecisi olmuş.

Stalin'in pratiklerine destek yaptığı teoriler bugün bir anlam ifade etmiyor, dahası yanlış. Stalin'i yaptıkları ile doğru ve haklı bulmak mümkün değil, dahası Marksizm, içinden çıkmış bu aşırılığı bugün reddetmek zorunda ve reddediyor. Stalin, elbette ki, yalnızca pratikte değil teoride de hatalıydı.

Stalin nesnel bir durumun sonucu zorlanan yukardan aşağıya iktidar ilişkilerini *kaçınılmaz* gördükçe ve sosyalist iktidar biçimi olarak *genelleştirip mutlaklaştırdıkça* Marksizm dışına düşmüştür. Sistem tıkandıkça pratik süreci aşırı zorladığı ölçüde sosyalizmin nihai hedefine yönelik pratiğinden de sapmıştır. Hiç bir ilerleme veya dönüştürme sonuçta ortaya çıkan ağır tablonun karşılığı olarak ileri sürülemez.

"Devrim için her şey mübah" ya da "ne pahasına olursa olsun iktidarı ele geçirmek ve sürdürmek" anlayışları, reel sosyalizmin sosyalizm pratiklerini bir iktidar tabusu etrafında dar ve sığ bir makyavelizme nasıl muhkum ettiklerinin en bariz ibareleri; aynı zamanda "gerektiğinde Stalin olunur" sinsiliğinin de...

devletin söndürülmesi perspektifi ile

Marksizmin nihai amacı, bugüne kadar ifade edildiği gibi, sınıfları ortadan kaldırmak, böylece baskı ve sömürüyü, bunların bekçili-

2. Bugün sosyalizm dünyasında Batı'ya yönelim ciddi bir ağırlık kazanıyor gibi görünse de, bu ülkelerin klasik anlamda bir kapıtalizme dönüşmeleri için önemli toplumsal, siyasi ve kültürel engeller olduğu söylenebilir.

Toplumsal planda, sosyalist devrimlerin sınıfsal alanda yarattığı kırılmalar sonucu emekçilerin en yaygın sınıf olduğuna, başka bir deyişle sosyalist ülkelerin emekçi toplumları niteliği gösterdiğine dikkat edilmeli. Buna karşılık burjuvazi iktidardan uzaklaştırılması ve mülkiyetinin sınırlandırılması sonucu, dağınık, güçsüz ve refleksierini oldukça yitirmiş durumda.

Her şeye rağmen devletçilik çok almış ancak bazı şeyler de vermiş. Görüştüğüm Bulgaristan'dan göçeden bir emekçi samimi duygularını şöyle aktarıyordu: "Ben böyle sefalet görmedim, küçücük çocuklar yırtık pırtık elbiseler içinde, kirli paslı çalışıyorlar. Ben iş arıyorum, yok. Bir evde oturuyorum, rüzgar bir tarafından giriyor öteki taraftan çıkıyor, herkes hasta. Küçük bebe hastalandı, nereye götüreceğiz şaşırdık. Eğer baskılar olmasaydı gelmezdim." Soydaş en çok çocukların çalışmasına hayret ediyordu, durup durup onu söylüyordu, işsizliği anlayamıyordu. Şikayet ettiği barınma şartları büyük kentlerimizde gecekondu bölgelerindeki ortalama bir durumu yansıtıyordu. Burada hiç bir geleceği kalmamıştı. Orada ise sıradan bir belediye otobüs şöförü imiş; arabası vardı ve gece tekniker okuluna devam ediyordu. İleride mühendis olmayı düşünüyordu.

Çin'de son büyük gösterilerde, toplumda farklılaşmanın göze batar duruma gelmesi, işsizliğin başgöstermesi gibi etkenlere duyulan tepki çok açık olarak ifade edilmişti.

Kuşkusuz, Türkiye, Bulgaristan, Çin gibi örnekler bir yana Doğu ve Batı Avrupa karşılaştırması, örneğin Batı Almanya-Doğu Almanya, yapılsa aynı şeyler söylenebilir mi" diye düşünülebilir. Bu konuda çok ayrıntılı şeyler söyleyebilecek bilgi ve görgüye sahip değilim. Batı Almanya kuşkusuz Türkiye değil, ancak Doğu Almanya da Bulgaristan değil, sosyalist dünyanın en gelişmişleri arasında.

Ayrıca ekonomik sistem sorunu da önem kazanıyor. Son derece güçlü ve ekonominin bütün can damarlarına yayılmış bir devlet sektörü ne olacaktır? Bu ekonominin burjuvazinin mülkiyetine gelmesi herhalde düşünülebilecek en son alternatif olabilir. Ülkelerin içerisinde böyle bir sınıfın bu güçte ortaya çıkabilmesi en azından şu safhada mümkün görünmüyor. Öte yandan Polonya'daki tersaneler örneği gibi, bu sektörün Batı kapitalistleri tarafından satın alınması ise ne maddi bakımdan ne de siyasi bakımdan olacak iş değil. Sonuç; yine devlet sektörü olarak kalması, yöneten ve denetleyenlerin değişmesi ya da daha yaygın bir mülkiyet biçimine, çalışanların ortaklığı/sahipliği gibi, dönüşmesi olasılıkları arasında düşünülebiliyor.

Kuşkusuz bu soruların cevabını zaman verecek. Bugün geçici bir dönemin yaşandığı söylenebilir. Şu anda sistemin tıkanması noktasında geleneksel yapıların içinden çıkan, esas olarak bürokratik karakterde yeni reformcu politikacıların -Gorbaçov dahil hatta en başta- insiyatif gösterebildikleri, kitlelerden gelen talepleri dengelemeye çalıştıkları bir ara dönem yaşanıyor. Kitleler hala ayakta, daha ilerilere de gitmek istiyen bir potansiyeli taşıdıkları görülüyor. Gelişme nasıl durulacak? Reformcu sosyalistler, sistemi reforme edecek kitleleri yatıştırabilecekler mi? Bunun sonunda sosyalizmde ne gibi değişmeler, yenilenmeler yaşanabilir? Ya da kitleler bu reformcu dengeleme politikalarını aşmayı deneyecekler mi? O zaman ne olacak? Belki bazı sosyalist ülkeler kapitalist ülkeler topluluklarına katılabilecekler, ancak katılmayanların önünde yeni, demokratik, özgür bir 21. yüzyıl sosyalizmini yaratmaktan başka bir şans olamayacağı da çok açık. Neden olmasın?

ğini yapan devleti yoketmektir. Bu kadarı bile, Stalin'in, yukardan aşağıya iktidar ilişkilerinin iyice yoğunlaşmış biçimiyle aşırı devletçiliği ve monolitik iktidar yapısını sosyalizm adına genelleştirme anlayışının Marksizmin nihai amacına zıt olduğu, bu yönüyle Marksizmin dışına düştüğü söylenebilir.

Devletin yokedilmesi, yukardan aşağıya buyurgan iktidar ilişkilerinin kırılması olarak anlaşılmalı. Devletin sosyalizm süreci içinde sönmesi/söndürülmesinin anlamı ise toplumda buyurgan bir otorite ve dikey iktidar ilişkisi yerine, toplumda ve dünyada insanlar, gruplar ve sınıflar arasında giderek *doğrudan ilişkilerin*, bu anlamda *yatay ilişkilerin* ağırlık kazanması olmalı. Sosyalizmde devletin toplum hayatını düzenlemek ve denetlemek işlevini giderek o toplumu oluşturan unsurlara devretmesi süreci yaşanmalı.

Bütün bunların bir tek anlamı vardır; *sosyalizm sürecinde devlet ve yukardan aşağıya iktidar ilişkileri toplum tarafından sürekli kuşatılmalı, kısıtlanmalı...* Eğer tersi oluyorsa durup düşünmek gerek.

Sorun tarihi bir anda toplumun yukardan aşağıya dönüştürülmek zorunda kalınması ve bunun aracı olarak da bir devlet aygıtına başvurulması değil. Bu olabilir ve olmuştur. Ancak Marksistlerin bakış açısı, bu ve bu gibi zorunluluklarla açıkca amaca aykırı bir durumu rasyonalize etmek olmamalı.

Sosyalizmin kendi süreci de, sanki, Stalin'in aşırılıklarını ve sapmalarını düzeltmeye çalışmış gibidir. Denebilir ki, Sovyet Devrimi ardıllarına göre çok daha öncü bir devrimdi, hatta gücünü önemli ölçüde parçalanmış burjuva devletinden, esas olarak da ordudan-askerlerden aldı, çok kısa bir sürede (neredeyse darbe) iktidar oldu. Kuşkusuz o ölçüde de eski toplumu bağrında taşıdı. Bu yüzden yüzlerce yıllık Rus Çarlığının üzerine bir Stalin'in partisi ve devletinin oturması o kadar ters durmuyor.

Buna karşılık Çin Devrimi, daha az öncü daha çok kitlesel olmak zorunda kaldı; çünkü çok uzun sürdü, çok uzun zaman da dış değil iç hedeflere yöneldi. Bu yüzden sınıfsal planda kendisine çok daha geniş ve büyük güçler toplamak, çeşitli ittifak politikaları geliştirmek zorunda kaldı. İktidar olmadan önce yerel iktidar pratikleri yaşadı, Stalin ile çelişti. Çin'de sosyalizm pratiği esas olarak yine yukardan aşağıya ve devlet merkezli olarak yaşanmasına, bu yönüyle Stalinizm çerçevesinde kalmasına ve bu kalışın Mao'nun Stalin'i "yüzde yetmiş doğru" bulmasıyla ifade edilmesine rağmen, yine de daha az devletçi, daha az yukardancı, daha az otoriter oldu, diyebiliriz.

Bu sürece rağmen, Marksistlerin, esas olarak *iktidarcı* bir söylem içinde oldukları ve *devleti benimseyen* bir anlayış sergilediklerini belirtmek gerek. Bu yönleriyle, devleti söndürecek bir perspektifi değil, burjuvazinin insanlığa armağani olan modern devletin sürdürücüsü, daha da geliştiricisi anlayışları yaydılar. Marksistlerin devleti burjuvaziden devir alan anlayış ve tutumları, gelecek açısından bakılırsa, sosyalizmin kapitalizmin daha henüz o kadar da zıttı olamadığı biçiminde yorumlanabilir; kapitalizmden bir devrimle kopuş olgusuna rağmen...

türkiye ve devletçi sosyalizm

Türkiye sosyalistleri, geçmişte, Marksizmin genel çerçevesinin belirlediği biçimde devletçi bir nitelik gösterdiler. Hatta bu durumun, Türkiye'nin bu alandaki özgünlükleri bakımından bir hayli ileri noktalara ulaştığı da söylenebilir.

Türkiye, diğer Üçüncü Dünya ülkelerinden farklı olarak, modern bir devlete çok erken, Kemalistlerin yüzyılın başında gerçekleştirdikleri devrimle sahip oldu. Daha önce de belirtildiği gibi sosyalist devrimlere benzer bir süreç izleyerek güçlü bir devletçi kültür ve toplumsal temel yaratıldı.

Denebilir ki, Türkiye sosyalistleri burjuvaziyi bu çizgisinden ayrıldığı noktalarda topa tuttular. Kemalist burjuvazinin yarattığı bu temeli, her zaman için, kendileri açısından da bir zemin olarak gördüler. Bu bakımdan devleti kendilerine yakın gördüler, en azından bir kesiminin yanlarında olduğunu/olabileceğini hep düşündüler.

Orduya çok uzun bir süre *büyük* bir sempatiyle bakıldı. Bir *darbe* ile iktidarı bir anda alıvermek hayali yalnız "küçük burjuva" çevrelerde değil sosyalistler içinde de ciddi bir ağırlık kazandı, ta ki "ordu kılıcını atana" kadar...

Hatta bundan sonra da 1980 öncesi TİKP, geliştirdiği milliyetçi anlayışlarla burjuvaziyle aynı devletçi zeminde buluşmanın en uç örneklerini verdi.

Kuşkusuz bu süreçler çok daha kapsamlı ve ayrıntılı tartışmaları gerektiriyor. Hatta toplumsal açıdan daha da gerilere gitmek, dünyanın en güçlü merkezi devletini yaratmış Osmanlılardan tartışmayı başlatmak da mümkün...

Kuşkusuz devlet ve devletçilik hep olumsuz değil... Burada bu türden değerlendirmelerin ötesinde, Türkiye marksistlerinin kendileri açısından bir şans gibi gördükleri devletliliğin aynı zamanda en büyük şanssızlıkları olduğuna işaret etmek gerekiyor.

Bugün Doğu Avrupa toplumları ve genel olarak sosyalizm dünyası bir devletçi sosyalizm dönemi yaşadı ve şimdi bunu istemiyor... Türkiye bu dönemi yaşamadı mı? Elbette ki yaşadı; ancak farklı olarak burjuvazinin öncülüğünde... Bütün bu yaşananlardan sonra Türkiye'de hâlâ sosyalizm adına olsa bile devletçi olmak mümkün olabilir mi?

Devlet ve devletçi anlayış Türkiye için ilerleti . rolünü de geriletici rolünü de geride bıraktığımız altmışbeş yıl içinde oynadı. Sonunda, katastrof 12 Eylül rejimi oldu. Ve Türkiye toplumu, büyük bir "saygı" ile, tarihi devletçiliği tarihe uğurladı ya da hâlâ uğurluyor. 12 Eylül'den çıkış sürecini yaşayan ve tarihi devletçiliğin zırhları olan 141-142. maddelerin kaldırılmasının ciddi olarak gündeme geldiği bir Türkiye başka türlü tanımlanabilir mi?

12 Eylül rejimi gibi bir tekelci iktidarı ve devletçiliği yaşamış, bunalmış, direnmiş bir sosyalizm, bir başka zeminde olsa bile 12 Eylül benzeri bir sosyalizmi savunabilir mi? Hadi onlar savundu diyelim, 12 Eylül'ü yaşamış, ancak yaşamına da sindirmemiş bir topluma, ne adına olursa olsun benzeri bir rejimi bir daha kabul ettirmek mümkün olabilir mi?

Açıktır ki, 12 Eylül'e direnen sosyalistler, ister farkında olsunlar ister olmasınlar, iyice tıkanmış ancak gitmemek için de ayaklarını sürüyen kendi tarihlerine de direnmişlerdir. Burjuvazi için değil sosyalistler için de devletçi bir zeminde varolabilmek artık tükenmiştir.

Bu açıdan düşünülürse, yukarda sosyalistler için geçmişte bir şanssızlık olarak söz ettiğimiz *devletliliğin*, bugün tükeniyor olmasının, pek çok Üçüncü Dünya ülkesinden farklı ve belki de çok önceden Türkiye sosyalistlerini yeni zeminlere taşıyabilecek bir şans olduğu da söylenebilir. Yeter ki Türkiye sosyalistleri devletçi bir sosyalizmin kendileri için de artık bir geçmiş olduğunu görebilsinler.

Siyasal düzlemde yaptığımız bu tartışmayı toplumsal plana taşımak da mümkündür, hatta gereklidir. Türkiye'nin toplumsal yapısı devletçi bir sosyalizme uygun mudur? Uzun tartışmalara girişmeden burjuvaziyi bile, süreç içinde, giderek demokrasisinin sınırlarını genişletmeye zorlamış (kuşkusuz iktidarın giderek daha geniş bir sınıflar yelpazesine açılmasını kastediyoruz) bir toplumsal yapının, güçlü orta sınıfları, çok yaygın küçük burjuvazisi ile sosyalistlerin "devletine" de sığmayacak bir hacmi ifade ettiğine işaret etmekle yetinelim.

emekçilerin sosyalizmi

Genel olarak sosyalizm, özel olarak Türkiye açısından yaptığımız bu, kuşkusuz çok özet, tartışmalardan sonra "nasıl bir sosyalizm"in ana çizgilerini biraz daha biçimlendirebiliriz:

• *Yeni sosyalizm bir azınlığa değil emekçilerin çoğunluğuna dayanmalı; öncülerin değil emekçilerin sosyalizmi.*

• Kuşkusuz devlet hemen yarın ortadan kalkmayacak. Yeni sosyalizm de devletli olacak; ancak bu *devlet buyurgan, halk hizmetine koşan değil, tam tersine, buyurulan, halka hizmet eden bir devlet olmalı.*

• Yeni sosyalizm, buyurgan bir devlete değil, emekçilerin ve bütün halkın kendi alanlarında devletten bağımsız olarak kuracakları organizasyonlara (bu anlamda sivil topluma) dayanmalı; *devlet sivil toplumun özerk alanları tarafından, sosyalizmin nihai amacına da uygun olarak kuşatılmalı, kısıtlanmalı.*

• Yeni sosyalizmde halka kapalı ve gizli bir devlet değil, her an *doğrudan denetlenebilen açık bir devlet olmalı.*

• Yeni sosyalizmde devleti denetim dışına çıkarabilecek ve ona halka karşı bir güç kazandırabilecek *bütün mekezi organizasyonlar dağıtılmalı.* Bu bağlamda;

merkezi yürütmeye ilişkin bütün önemli görevlerin yerel yönetimlere devredilmesi, böylece halkın daha yakın denetimine açılması,

önemil bir güç odağı olarak ordunun sınır

landırılması, özellikle yönetim kademeleri ile siyaset dışında tutulması, sivil toplumun denetimine açık hale getirilmesi,

halkın üzerinde doğrudan devlet baskısının uygulayıcı olan milis, gizli polis türü bütün organizasyonların hiç bir gerekçeyle kurulmaması, resmi polisin yerel yönetimlerin emrine verilmesi, yöneticilerinin halk tarafından seçilmesi ve halka hesap vermesi, merkezi düzeyde polis faaliyetinin ancak koordinasyon ve bilgi-işlemle sınırlı olması düşünülmeli.

• Ve en önemlisi yeni sosyalizmde *iktidar* (yani karar alma ve uygulatma süreçleri) ne eski sosyalizmde olduğu gibi sonuçta üçbeş kişinin sultası altında tekelci, ne de burjuva demokrasilerinde olduğu gibi dolaylı, bu yüzden yukardan aşağıya, sonuçta biçimsel değil, bütün emekçlerin aşağıdan yukarıya doğru ve nihayet en yukarıda da *doğrudan katılımını* sağlayan bir karakter kazanmalı.

• Yeni sosyalizmde iktidarın kullanımı ve denetlenmesi ne eski sosyalizmde olduğu gibi monolitik bir partinin hegemonyası altındaki tamamen göstermelik ne de burjuva demokrasilerinde olduğu gibi tamamen profesyonel politikacıların tekeli altındaki bir parlamentoya bırakılmamalı, yasama sivil toplum organlarının katılımı ile daha gerçek bir yasama haline gelirken yürütme (profesyonel politikacılar) daha çok icracı haline gelmeli.[3]

• Yeni sosyalizmde ekonomi de devletçi olmamalı. Kuşkusuz yine devlet, toplum ve özel mülkiyet biçimleri olacak. Önemli olan ekonomik süreçlerin oluşturulmasında ve denetlenmesinde icranın (ya da bürokratların) değil, aşağıların, üretenlerin ve tüketenlerin söz ve karar sahibi olması. Sosyalizmin sonuçta insana hizmet ettiği unutulmamalı, insanı hizmetçi gibi gören ekonomizm egemen olmamalı.

• Yeni sosyalizm *kesinlikle* bir "hukuk devleti" olmalı. Bu hukuk eski sosyalizmin hukuku gibi devleti halktan korumamalı, tam tersine, *sivil toplumu devletten korumalı, güvencelerini sağlamalı.*

• Yeni sosyalizmde adalet gerçek bir hak arama kapısı olmalı. Bunun için yasaların da üstünde halkın yargısı esas kabul edilmeli; yargıçlar halk tarafından seçilmeli, juri sisteminin yanı sıra yargılama halka açılmalı, serbest bir kamuoyu oluşabilmeli, hatta önemli durumlarda doğrudan halkın oyuna başvurulabilmeli. Sanık en başından itibaren korunmalı. Bütün kötü muamele iddialarını devlet ve adalet mekanizmalarının dışında doğrudan halk tarafından seçilmiş organizasyonlar araştırmalı. Cezaların uygulanması da yine halk tarafından denetlenmeli.

• Yeni sosyalizm bireyi devlet ve toplum karşısında korumalı. İnsan hak ve özgürlüklerine, burjuvazinin bir aldatmacası ya da devrim öncesi burjuvaziye karşı meşruiyet sağlamak için istenecek devrimden sonra ise ilk elde ortadan yokedilecek bir silah olarak değil insanlığın özgürlük mücadelesinin tarihi kazanımları olarak bakmalı.

• Yeni sosyalizm bütün bireyleri toplum hayatının her aşamasında daha çok söz ve karar sahibi haline getirerek, aynı zamanda insan hak ve özgürlüklerinin gerçekten uygulandığı bir toplum yaratmalı.

3. Sosyalist ülkelerde çok partililik uygulamasının, Batı toplumlarında olduğu gibi güçlü bir sınıfsal temel bulabilmesi zor görünüyor. Sosyalist ülkelerde çoğulculuğun başlıbaşına çok partililikle ve buna göre oluşmuş bir parlamento ile sağlanabileceği anlayışına bağlanmamak gerekiyor. Sosyalist bir toplumda çok partili bir parlamenter sistem Batı'da olduğu kadar anlamlı olmayabilir.

Seçilmeye dayanan bir politikacılık profesyonel bir iş. Hele Batı ülkeleri için bu daha da böyle.

Sosyalist bir toplumda yalnızca seçilmiş politikacılardan oluşmuş bir meclis yerine, özerk ve özgür alanlarda halkın doğrudan organizasyonlarının ağırlığını da bu meclise taşıyan bir sistem, hem bütün topluma açık ve bütün toplumu ifade edebilen, dolayısıyla, daha demokratik, daha doğrudan bir anlam kazanabilir.

Bu doğrultuda Sovyet sistemindeki seçilmişler ve kitle temsilcisi olarak kontenjanla gelenler uygulaması üzerinde düşünülebilir. Sovyetlerdeki hata, şu ya da bu şekilde o meclise girenlerin partinin istedikleri olmaları ve parti merkezinin politikalarını onaylamaktan başka bir işleleri bulunmamasıdır. Bu durum özgür seçimlerle düzeltilebilir.

Şöyle bir tablo düşünülebilir; ortada bir veya bir çok partinin katıldığı seçimle seçilmiş, hükümet olmaya talip profesyonel politikacılar. Bunların çevresinde partilerle doğrudan ilişkili olmayan (kuşkusuz herkesin bir eğilimi olabilir), özel alanlarda aşağıdan yukarıya doğru özgür seçimlerle gelmiş, (örneğin; yazar, sanatçı, üniversite, işçi, gençlik, kadın, köylü vb) temsilcileri.

Temsilciler bir anlamda senato gibi bir görev yapabilmeli, yani doğrudan icranın içinde değil dışında kalmalı. Başka bir deyişle halkın muhalefetini ve iradesini doğrudan meclise taşımalı; böylece iktidar, yalnız aşağılarda değil en tepede de halkın katılımına açık hale gelmeli.

Böyle bir sistem, kanımca, bir yandan sorunları genelleştirmek ve uygulamak zorunda olan profesyonel politikacı ve icracı ihtiyacı ile, bu alanı bütün özel alanların, dolayısıyla bütün toplumun doğrudan denetimine, *daha karar aşamasında*, açılması ve meclis ihtiyacını karşılayabilir.

enternasyonalist ve dünyalı bir sosyalizm için

Yeni sosyalist anlayışları geliştirebilecek bir başka boyut da enternasyonalizm anlayışı ve pratiği üzerinde olabilir. Böylece yeni sosyalizmin yalnızca iç değil dış çehresi de belirginleştirilebilir.

Yazının başlarında varolmuş sosyalizmler devletçiliğin yanı sıra *milli* olarak da nitelenmişti. Her ne kadar sosyalist ülkeler, Marksizmin en temel ilkesi olarak kabul edilen enternasyonalizmi bir söylem olarak hiç terketmedilerse de, geride kalan sürede, bu ilkenin pratikte düzgün bir uygulama alanı bulabildiği söylenemez. Hatta tam tersine, varolmuş sosyalizmlerin en belirgin karakteristiklerinden birisi milli sınırlar içinde kalmış olmasıdır denilebilir.

"Dünya halklarının kardeşliği, işçilerin birliği" gibi bir ilke, pratikte dünya halklarının mücadelelerini desteklemek gibi bir tutum bu yüzyılda hayata geçirilememiştir. Hemen bütün sosyalist ülkeler, kendi dış politikalarına uygun olanı desteklemişler, olmayanın bastırılmasına bile yardımcı olabilmiş. Bunların hepsi de enternasyonalizm adına yapılmış. Elbette ki, yapılanların gerçek enternasyonalizmle ilişkisini kurmak çok güç.

Öyle görünmektedir ki, sosyalist devletler oldukça, sosyalist dünyada çeşitlilikler ortaya çıktıkça, çelişmeler yaşandıkça, farklı dış politikalar olacak. Ancak buradan şu sonuç çıkarılmalı; *enternasyonalizm sırf sosyalist devletlerin dış politikası olarak anlaşılmamalı ve böyle uygulanmamalı. Enternasyonalizmin üzerine de giydirilmiş olan devletçi ve milli elbise soyulmalı, gerçek ruhuna kavuşturulmalı.*

Yeni sosyalizmde de sosyalist devletlerin dış politikalarına enternasyonalizm yol göstermeli. Ancak enternasyonalizm devletlerin pratiği olmaktan çıkarılmalı, bunun da ötesinde alanlara taşınıp, yeni anlam ve pratiklere yönelmeye önem verilmeli. Bu alanlar dünya işçi ve emekçilerinin yanı sıra sivil toplum örgütlerinin kendi özerk alanlarında bütün dünya ile geliştirecekleri *doğrudan* ilişkiler tarafından belirlenmeli.

Sosyalistler, sosyalist örgütler ve sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiler gerçekten eşit olmalı, bu yüzden bağlayıcı olmamalı. Eski sosyalizmin bu alanlarda en kötü pratiklere sahip olduğu, neredeyse efendilik-uşaklık derecesine düşürülmüş ilişkiler ağı karşıtı bilinç ve pratikleri yaratarak tarihten ve hafızalardan silinmeli.

Sosyalistler, sosyalist örgütler ve sosyalist ülkeler, 20. yüzyılın parçalanmışlığını ve hoşgörüsüzlüğünü arkada bırakarak toplanabilmeli, tartışabilmeli, enternasyonalist platformlar yaratabilmeli; kuşkusuz hiç bir bağlayıcılığı olmayan platformlar. *Enternasyonaller*, doğru pratik ve anlayışlarla yeniden hayat bulmalı, insanlığa enternasyonalizmi taşımalı.

Gerçekten enternasyonalist bir yeni sosyalizmin *anti-militarist* olması da beklenmeli. Yeni sosyalizm savaşı, silahlanmayı mahkum etmeli. Sosyalizm, eskiden yapıldığı gibi savaşın kaçınılmazlığı teorilerinden hareketle militarizmi savunan, savaşçı bir anlayışa kendisini mahkum eden bir tutumdan çıkmalı, esas olarak barış isteyen bir insanlık bilincini yeşertmeye çalışmalı. Yeni sosyalizm barışı savunmalı.

Sosyalist ülkelerde yalnızca savunma anlayışı egemen olmalı. Bu ihtiyacı da giderek söndürecek bir perspektifle hareket edilmeli. Sosyalistlerin pratiği, eskiden olduğu gibi silahlanmaya daha fazla silahlanarak cevap vermek, militarizm üzerinde yarışmaya girmek değil tam tersine dünyanın bütün silahlardan arınması doğrultusunda olmalıdır. Son yıllardaki pratikler, o korkunç silahları üretenlerin önünde yalnızca daha fazla silahlanmak gibi bir yolun değil, silahları sınırlandırma yolunun da açık olduğunu gösterdi. Daha yüksek bir insanlık bilinci, daha ortak bir insanlık eylemi ile daha ileri, daha az militer bir dünyaya neden ulaşılmasın?

Yeni sosyalizm her noktada, her alanda şoven, savaşçı kültür, anlayış ve pratiklerle mücadele etmeli, karşı kültür oluşturmalı.

Bugün enternasyonalizmden farklı olarak *dünyalılık* diye bir olgudan da söz etmek gerekiyor; dünyanın geleceğine *bütün insanlıkla* birlikte sahip çıkmak isteği ve bilinci... Bu bilinç, kuşkusuz, muhafazakarların yaptığı gibi başlıbaşına kapitalizme karşı bir suçlamaya dönüştürülen bir polemik olmanın ötesinde bir değerde ve ağırlıkta.

Sosyalistlerin, herhalde hiç yapamayacakları şey, tam bir siyasi fırsatçılıkla dünyalılık taslamak olmalı; çünkü arkalarında çok koyu bir ekonomizm var. Konu da zaten, esas olarak, siyasi odakların dışında, toplumun kendi içinde ortaya çıkan ve giderek daha net söylemlere kavuşan *çevrelerin* mücadeleleri ile ortaya çıktı. Kısa sürede, sosyalistlerin bütün küçümsemelerine rağmen, kitlesel bir karakter kazanmaya başladı, önemli bir bilinç birikimi, çok akılda kalan pratikler ve değişmeye zorlayan etkiler yarattı.

Aslında, bu gelişmede, önümüzdeki toplumsal süreçlerin de en belirgin ipuçları bulunabilir, üzerinde düşünülebilir. Marksizm, bütün insanlık için geliştirilen dünyanın geleceğini birlikte korumak anlayışını (bugüne kadar hep kullanılmanın aksine kasıtlı olarak *"sahip çıkmalı"* demiyorum) *benimsemeli* ve *özümsemeli*. Bu gelişmelerden öğrenmeye ve kendisine yeni perspektifler kazandırmaya açık olmalı. Dolayısıyla;

Yeni sosyalizm ekonomist bir anlayışın zorlayacağı "ne olursa olsun gelişme" mantığına mahkum olmamalı, dünyanın sahibinin bütün insanlık olduğu bilinciyle, dünyanın geleceğinin korunması anlayışını bir pratik ilkesi haline getirmeli.

Özetle; *yeni sosyalizm bürokratik despotizme karşı emekçi demokrasisinin, milli anlayışlara karşı enternasyonalizmin, militarizme karşı barışın, ekonomizme karşı dünyalılığın kültürü ve ürünü olmalı.*

özgür insanlığa

Buraya kadar çizilmeye çalışılan yeni sosyalizmin çehresi ince ayrıntıları da verebilecek bir netlikte olmayabilir. Kötü anlatımların, iyi ifade edememelerin, çok yanlı düşünememekten doğabilecek sığlıkların bütün kabahatını üzerine alarak, "nasıl bir sosyalizm" sosuruna ancak bu çerçevede -kuşkusuz çok daha iyi düşünülmüş, çok tartışılmış, çok daha özümlenmiş- cevaplar verilebileceğini düşünüyorum.

Cevaplar bu genellikle olmakla birlikte, her cevabın arkasında çok uzun tartışma süreçleri, çok kapsamlı metinler olabilir; kuşkusuz bu süreç bir noktada dondurulan ve dolayısıyla dogmalaştırılmış, "teoriler" üreten bir süreç olarak değil, tam tersine, bir nehir gibi sürekli akan, sürekli çoğalan, sürekli yenilenen, bir biçimde, kesintisiz, yaşanmalı.

Yeni sosyalist anlayışlar çerçevesinde Marksizmin nihai amacı da yeniden düşünülmeli, üzerinde -bunca gelişmenin getireceği bilinçle- yeniden tartışılmalı.

"Sınıfların ortadan kaldırılması, böylece baskı ve sömürünün son bulması", yani eşitlik ana fikrinin ağırlıklı olarak vurgulanması sosyalizmin nihai amacının insani yönünü tam olarak ifade edemiyor. Eski sosyalizmin ekonomist anlayışına bağlı olarak amacın maddi yönünün daha fazla önce çıktığını söylemek mümkün, en azından büyük bir kısmımız tarafından böyle anlaşıldı.

Sosyalizmin devleti ortadan kaldırmak hedefi, aynı zamanda toplumda yukardan aşağıya bütün buyurgan ilişkilerin yokedilmesi anlamını bizatihi içeriyor. Dolayısıyla sosyalizmin hedefi, insana yabancı bütün buyurgan sistemlerin ve kültürlerin ortadan kalktığı, insanların kendi yaşamlarını düzenlemede ve ilişkilerinde *en özgür olduğu* insan topluluğunu yaratmak olarak bilinmeli, ya da hatırlanmalı.

Son olarak, nihai amaçta, özel olarak, *cinsiyetçiliğe dayalı ayrımcılığın son bulacağı, kadının hayatın her alanında, kendi isteği ve iradesiyle yer alacağı, erkek egemen ilişkilerin ve anlayışların bütün toplumsal ilişkilerden ve kültürlerden kazınacağı, kadının gerçekten özgür olarak kendisini yaşayabileceği eşit bir topluma ulaşmak hedefi* belirtilmeli.

kitlesel devrim

Geleceğe yönelik olarak "nasıl bir sosyalizm istiyoruz" tartışması yapmak ve bu noktada bazı genel anlayışları ifade etmek, Türkiye Marksistleri için bütün problemleri çözmüyor. Bugün, "bir sosyalizm, biçimi ve anlayışlarıyla tarih oluyor" diyorsak, bu eskime yalnızca bir "sosyalizm modeli" ile sınırlandırılamaz. Yalnız iktidar ilişkileri değil, iktidarı ele geçirme süreci ve anlayışları da tartışılmak durumunda. Bugün *"öncü devrim anlayışı"* ile bu tür devrimler sonrası kurulmuş sosyalist toplumlar arasındaki ilişki daha net olarak görülebilir.

Geleneksel anlayış; bir partide toplanmış öncü sosyalistlerin işçi sınıfı ve kitlelere *dışardan* bilinç götürmeleri, örgütlemeleri ve "yöneten-

lerin yönetemez olduğu tarihi anda'' devrimi yapmaları biçimindeydi. Bu anlayış iktidarı ele geçirdikten sonra partinin vazgeçilemez öncülüğü adı altında, monolitik bir yapılanma içinde, toplumun yukardan aşağıya dönüştürülmesi olarak sürdürüldü.

Kabul etmek gerekir ki, sosyalistler, bu süreç içinde başından itibaren kendilerini çok seçkin, çok ayrıcalıklı bir konuma oturttular. Geleneksel sosyalist toplumlarda ortaya çıkan farklılaşmaların, işçiler, emekçiler adına ortaya çıkıp da onlara yabancılaşmanın arkasında bu anlayışın etkisi araştırılmalı. Kitleleri o kadar *sıradan* kendinizi de o kadar *farklı* gördüğünüzde varolmuş sosyalizmlerden başka bir yere ulaşmak mümkün mü?

Kuşkusuz kitlelerin bu kadar edilgen oldukları bir durum, yazının başında da belirtildiği gibi, ancak toplumsal geriliğe denk düşebilir. Nitekim, 20. yüzyıl boyunca, bu türden devrim ve dönüştürmelerin Sovyet Devriminden sonra Avrupa'da değil, giderek daha Uzak Asya'da hayat bulabilmesi de bu nedenle açıklanabilir. Muhafazakarların yaptıkları gibi devrim için toplumsal planda geri kalmayı savunmak noktasına savrulmadan dolayısıyla devrimcileri çok haksız biçimde geriliklerin savunucusu yapmadan da bu gerçek tesbit edilebilir ve edilmeli.

•Mantık, eğer insanlık bu yüzyılda ilerlediyse ve geliştiyse, toplumsal geriliklere denk düşen öncü devrim anlayışının ve pratiğinin de, giderek, yerini başka bir anlayış ve pratikle değiştirebileceğini düşünmeyi zorlamalı. Anlayışlar, eğer insanlık ilerlediyse ve geliştiyse bundan sonraki dönüşümlerin daha çok kitlesel ve daha çok aşağıdan karakter kazanabileceğine doğru da açılmalı. Dünyanın çok uzun süredir böyle bir devrimci süreci yaşamadığı da artık dikkatleri çekmeli.

Marksizmin insanlık tarihinin sıçramalarla ilerlediğini açıklayan tezi, kuşkusuz hâlâ bütün bir tarihe ışık tutabiliyor, açıklayabiliyor. Ancak, bugün, kitlelerin pratiği bugüne kadar devrim ve devrimci mücadele diye bilinen anlayışları da alt-üst ediyor.

Düşünülebilir miydi ki, bırakalım ''çelik çekirdekli'', ''kurmayların kışlası'' bir öncü olmayı, bildiğimiz bir parti profili bile vermeyen, kitlelerin en yaygın örgütlenmesinin ifadesi olan bir Dayanışma Hareketi, o kara gözlüklü ve devletlû Jaruzelski karşısında, neredeyse cümbür cemaat iktidara gelecek. Hem de, bizde neredeyse bir ritüel haline gelmiş ''şiddet'' söylemine rağmen, (belki erken ama yine de söylenmeli) *barışçı yoldan*. (Lütfen dikkat; parlamenter yoldan değil, barışçı yoldan)[4]

Kuşkusuz Polonya'daki sonuçta Sovyetler Birliği'ndeki glasnost politikasının belirleyici etkisi var; Jaruzelski iktidarını ve partisini kitlelerle karşı karşıya bırakmakla, yani muhtemel bir Sovyet müdahalesini gündemden çıkartmakla kaçınılamaz son oldukça önceden ilan edilmişti.

Polonya'da bu mücadele uzun süreli. Buna karşılık Macaristan, Doğu Almanya, Bulgaristan, Çekoslovakya ve Sovyetlerde de kitlesel karakterde mücadeleler ortaya çıktı, kısa sürede yaygınlaştı, iktidarları değiştirdi, değiştiriyor. Yine barışçı yollardan...

Bütün bu mücadelelerde kitleler, bizim daha önce yaşanmış benzer sahnelerde görmeye alıştığımız ölçüde, kendi dışında oluşmuş bir ''öncü''nün arkasına takılarak ortaya çıkmadı. Kuşkusuz bu hareketlerin de bir öncüsü, bir birikimi var. Ancak görüyoruz ki bu öncüler de o kadar ''profesyonel'' değil; aydınlar, sendikacılar ve toplumun her alanında ortaya çıkmış temsilciler...

Bu hareketler içinde, çok açık ki, yine yukardan yönlendirmeler, çeşitli özendirmeler var. Batı türü bir demokrasinin örnek ve hedef olarak bu toplumların önlerine çıkarılması büyük ölçüde bu yoldan yapılıyor.

Bugün hâlâ bir hareketlilik yaşanıyor; süreç ilerledikçe giçici ve kalıcı olanlar daha iyi ortaya çıkacak. Ancak, olayların ulaştığı boyut-

4. Halil Berktay; ''Polonya'da, on yılı aşkın bir süredir sosyalist sistemdeki kitle hareketlerinin en çarpıcı örneğini meydana getiren Dayanışma Sendikasının mücadelesi, *(hem de parlamenter yoldan!)* büyük bir sıçrama kaydetti.'' (Devlet Sosyalizmi Sona Ererken, *Sosyalist Birlik*, Sayı 6, Sayfa 5, abç) diyor.

Berktay'ın parantez içine sıkıştırdığı bu önemli açıklama üzerine, bu kadarıyla tartışmak mümkün değil. Ancak Dayanışma Sendikası'nın iktidara yürüyüşünün bildiğimiz biçimleri ve savunuları içinde parlamenter bir yol izlemediği de açık; ''yol' parlamentoya girmekle sonuçlansa bile...

Barışçı mücadele ile parlamenter yol, kuşkusuz, aynı anlamda değil. Barışçı yol parlamenter mücadeleyi de içerebilir, ama onunla sınırlanamaz. Polonya için de söz konusu olan daha çok iktidarın bildiğimiz devrimci şiddet yolu ile değil kitlelerin barışcı mücadeleleri sonucu değişmiş olmasıdır.

lara bakılırsa, bu seferki dalgada, kitlelerin ne daha önceki burjuva devrimlerinde ne de proletarya adına yapılmış devrimlerde olduğu kadar kolayca sahneden çekilip, iktidar mevzilerini "yöneticiler"e terkedeceklerini söylemek zor... Eğer kitleler bu sefer iktidarı daha çok fethedebilirlerse o kadar da geleneksel (kapitalist ve sosyalist) düzen ve anlayışların dışında yeninin yaratıcısı olabilecekler. Bütün bu dalgalanmanın devrimci özünü de bu noktalarda aramak gerekli.

Bu bağlamda, bugün taşıdığı belirsizliklere ve hatta kapitalizme doğru oldukça meyletmiş görüntüsüne rağmen, bugün, sosyalizm dünyasında ortaya çıkan kitlesel (hiç kuşkusuz) devrim; *öncülerin yerini daha çok kitlelerin alması, dünyanın değiştirilmesi işinin bir avuç seçkinin işi olmaktan çıkıp ortalama emekçinin de daha çok işi haline gelmesi yönleriyle büyük bir ilerlemenin, gerçekten bir sıçramanın işareti olmalı.* Doğal olarak bu kadar yoğun kitlesel hareketlerin sonunda daha derin, daha kalıcı dönüşümlerde beklenmeli.

Dönüşümün bugüne kadar esas olarak barışçı yollardan gerçekleştirilmiş olması üzerinde de ayrıca önemle durulmalı. Bu kadar kitlesel bir mücadele kuşkusuz daha çok barışçı olmak durumunda. Gerçekten de bir savaş ancak öncü ve disiplinli örgütlerle verilebiliyor. Bu yüzden her zaman ve koşulda doğrudan katılıma da daha az açık oluyor, kitleler daha çok edilgen durumda kalıyorlar. Belki çok erken ama marksistler, insanlığın, dönüşümü, belki de tarihinde ilk defa bu kadar barışçı bir biçimde başarabilmesine en azından bu yöndeki işaretlere sevinmeli.[5]

Burada bir noktayı belirtmek gerekli: Bu barışçı ortamda zor yok mu? Elbette var... Hem de o güçlü iktidarları elini kolunu oynatamaz bir duruma düşürecek, kendi hayatına kendi elleriyle son verdirecek kadar var. Zor, insanların bir daha o toplumsal kalıp içinde yaşamamak iradelerinde var... Zor, istemedikleri eyalet yöneticisini istifaya zorlamak için iki gün boyunca evini kuşatan binlerce insanın sessizliğinde ve sabrında var.

uzun süreli, direnişçi devrim

Bu gelişmelerin bugün sosyalist ülkelerle sınırlı olduğu düşünülebilir. Gerçekten görünüş de öyledir. Bu ülkelerdeki geçmiş devrim sürecinin olumlu ve olumsuz etkilerinin, tarihi bir tıkanma noktasında yarattığı bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu ülkelerde yaşananların ne kadar bu ülkelerle sınırlı olduğu tartışılabilir, ancak Batı ve dünya üzerinde dalga dalga etkiler yapacağı, yayılacağı söylenebilir.

Bugünden, bu gelişmenin, belki en önemli çıkışını sosyalist dünyada bulduğu, ancak dünyadaki öteki alanlarda da benzer sürecin ipuçlarının yakalanabileceği ileri sürülebilir. Daha ihtiyatlı bir yaklaşımla bütün dünya bu gelişmelerden olumlu yönde etkilenmeye açıktır, denebilir.

Batı'da ortaya çıkan, varolan iktidar söylemlerinin dışında kendilerini ifade edebilecek alternatifler arayan, bunları pratik haline getirmeye çalışan anlayışlar, yeni bir toplum, yeni bir gelecek isteğinin habercileri olmuştu. Bu anlayışların temel özelliği; daha açık, daha kitlesel, daha aşağıdancı, daha sivil oluşları. Bu yönüyle, belki de, Doğu'da patlayan gelişmelerin öncülüğünü Batı'ya vermek gerekecek.

Yeni anlayışlar, reel sosyalizm söylemi içinde, elbette, kendilerine bir yer ve yakınlık asla bulamadılar; ancak kendi etraflarında ve Marksist çevrelerde yeni sosyalizm anlayışlarını da türettiler. Doğu'daki yenilik ve değişme isteği ile Batı'daki yeni toplum anlayışları arasında tarihî buluşma köprüleri kurmak hiç de fantazi olmamalı.

Doğu'daki kitlesel insiyatiflerin Batı'da da bu yönde, zaten uç vermiş olan gelişmeleri köpüklemesini beklemek mantığa da, duruma da çok aykırı değil.

Kuşkusuz bunlar şimdilik varsayım. Ancak bu gelişmenin Türkiye üzerindeki etkisi çok açık. Son gelişmelerin Türkiye'de, sosyalistlerin neredeyse bir devrim sorunu halinde gördükleri engellerin bizzat burjuvazinin eliyle kaldırılması noktasına gelindi. Bütün hakim

5. Bu açıdan bakılırsa, sosyalist devrimlerin daha sonra yaşadığı olumsuzluklara rağmen kapitalizmi sınıfsal planda kırmakla, önemli bir ilerlemeye de zemin hazırladığı söylenebilir. Gerçekten o dünyanın en merkezi devletlerinin bu kadar kolay çözülebileceği düşünülebilir miydi? Belki de başlıbaşına bu olay, sosyalist toplumları, ilk olmanın getirdiği bütün acemilikleri, bütün çocuklukları, bütün kabalıkları, bütün hataları ve bugünkü çıkmazları ile birlikte tarihi olarak kapitalist toplumların önüne yerleştirebilecek değerde... O kapitalist toplumlar ki, bütün durmuş oturmuşlukları ile gelişmelere göre kendilerini *ayarlama* refleksinin ötesinde kıpırtısız...

sınıflar bir anda konsensus içine giriverdiler. Bu gelişme hiç kuşkusuz Türkiye sosyalistlerinin önünde *yeni* bir sürecin başladığının da açık habercisi...

Bu kadar değil... Türkiye'de ne işçi sınıfı eski sınıf, ne gençlik eski gençlik, ne toplum eski toplum. Tam olarak tarif edilip, değişmeleri tam olarak açıklanamasa da, toplumsal pratikler, bunun böyle olduğunu gösteriyor. Son işçi eylemlerinin ortaya koyduğu kitlesel boyut ve yeni mücadele anlayışları, bu konulardaki yaratıcılık, köprülerin altından çok sular aktığını gösteriyor. Çok açık ki *Türkiye'de kitleler olayları daha aşağılarda yaşamaya başlıyor.*

Bu tesbitin en çarpıcı örneği, bugün hemen herkes bir hareketlilik içinde iken ya da buna hazırlanırken Türkiye sosyalistlerinin ne düşünce ne de pratik alanında bir varlıklarının olamaması. 141-142. maddeler kaldırılacak; sosyalistler seyirci. Buna karşılık kadınlar hareketli, her gün gerçekten yaratıcı bir biçimde kendilerine yeni mücadele alanları yaratıyorlar. Yeşiller kampanyaları ile toplumu etkilemeye, hassasiyetler yaratmaya başladılar. Gençlik, çok gürültüsü olmayan, ama esaslı değişikliklere gebe bir süreci başlatmış gidiyor. Çok kısa bir süre önce kendisini kuvvetle hissettiren işçiler bugün ortalıkta yoklar, ama varlar; herkes bunu biliyor ve kimsenin onları "kafakol"a alamadığını da.

Böylesine bir tablo içinde, bu kadar genel bir yaklaşımla bile, geleneksel "öncü devrim" anlayışlarının, sosyalizm teorisi açısından olduğu kadar, Türkiye açısından da tartışılır olduğu ortaya konabilir.

Aslına bakılırsa, Türkiye'de sosyalistlerin başarısızlığında, bir türlü kitleselleşemeyip sürekli bölünmesinde ve küçülmesinde bu türden devrim anlayışlarının Türkiye'nin nesnel durumuna denk düşmemesi de aranabilir. Yani daha o zamandan bu türden anlayışların anlamsızlaştığı da söylenebilir. Sosyalistlerin, bu açıdan, Türkiye'nin gelişmişliklerini yakalayamadıkları, daha geri noktalardan hareketle toplumu değiştirmeye kalkıştıkları tartışılabilir.

Geçmişte bile Türkiye'nin koşullarına uygun düşüp düşmediği tartışmalı bir "öncü devrim" anlayışını, bugünün gelişmiş ve önemli pratikler içine girmiş dünyasında ve Türkiye'sinde yeniden canlandırmak çabasının ne anlamı olabilir? Geçmiş deneylerden, Türkiye'de devrimin o kadar kolay ve o kadar da kısa sürede gerçekleşemeyeceği çıkarılmalı.

Türkiye'de sosyalistler, "öncü devrim" yerine *uzun süreli ve kitlesel, dolayısıyla direnişçi bir devrim perspektifini tartışmalı, bu yönde anlayışlar ve pratikler geliştirmeli...*[6]

toplumsal devrim

Türkiye sosyalistleri için devrimin muhtevasını da tartışmak gerekiyor. Bu noktada tarihi "sosyalist devrim-milli demokratik devrim" anlayışlarını yeniden irdelemek yararlı olacak.

Bu konularda, çok özetle şunlar söylenebilir[7]; "Milli-Demokratik Devrim ya da Aşamalı Devrim" anlayışında, sosyalistlerin önüne esas görev olarak emperyalizme karşı bağımsızlık (milli devrim) ve feodalizmin tasfiyesi (demokratik devrim) konulmuştu. Bunlar sağlandıktan sonra sosyalizme geçilecekti.

MDD içinde bazı anlayışlar milli çelişmeyi esas aldılar ve devrim anlayışlarını emperyalizme karşı kurdular. Bu Türkiye'nin gerçekliğini ifade etmiyordu ve bir sonuça da ulaşamadı. Başka anlayışlar ise feodalizme karşı devrimi öngörüyorlardı; bunların da Türkiye'yi olduğundan çok geri anladıkları bugün daha açık olarak ortada.

MDD tezi, Türkiye'nin milli ve demokratik sorunlarının çözümü ile sosyalizmi birbirinden çok koparıyordu; sosyalizm sürekli ileriye ertelenen bir görev oluyordu.

Buna karşılık Sosyalist Devrim tezi ise Türkiye'nin emperyalizmle olan çelişmesini, geriliklerini gözardı ediyor, ileriliklerini abartıyordu. Buna göre Türkiye'de burjuva demokratik devrim tamamlanmıştı; kapitalizm egemendi. Önümüzdeki hedef sosyalizm olmalıydı.

MDD tezi içinde "öncü devrim" anlayışı gelişirken ve ortodoks partiden fokocu "öncü

6. *Direnişçi* yerine *barışçı mücadele* denebilirdi. Buradaki ifade edilişi ile direnişçiliğin, kitlesel olması yönüyle barışçılığı da içerdiği açık, ancak onunla sınırlı değil. Türkiye sosyalistleri artık neredeyse tabulaştırdıkları "şiddet" dünyasının dışına çıkmalı, barışçı mücadele alanlarına geçmeli. Ancak bunun anlamı legalizm, uzlaşmacılık da olmamalı. Tam tersine bu alanda direnişçi olmalı, her koşul altında mücadele edebilecek anlayışları ve refleksleri geliştirmeli. Kuşkusuz uzlaşmalar yapılabilir, ancak hele Türkiye gibi bir ülkede sosyalistlerin, esas olarak, direnmek zorunda olacakları da unutulmamalı...

7. Bu konuda bkz: Salih Ural, "Kemalizm Tarih Olurken MDD Tezi ve Yeni Bir Gelecek", *Sosyalist Birlik*, Sayı: 3.

savaş" tezlerine kadar uygulama alanı bulurken, Sosyalist Devrim tarafında daha çok legalizm ve parlamentarizm savunuluyordu.

Kuşkusuz kapsamlı toplumsal taklitleri gerektirmekle birlikte bu yazıda 1980'lerin sonuna gelmiş Türkiye, bugünkü durumu ile esas olarak bir burjuva cumhuriyeti ve kapitalizmin egemen olduğu bir ülke olarak kabul ediliyor. Kuşkusuz Türkiye'nin emperyalizmle de geriliklerle de sorunları var. Ancak sorunların çözümü içerdedir; Emperyalizme karşı mücadele (milli devrim) Türkiye devriminin esasını oluşturamaz. Aynı şekilde Türkiye'nin demokrasi sorunu da, feodalizmin tasfiyesi değil esas olarak burjuvaziye alternatif olmak tarzında ele alınmalıdır.

Bu anlayış içinde; Türkiye devrimini, milli ve demokratik sorunların da çözüldüğü, ancak esas olarak *toplumsal* (içsel ve sınıfsal) muhtevalı bir *sosyalist devrim* olarak düşünmek gerekecek. Elbette burada yeni bir sosyalizm, demokratik sosyalizm anlaşılmalı.

Sonuç olarak Türkiye sosyalistlerinin devrim perspektifi; *uzun süreli ve kitlesel, dolayısıyla direnişçi, toplumsal muhtevalı bir demokratik sosyalist devrim olmalı.*

"hemen şimdi" sosyalizm

Türkiye sosyalistleri, bugüne kadar, devrim öncesi ve sonrasını birbirinden koparan anlayışlara sahip oldular. *"Azami Program"* ve *"Asgari Program"* anlayışı; yani devrim sonrası uygulanacak olan sosyalizmin kapsamlı programı (Azami Program), devrim öncesi burjuva düzeni içinde ifade edilebilen sınırlı program (Asgari Program)... Ya da geleceğin devrim programı ile bugünün "Acil Talepler" programı gibi...

İkili program anlayışları sosyalistleri ya reformculuğu ya da "Tek Yol"culuğu mücadele tarzı haline getirmeye zorladı.

Sosyalist programın bugün için bir uygulama olanağının bulunmaması, sınırlı program veya acil talepler için mücadele anlayışının ortaya çıkması, kaçınılmaz olarak sosyalistlerin mücadele alanlarını ve perspektiflerini reformcu bir zemine taşıyordu. Sosyalist devrimin propagandası yapılacak, ancak bugün mücadele burjuvaziden bazı demokratik hakların kazanılması ile sınırlı olacaktı.

Bu anlayışlar demokrasi platformunda kalabiliyor ya da esas mücadele alanı olarak parlamento ve seçim zeminine kayabiliyordu.

Bunun zıttı olacak ortaya çıkan "Tek Yol Devrim" anlayışı sonuçta ya acil talepler için mücadele ile sınırlanmak ya da devrimi başlatmak ikilemi içinde geniş bir alana dağılıyordu.

İkili program anlayışı, bugün açısından sınırlı ve reformist bir çerçevede kalırken, sonuçta herşeyi geleceğe erteliyor ve bir cennet vaadine dayanıyor.

Buna bağlı olarak mücadele anlayışı, topluma bu cennetin kapılarını açacak "tarihi an" için *güç biriktirmek* olarak ortaya çıkıyordu; Kitlelerin en öncü kesimlerini, gerektiği zaman kalabalıkları istenen yönde sürüklemek üzere bir örgüt içinde toplanacak, eğitilecek ve parti pratiğine sokulacaktı.

Böylesine bir anlayış sosyalistleri tümüyle *iktidarcı* bir noktaya sürüyor, *çıkarcı* ("devrim için her şey mübah" anlayışı) ve *çifte standartlı* bir politik kimliğe bürünmelerine yol açıyor.

Ayrıca bugün, kabul etmek gerekir ki, vaad edilebilecek bir cennet de yok. Sosyalizmin nihai amacını açıklayabiliriz; ancak bu konuda da bugüne kadar uygulamalarla doğan çelişme bir güvensizlik yaratmış durumda.

Bu durumda, ve bu şartlarda sosyalistlerin geçmişi kurtarmak ya da umutları uzak bir geleceğe erteleyip yeni bir tarihi an beklentisine girmek yerine, o gökyüzündeki tahtlarından yeryüzüne inmelerini, bugüne gelmelerini ve sosyalizmi bugün mücadele eden ve değiştirebilen bir güç haline getirmelerini beklemek daha yerinde olacak.

Kuşkusuz böyle bir beklentinin gerçekleşmesi için bugüne kadar hakim olan program ve mücadele anlayışları tamamen değişmek zorunda.

Sosyalizmi *"hemen ve şimdi"* istenebilen, uğrunda mücadele edilebilen bir biçim ve muhtevaya kavuşturmak gerekiyor.

Sorun önce program düzeyinde tartışılmak ve çözülmek zorunda. İkili program anlayışı yerine bugün için de gelecek için de *bir tek program ortaya konmalı.* Bu programın esas çerçevesini, yazının başında ifade ettiğimiz genel toplum perspektifi ve genel amaçlar oluşturabilir.

Genel amaç; kitleleri kendi alanlarında, ken-

di örgütleri içinde toplumsal hayata katmak, iktidarı bu yolla sınırlamak, devlete karşı sivil toplum alanının genişlemesini ve işlevsellik kazanmasını sağlamak olmalı.

Bu mücadeleye, bugün ve hemen başlamak mümkündür, başlanmalıdır. Bu mücadelenin alacağı biçim ve muhteva süreç içinde giderek daha netleşebilir.

Kuşkusuz bu türden bir mücadelenin yalnızca parlamento ile sınırlanabilmesi mümkün değil. Hatta mücadeleyi bu alandan çıkarmak kitlelerin günlük hayatları içinde yaşadıkları ve yaptıkları bir hale getirmek, bu anlamda süreklilik ve içsellik kazandırmak düşünülmeli.

Direnişçi bir mücadele, kitlesel bir katılım ve nihayet kitlesel bir dönüşüm için de bu gerekiyor.

Sosyalistler kitlelere dışardan ve yukardan aparatçiklerle kumanda etmek mantığını artık terketmeli. Kitlelerin de böyle tek yanlı bir ilişkiyi istemediklerini artık anlamalı. Sosyalistler sivil topluma saygılı olmayı, onlardan öğrenmeyi ve onlarla birleşmeyi öğrenmeli.

Bugün bir kadın mücadelesi gelişiyor; çok renkli, çok sesli ve çok da yaratıcı... Geleneksel sosyalist mantık, bu hareketin içine "sızmak" ve bu mücadeleyi kendisine, dolayısıyla da "devrim"e güç kazandırır hale getirmek biçiminde tezahür edebiliyor. Bu doğrultuda kendi kadın militanlarına da direktifler verebiliyor. Bundan sonrası, daha önce yaşadığımız gibi, o hareketin kendi özgüllüklerini dolayısıyla renkliliğini, canlılığını yitirmesi, sosyalizme tabi biçimde parçalanması, genelleşmesi, giderek etkisizleşmesi ve toplumla ilişkilerinin kopması olacak. Artık bunu yapmamak gerekiyor. Sosyalistler kendi dışlarında oluşan bu mücadeleyi ancak *desteklemeli, onların mücadelelerini toplumda yaygınlaştırmaya çalışmalı.*

Bu örnek genelleştirilebilir; Sivil toplum örgütlerini ve onların özgür mücadelelerini hedef almakla birlikte, toplumun bu doğal, özel ve günlük politik mücadelesinin yanı sıra daha genel daha profesyonel politika da gerekiyor. Sosyalistler de, böyle bir ihtiyaca cevap verecek, yani sivil toplum alanları arasında iletişimi kuracak, genel bir tartışma ve genel bir mücadele platformu yaratacak bir pozizyonda olabilirler; her şeye rağmen devlet olduk-ça, buna bağlı olarak profesyonel politika da yapılacak.

Sosyalistler bu işlevleriyle sivil toplum alanlarını genişletebilirler, dolayısıyla daha geniş kitlelerin bugünkü iktidar ilişkilerinin dışına çıkmasına yardımcı olabilirler, ve böylece daha köklü ve daha bütünsel, toplumsal bir dönüşümün de hazırlayıcısı olabilirler.

Kuşkusuz bu mücadelenin bir zemini de, özellikle ve daha çok sosyalist parti için parlamento olacak. Kuşkusuz buradaki mücadele de, bugüne kadar da belirtildiği üzere, ülke çapında etkiler yaratabilecek, mücadeleleri birleştirebilecek, yaygınlaştırabilecek. Ancak mücadeleyi bu alanla sınırlamak, daha ileri giderek esas mücadeleyi bu alanda vermek, bütün diğer mücadeleleri buna tabi kılmak (seçim mücadelesini esas almak anlamında) reformculuğu da beraberinde getirecek.

Olumsuz örnekler olarak 1960'lardaki TİP'in parlamenter mücadele anlayışı ile, daha yakın zamandaki, 1980 öncesi TİKP'nin "büyük güçlerle büyük politika yapmak" hevesinin vardığı nokta incelenebilir. TİKP'nin sosyalizm perspektifi ve muhtevasından iyice soyundurulmuş, esas olarak milli (demokratik bile değil) bir programla büyük politika yapmak isteği, sonuçta büyük güçlerin platformunu kabul etmeyi, legalleşmeyi, uzlaşmayı, devletçiliği politika haline getirmişti.

Bugün de Sosyalist Parti, esas olarak, bir seçim partisi anlayışı ile "büyük politika" yaptığı iddiasında. Keza TBKP, kendisine siyasi bir mücadele alanı yaratabilmeyi "ulusal mutabakat"ta arıyor. Bu anlayışlarla yürütülecek mücadelelerin Türkiye'de reformcu bir sınırın ötesine geçebileceğini düşünebilmek mümkün değil. Öte yandan bu sınırın içinde kalarak başarılı olmak da, oyların yüzde 65'inin sağ partilere gittiği, geriye kalan alanda sosyal demokrasinin tarihi hegemonyasını tesis ettiği bir ülkede o kadar kolay değil; Tabii başarının ölçüsü olarak yalnızca meclise girmek alınırsa.

sivil forum ve parti

Türkiye'de sosyalistler, bugüne kadar, geleneksel parti anlayışına bağlı olarak toplumun öncülerini kazanmayı hedefledi. İşçi sınıfının öncülerini yaratabildikleri, olanlarla da birleşebildikleri pek söylenemese de önemli bir gençlik ve aydın potansiyelini topladılar; bun-

ları da Parti'nin önceden var olan politikalarının basit uygulayıcıları haline getirmeyi başardılar. Bu güçler bugün önemli ölçüde dağılmış durumda.

Türkiye'de yaşanan bu tecrübeler ve dünyadaki gelişmeler, bir daha böyle bir pratiğin yaşanmasının mümkün olamayacağını gösteriyor.

Sosyalist parti açık, kitlesel ve demokratik olmalı.[8]

Sosyalist parti'nin buna rağmen, bütün sosyalistleri toplaması yine de mümkün görünmüyor. Çarpıcı bir örnek olarak, Türkiye'de aydınların içindeki çok büyük sosyalist aydın potansiyelini bugüne kadar hiç bir sosyalist parti veya çevre bünyesine almak bir yana etrafında bile toplayamadı. Benzer durum işçi önderleri için de söylenebilir. Ayrıca toplanmalı mıydı? Partili sosyalistlerin yanı sıra bağımsız sosyalistler de olabilir, zaten vardır. Sorun bu sosyalistleri Parti'nin, daha doğrusu "partili" sosyalistlerin reddetmesi, küçümsemesidir.

"Devrim için savaşmayana sosyalist denmez!" anlayışının "devrim için parti gereklidir" tezi ile bütünleşerek sonuçta; "Partili olmayana sosyalist denmez!" ve daha da ilerisinde; "Benim partimden olmayana sosyalist denmez!" mantığına ulaşması üzerinde yeniden düşünülmeli.

Sosyalist parti adı üzerinde bir partidir, yani doğrudan politik bir organdır. Bu düzeyde politika yapmak isteyenler bu partiye katılabilir. Ancak, örneğin bir aydın ya da bir işçi temsilcisi *kendi özgül alanında, bulunduğu yerden ve konumuna uygun* bir mücadelenin içinde olabilir. Parti üyesi olmanın getireceği bağlantıların ve herşeye rağmen olacak sınırlamaların dışında kalmak isteyebilir. Bu mantıklıdır, hatta böyle olmalıdır. Çünkü bugüne kadar açıkca görülen, aydının partili olduğu zaman aydınlığını bir kenara bıraktığıdır. İşçi Temsilcisinin, kitlenin doğrudan temsilcisi olmak niteliğini kaybettiği, partinin politikalarını uygulayan profesyonel bir politikacı kimliğini kazandığıdır.

Önemli olan bağımsız sosyalistlerin, kitlelerin doğrudan temsilcilerinin içinde yer alan örgütlenmelerin de ortaya çıkması. Yani sosyalistler için örgütlenme sorunu, sınırları yalnızca bir parti ile çizilemeyecek kadar geniş ele alınmalı.

Bu noktada toplumsal muhalefeti içinde toplayan sivil platformlar oluşturulması tartışılabilir. Bu, kuşkusuz, toplumun kendi dinamiği ile oluşturabileceği bir doğal örgütlenme olmalı. Ancak sosyalist parti bu süreci destekliyebilir ve bağımsız sosyalistler ise doğrudan katılabilirler. Çekoslavakya'da ortaya çıkan *"Sivil Forum"* bu yönde bir örgütlenmeye ilham kaynağı olabilir.

"Sivil Forum", ülkenin aydınlarını, sivil toplumun doğrudan temsilcilerini topladığı ölçüde var olan iktidar ilişkileri ve bunların uygulama alanı olan meclis sisteminin karşısına kitlelerin *doğrudan meclisini* çıkarabilir. Sosyalist parti, bir anlamda bu meclisin hizmetine girmeli, onun fonksiyonerliğini üstlenmelidir. Bu örgütlenme, bugünden böyle olabileceği gibi, gelecekte sosyalist toplumda, yazının başında sözünü ettiğimiz, iktidar ilişkilerinin de hazırlayıcısı olabilecektir.

Sosyalist ülkelerdeki sivil muhalefet ve mücadelesi bu konuda sosyalistler için pek çok yaratıcı fikre kaynaklık edebilir, etmelidir.

8. Kendi içinde çoğulcu bir parti fikri için Bkz; Salih Ural, "Kanatlı Bir Partiye Eleştirel Bakışın İlk İpuçları", *Sosyalist Birlik*, Sayı: 4.

Aynur Özuğurlu

feminizm devrimcidir

Feminizmin ülkemizde 80'lerle birlikte hızla güncelleşen süreci, aslında başlıbaşına bir öyküdür kanımca; bir seyirlik...

Önce konferans salonlarında kürsüye çıktı bu *söz*. Oradan, haftalık bir gazetenin bir sayfasına döküldü. Ve hemen, öcülükten garaip bir yaratığa (Hayatımda ilk kez bir feminist görüyorum!), küfürden (kaltak der gibi) takılmaya (öyle ya! "feminizme tarihin müstehcen bir şakası olarak gülmek az yaygın bir şey değil"di.) uzanan geniş bir söylencenin, bulunmaz nimeti oldu. Kadınlar kendi sesleri, kendi sözleri ile şarkılarını söylemeye başladıklarında, karşılarında çoksesli bir ideolojik haykırışlar korosu buldular. Kimler yoktu ki! Mahalledeki delikanlı, masadaki entel, örgütteki sosyalist, evdeki koca... Farklı sınıflardan, farklı statülerden gelip "adam" olmakta birleşen herkes.

Yine de pekçok yerde kendiliğinden oluşan küçük gruplarda bir araya geldi kadınlar. Henüz bir avuçtular ve bunca "erkek edebiyatı" ortasında cesurdular doğrusu. Yayınevi kurdular. Bu, onların ilk tüzel kişiliğiydi. Ardından bir Kadınlar Dilekçesi verdiler. Bu da, ilk toplu eylemleri. Dergi çıkaranlar oldu, dernek kuranlar oldu. Eylemler, yürüyüşü, şenlikleri, kampanyaları ile *sözü* politikaya dönüştürdü ve sokağa taşıdı. "Kadınlar kurtuluşumuz için el ele" sloganıyla ilan ettikleri bildirgeyle de, politikayı feminist bir sürekliliğe taşımanın ilk adımını attılar.

Bu süreç, onca nanemolla edebiyatın, hasılı zülf-ü yare dokunan ideolojik haykırışların ortasından yürüyüp gelen bir süreçtir. Ve artık, tartışılmaz bir meşruluğa kuruludur. Tuhaf ama; feminist sözün massedilmeye çalışıldığı Kadın Kurultayı'nın kendisi de -her ne ka-

dar "kürsü"den azarlasalar da- feminizmin açtığı bu meşruluğun üstünde oturuyordu. "Feministlerin bir başka özelliği de, gırtlaklarına kadar yoz ve sapık ilişkiler içine batmış olmalarıdır" demek için bile olsa(!) (ciddi ciddi böyle yazanlar var) sosyalistlerin Feminizmi tartışmak zorunda kalışları da, bu meşruluğun dayattığı bir sonuç oldu. Hoş, kimi çevreler bu "mecburiyeti" massetme çabalarıyla birleştirseler de ya da beyhude bir ayak direme gösterseler de, sonuç aynı... ("Bu sapık ilişkiler, erkeği düşman ilan ederek kurdukları kadın komünlerinde boy atıp gelişiyor" diyen arkadaşlar gibi örneğin. Yukarıdaki alıntının devamıydı. Konuştukları o "ahlakçı" zeminin asıl, yoz ve sapık olduğu bir yana şimdi...) Sosyalistlerin, Feminizme kimlik ve alan bahşedişleri ise, bu meşrulukla birleşe/çatışa farklı kerteler içerdi ve zaman içinde başkalaşanlar da oldu. Örneğin, döneklerin hareketiydi bu. Burjuvacaydı. (Proleterlik, nedense sadece kendileri için "uygun" buldukları tartışılmaz bir kimlik. Bir çeşit Allah vergisi...) Bölücüydü; mücadelenin birliği ve bekasının gereği içindi bu da. Ama zamanla, "düşünülebilir" oldular, "önemli" oldular, nihayet "gerekli" oldular. Hatta "bağımsız olsunlar" bile denildi.

Her ne biçimde olursa olsun, sonuçta tartışıldı. İyi de oldu. Başka türlüsü de düşünülemezdi elbet, çünkü kadınlar haklıydılar.

Velhasıl, onlar bu memlekette sokağa döküleli beri, hayatlarımızda pekçok şey değişti. Bizler de çoğu sosyalist kadın gibi evde, işte, sokakta olduğu kadar örgütlerdeki durumumuzu da sorgulayarak feminist olduk. Burada *"erkek"* fikirleri ve tavırlarıyla, bu süreci hızlandıran arkadaşların naçizane(!) katkılarını anmadan geçemeyeceğiz. Salt sosyalist olmanın kendisi, ataerkil ilişkilerden, yargılardan azade olmakla bir tutulur oldu. Ne kolay! Hele de örgütlerimiz... Ama orada her şey *"cinsiyetsizmiş!"* gibi durdukça biz, cinsiyetimizin ağırlığı altında daha da eziliyorduk nedense. Ezildikçe anladık ki, bu "cinsiyetsizlik" masalı, *"cinsiyetçiliği"* gizlemek için uydurulmuş yegane ideolojik dayanak. Böle böle çoğalttığımız örgütler, böyle derin bir kültürle de inşa ediliyordu oysa. Açık ki, filinta endam delikanlıydılar!..

türkiye solu erkektir

O "nanemollalığın" ortasından yürüyüp gelen süreci, aslında sadece "sosyalistler hangi biçimde olursa olsun, feministlerin açtığı bir yolda tartışıyorlar. Bu tartışmalarını (benimsedikleri ve/veya reddettikleriyle) Feminizme borçlular. Kadınlardan öğrendiler ve eminim, öğrenecekleri daha çok şey var" demek için özetlemiştim.

Aksi olası mıdır ki zaten! Her sorun sahiplerince dillendirilir. Kadınlar kendilerine sunulan malum "saflar"da bir gün bu sorunun sosyalistlerce "kurtarılacağını" bekleseydiler, eminim, hiçbir zaman bir başlangıçları da olmayacaktı.

Türkiye solunun hâlâ üzerinden atamadığı sığlıklar (aslında sığlıktan ötedir bu. Türkiye'de sol esas olarak cinsiyetçidir. *Erkektir.*) düşünülünce, tartışmaya ta buradan başlamak yine de anlamlıdır. Benim de hesaplaşmam[1], bununladır. Tartışmak istediğim Feminizmin kendisinden çok, (ayrıca, bu tartışmayı kadın alanına bırakmak daha hayırlı. Hele de solun politik hegemonya kurma becerisini düşündükçe...) teoriyi kuruşumuzdan, politika yapış tarzımıza kadar, sosyalistliğimize bulaşan ve orada yeniden üretilen bu erkekliktir. *Gelenek* dergisi yazarlarından Serap Biçer ve E.Esin Bozoğlu arkadaşların dediği gibi, "...ortodoks sosyalistleri ıslah etmeyi görev edinmiş bir fe-

1. Serap Biçer, E.Esin Bozoğlu, "Feminizm Bir Alternatif mi?" *Gelenek*, Sayı 26 (Ağustos 89).
Sözkonusu yazıda arkadaşlar, *"Sosyalist Birlik"*in feminist yazarları tüm yazılarını inkar ve tepkisellik -asla hesaplaşma değil- psikolojisiyle yazdıkları için bütünlüklü bir çerçeve oluşturamıyorlar..." diyor. Kendi adıma, böyle bir çerçeve oluşturma iddiamın olup olmadığı bir yana; günlük hayatımızı her gün yeniden örgütleyen, her şeyi "şeyleştiren" ideolojinin, "kadın ve erkek olanın sosyalistleri" gibi bir incelik yapıp bizleri es geçtiğini düşünmüyoruz herhalde. Tanımlanmış cinsel rollerimizle bu dünyaya, bu dünyanın kültürüne doğuyoruz. Teoriyi kuruşumuz da, devrimciliğimizi tanımlayışımız da, bu kültüre bulaşmaktan kendini alıkoyamıyor. Hesaplaştığım/hesaplaşmak istediğim bunlar. Bu, bir inkarı da içeriyor kuşkusuz. "Egemenliğin" bütün verili tanımlarının inkarını. Ve yeni bir tanım istiyor. *Sosyalizm* için de! Ama bu inkarın onayladığı, hesaplaşmanın yıkarken yaratmak istediği şeyler de var. İşte, bu çatışmadan çıkacak dinamizmin devrimci olduğunu düşünüyorum. Aslında sahip çıkmak isterken, korunan, "sosyalizmin", "devrimciliğimizin" kendisi değil, egemenlik ilişkilerinin verili tanımlarıdır, statükodur. Bunların "devrimci" olduğunu kim söylemiş!..

minist olarak..." yapmak istediğim budur. Yalnız, bir şerhle; ıslah etmek, hem "pek yüce bir otorite"yi çağrıştırıyor, hem de çok reformist! Ben, değişmesinden yanayım. Hazır, yeri gelmişken... Her ne kadar arkadaşlar bizim için "herhangi bir adlandırmayı hak etmiyorlar" deseler de, yukarıdaki tanımın dışında "...belki feminizme ilgi duyan 'çağdaş' sosyalistler..." dedikleri bir başka kimliği de uygun buluyorlar. Gerçi, adlar faniymiş; kimlikler de, iki nokta arasındaki tanımda sıkışır, tutuculaşırmış çoğu kez. Ama bizimki de bir umut işte! Kendimi iki noktalık mesafelerle bölmek istemiyorum boy boy; "solculuktan dönme", "sosyalistin tırnak içinde çağdaş olanı", "ıslah eden feminist", "feminizmin ilgilisi" filan gibi. Oysa yaşam daha sade, karmaşık adlandırmaları iplemeyecek kadar da kaba. Ben kadınım. Yaşadığım cinsel ezilmişliğe ve sömürüye başkaldırmadan, sınıfsal ezilmişliği de anlamlandıramayacak olan bir kadın. Hepsi bu...

her muhalefet bizden sorulur! delikanlılığı

Türkiye'de solun anlamlı(!) bir çoğunluğu, Feminizmin 80'lerle birlikte güncelleşmesini, 12 Eylül pasifikizasyonunun bir sonucu ve soldaki liberalleşmenin bir kanıtı saydı. Bu fikir, çıplak bir kabalıkla (siyasi terimlerin, yabancılaştıran resmiyetine sığınmadan), Kadın Kurultayı'nda kürsüden sık sık yapılan "bizler cezaevindeyken, meydanı boş buldunuz" tekerlemelerinde ifadesini buldu. Burada, bir feminist olarak -izninizle- güldüğüm, ama hem de bir sosyalist olarak, sosyalistlik adına, gülüp geçemediğim kadar vahim bir geriliğin olduğunu düşünüyorum.

Her şeyin dibe çöktüğü bir dönemde bir avuç kadın, kimliklerine, bedenlerine, emeklerine, tarihlerine ve geleceklerine el koyan iktidarı sorguluyor olmalarındaki radikallik için, kimseden "helal" beklemiyordu kuşkusuz. Ayrıca, örgütlerinden bağımsızlaşan kadınların, soluğu kadın kurtuluş hareketinde almış olmaları ve bugün de, oradan bağımsızlaştıkları oranda kendileri için bir varlık haline gelebildikleri düşünüldüğünde, bu, Feminizmin reformculuğu için değil olsa olsa, tepeden tırnağa erkek kesilmiş örgütlerin, erkek politikaları için bir kanıt olabilir. Burada erkek yoldaşların, bin yılların alışkanlığıyla hemen ve öncelikle bizleri sorguluyor -ne kelime! hatta yargılıyor- olmalarındansa, hemen ve öncelikle kendilerini yargılıyor olmalarını, "büyük insanlık" açısından da daha sonuç verici buluyorum, doğrusu.

Bütün bunlardan sonra, yine de kendi sesini bulup kendi dinamiklerinde gelişen kadın kurtuluş hareketini, "her muhalefet bizden sorulur" tavrıyla karşılamak, halis bir delikanlılıktır. Politikayı, kendi sektinin hükmettiği bir ayrıcalık alanı olarak gören solculuğun ifade ettiği kültür, mahallenin namusu uğruna kabadayılanan (bu arada başka kadınların namusuna eden) delikanlılık kültüründen, kanımca farklı değildir.

Devrim, yaşadıkları çelişkileri kendi özgünlüklerinde örgütleyenlerin isyanından çıkacak bir bileşkeyse; öncülük, bu bileşkeyle, varolanı alt etme perspektifinde birleşebilmekse eğer, toplumsal muhalefetlerin kendi odaklarında gelişiyor olmaları gelecek vadedicidir. Burada düşünülmesi (ve eğer yapılacaksa da, delikanlılaşılması) gereken şey, solun, neden bu kadar muhalefet dışı bir "odak" olduğudur.

"emek-sermaye çelişkisi bir kez kabul edildiğinde..."

"Toplumda var olan ana çelişki bir kez emek-sermaye çelişkisi olarak saptandıktan sonra"(2) her şey, hemen açıklanıveriyor. İşçi sınıfı dışında kalan, vesaire(!) toplumsal grup ve katmanlara ise " 'sınıfsal' bakış açısıyla eğilmek" yetiyor. Çünkü zaten, her şey bu ana çelişki tarafından "üstbelirlenir" oluyor. Yalnız bu arada, *eğilerek* baktığımız şu *vesaireler;* sözgelimi, "erkeklere karşı değil, kapitalizme ve onun üstyapısına karşı mücadele etmesi gereken" kadınlar, güme gidiyor. Ola ki, kendilerini, *gerekirliliklerle* değil de -zinhar-, çelişkilerinin özgüllüğüyle açıklamak/tanımlamak istesinler; "bir tür revizyonizm ve belki de sivil toplumculuk kokmaya" başlıyor.

Çelişkilerin, sınıf ve üretim ilişkileri eksenine

2. Agm. sy: 96. Bundan sonraki alıntılar da, aynı makaleye ait. Alıntıların ifade ettiği fikirlerde, *Gelenek*, tek değil kuşkusuz. Yazının, ülkemizde olduğu kadar dünya sosyalizm tarihinde de, gelenekleşen bir kavrayışı, şık ve bu kadar sarih ifade ediyor olması, alıntılarımın tercih nedeni oldu.

olduğu kadar, cins ve yeniden-üretim ilişkileri eksenine de oturuşu; bu eksenin kendini, her yeni üretim tarzıyla eklemleyerek yeniden üretegelişi, benim için, vesairelerin kapsamına sığamayacak kadar özgül ve "eğilerek" çözülemeyecek kadar derindir.

Kanımca teori, somutun karmaşıklığını içeren -düzleyen değil yoksa- bir soyutlamadır. (Bunca yıl, karmaşıklığını düzlediğimiz hayatın, dönüp teorilerimizi düzleyişi! bundandı belki de.) Bu, kuşkusuz ayrı bir tartışma. Ama, sınıf mücadelesi alanı da, sanki hep bir tanımla varolageldiğini düşündüğümüz "kategoriler" arası basit bir kutuplaşma biçiminde değil, değişme süreçlerinin esas karmaşıklığını "bir kez kavrayınca" ancak çözebileceğimiz, zengin bir diyalektikte yaşanıyor. Ve doğrusu, sadece çıplak zoruyla değil, ideolojik zoruyla da çok çetin geçiyor. Bizler de, kadın, erkek, işçi, patron, kürt vs. olarak, bu diyalektikte, bir cinse, bir sınıfa, bir ulusa ait tanımlanıyoruz. İnsanları, süreçleri sadece sınıflara bölerek açıklayan vesaireli tahliller, kanımca hiçbir şeyi açıklayamıyor. Sınıfın kendisini bile.

Mücadeleyi, bugünden başlayan bir toplumsal devrim perspektifiyle ele almayanlar için, devrim, siyasi iktidarın *bir gün ele geçirileceği* bir soyutlama ve ulaşılmaz olan bir *an* olarak kalmaya devam edecektir hep. Oysa, o günceldir. Ortalık, "bir tür revizyonizm ve belki de sivil toplumculuk kokmaya" başladıkça, o "ilerilerden" bugüne daha çok taşınacak ve bugün de, ileriye daha yakın olacaktır.

Ne dersiniz beyler, bu devrim, galiba kadının da olacaktır.

solda politikanın karakterini değiştirmek için de, feminizm!

Feminizmin, sadece kadın başkaldırısının sözü ve eylemi olarak değil, solda politikayı ve politika yapma karakterini değiştirmek için de çok gerekli olduğuna inanıyorum. Bir kadın olarak, feminist bilinci yakalama ve yaşama sürecim, kadınlık durumumun olduğu kadar sosyalizmi kavrayışımın ve devrimci kişiliğimin de sorgulanması süreciydi. Burada feminizme çok şey borçluyum. Belki de bu yüzden, kadınları anlama ve onlardan öğrenme çabasına, bu alçakgönüllülüğe çok değer veriyorum. En doğruyu bildiği iddiası, öğrenmeyi kabul etse de, neyi öğreneceğini, yine en iyi kendisinin bildiği kibiri, erkekliğin olduğu kadar solculuğun da şanındandır. Oysa, kibirimizin şanımızdan uzak olduğu her yer, doğruya daha yakın olduğumuz bir yerdir. Bu, bir ilk adımdır. Tıpkı, sosyalistler için feminizmin, her şeyden önce ve her şeyden çok öğrenecekleri, öğrendikçe derinleşecekleri bir zenginliği ifade etmesinin, ilk adım olması gibi. (Bizde umut bol!)

Yaşamlarının her alanı iktidarlıklarla parçalanmış olan kadınların, kendilerini bütünleme, kimliklerini var etme mücadeleleri, egemenlik ilişkilerinin hiçbir biçimine tahammül edemezdi elbette. Mücadele tarzlarına rengini veren de, bu tahammülsüzlüktü. Politikayı "dışarıda" yürütüp evde, kirliler ve çocuklarla başbaşa bıraktığı karısına (ertesi gün yeniden politika yapmaya gitmek/gidebilmek için) tekrar dönen erkek militanların aksine (ve onlara karşı da), politika yapmak kadınlar için, politikayı *yaşamaktı* da. Zaten teorileri, yalıtılmış, yalnızlaştırılmış yaşanmışlıklarının kendisiydi. Sadece sokakların, kamunun, ailenin değil, mücadelenin de "esas-tali halka" hiyararşisini reddetmelerindeki anlam, buradadır sanıyorum. K[illegible], ne hakkı vardır, başkalarının acılarını, öncelik-sonralık sıralamasına sokmaya!?

Kadınların politikayı yaşayışları, kendilerini doğrudan-korkusuzca ifade edebilmek için cesarete ve yırtıcılığa değil, sevgiye ve dayanışmaya ihtiyaç duydukları bir paylaşımdı da. Onlar "öncü"ler istemediler. Önlerinde, her zaman, hep birileri vardı zaten. Politika kendilerinin ve hatta çocukların da, kendi adlarına, kendileri için katıldıkları, belirledikleri, yeteneklerini paylaştıkları, keşifler yaptıkları dönüştürücü bir eylem olmalıydı. Bütün hükümranlıklardan, emirlerden, talimatlardan, asık suratlılıklardan, kayırmalardan, ayak oyunlarından, komplolardan, ele geçirmelerden, hesaplardan, kuru-sıkı atmalardan, atıp kesmelerden, kıskançlıklardan, rekabetten, kibirliliklerden uzak, tutkulu ve düşlerin iktidarını isteyen bir yaratıcılık...

Eğer devrimci pratik, herkesin yaratıcılığını ve insiyatifini geliştireceği böyle toplu bir deney alanı ise ve kollektif hayatın gerçekleşmesine doğru kendini sürekli genişletecekse, bütün bunların bir anlamı yok mudur? Yaşadığımız hayatın, mümkün olan tek toplumsal

hayat olduğunu gündelik pratiğimizde her gün yeniden üreten, öğreten ve haklılaştıran iktidar ilişkileri dizgesinde, ütopyalarımızı bugünden somut projelerle karşılayacağımız o devrimci süreç için, bütün bunların kuşkusuz bir anlamı vardır. Bugün, duvarları yıkan, tankların önünde "kurtarıcılara ihtiyacımız yok" diyen devrimin yeni kuşakları, bu "anlamı" tartışıyor. Türkiye solunun teorik gündemi (politik gündem de hâlâ teorik!) sosyalist-demokrasi tartışmalarıyla bunu konuşuyor.

Eşitsizliğin şu ya da bu biçimde var olduğu her yerde, hayat kendiliğinden yeni eşitsizlikler üretse de; ben, özel olanla politik olanın süregiden bölünmüşlüğüne isyan eyleyen, günlük hayatı politikleştiren ve yeni biçimler bulmayı bugünden kafasına koyan kadınların, böyle bir devrimci sürecin en duyarlı dinamikleri olduğuna inanıyorum. Öyle şeyler vardır ki (herkesçe olmasa da, en azından bizce malûm), bunlar ancak, kadınların kendi bağımsız sözleri ve eylemleriyle aşılabilir. Şimdi de, şimdiden sonra da...

Boris Kagarlitsky

sovyetler birliği'nde sol muhalefet

İngiltere'de yayımlanan "Living Marxism" dergisi muhabirlerinden ve yazarlarından Rob Knight'ın, Sovyetler Birliği'ndeki sol muhalefetin önderlerinden ve teorisyenlerinden Boris Kagarlitsky ile yaptığı röportajı yayınlıyoruz. Röportaj, Kagarlitsky'nin İngiltere'de geçtiğimiz aylarda satışa sunulan "The Thinking Reed" adlı eserinin biraz daha açımlanması etrafında yapılmış. Zira Kagarlitsky, kitabı yazdığı günlerde bugünkü kadar umutlu olmadığını söylüyor. Görünen o ki, Avrupa solu son dönemde Gorbachev'den daha çok Kagarlitsky ile ilgileniyor. Bunda, Kagarlitsky'nin Avrupa soluna yönelik önemli ve kayda değer uyarılarının da önemli bir payı var. Yani Sovyetler Birliği'ndeki sol muhalefet, Avrupa solunu kendisi ile hesaplaşmaya itmiş görünüyor. Burada ise paradoksal bir ilişki söz konusu. Şöyle ki; Kagarlitsky diğer yazılarında Avrupa solunun teorik mirasından çok faydalandıklarını belirtiyor, beri yandan da örneğin, sol muhalefetin Sovyetler Birliği'ndeki ilk toplantısına batılı gazeteciler kabul edilmiyor. Gerekçe olarak da, dünya üzerindeki batı merkezli bir sorgulama geleneğini reddettiklerini söylüyorlar. Bu önemli ayraçtan sonra, okuyacağınız röportajda Kagarlitsky'nin çok önemli olduğuna inandığım iki cümlesi yer alıyor. "...Gorbachev'in gitmesi ya da kalması önemli değil" ve İngiliz soluna yönelik olarak "...Gorbachev'in İngiltere Kraliçesinden farkı yok." Bu cümlelerin temelinde, Kagarlitsky ve yoldaşlarının dikkat çektikleri nokta ise şu: Sosyalist mücadelenin, parti içinde ya da politbüro düzeyindeki mücadele ile yapılamayacağı, bu üst yönetim kadrolarına gelenlerin iyi kimseler olmasının bir anlam ifade etmeyeceği, esas mücadelenin kitleler nezdinde yürütülmesi ve sivil kurumlar oluşturmaya yönelik çalışma yapılması gerektiği. Bütün bu söylenenler bana bir şeyi anımsattı. Moskova Halk Kütüphanesinde kısa bir süre önce sonuçları açıklanan bir anketi. Bu ankete göre Moskovalıların, Marx ve Engels'den sonra en fazla okudukları Marksist yazar Gramsci'ymiş. Hegemonya teorisinin Lenin'den önce Gramsci tarafından yapıldığını ve Lenin'den farklı bir hegemonya tanımı yaptığını biliyoruz. Lenin öncelikle siyasi iktidar hegemonyasına dikkat çekerken, Gramsci de bunun tam tersine, öncelikle kültürel hegemonyaya dikkat çekiyordu.

Tüm bunları şunun için kaleme aldım. Kagarlitsky ile cisimleşen Sovyet sol muhalifleri bizi iki sonuca götürüyor. Birincisi, Sovyetler Birliği'ndeki yaşanan sürece getirilen eleştiriler ile ilgili olan kısmı. Ki bu da iki karakterde karşımıza çıkıyor: Sovyetler Birliği'nin kapitalizme kaydığı yolundaki sav. Bunu Batı ve Amerika, Kapitalizmin reklâmı için kullanırlarken, Türkiye'deki bazı sol kesimler de olumsuz bir eleştiri olarak kullanıyorlar. Halbuki Sovyetler Birliği'ndeki sol muhalefetin çizdiği panorama bunun tam tersi yönde gözüküyor. Sovyetler Birliği'nde sol muhalefetin kurduğu sosyalist fikir klüplerinin sayısı 30 bini geçiyor. Bu sayı bile şunu gösteriyor ki, yeni ve şeklini şemalini bugünden tam olarak bilemediğimiz yeni bir sosyalist anlayış doğuyor. Bu yeni anlayış da öyle sanıyorum ki, eski düşünme biçimleriyle ele alınamayacak bir boyut zenginliği içeriyor. Örneğin, bizde uzun süre sivil toplumcu olarak ağır eleştirilere uğrayan Gramsci'nin düşüncelerinin, ismi konsa da konmasa da, Sovyetler Birliği'nde sol muhalifler tarafından yaşama geçirilmesi boyutunda muhalifler aynı zamanda Avrupa soluna yönelik ağır eleştirilerde bulunuyorlar. Kagar-

litsky, İtalyan Komünist Partisi'ni sağcılıkla eleştiriyor. Bizde de, zihnimizi biraz kurcalarsak, sivil toplumculuğun ve Gramsci'nin eleştirilmesinde hep İKP'nin bugünkü konumu örnek olarak sunulmuştur. Sivil toplumculuğun savunusunu yaptığımız sanılmasın. Eğer bu satırlardan bu anlaşılıyorsa, Sovyetler'de yaşanan işte tam da böylesi bir karışıklık belki de... Sovyet sol muhaliflerinin başarısının ve tüm Avrupa'da tartışılmasının altındaki sır; bence, Avrupa merkezci yayılmaya tavır alırken, gerek Avrupa solunun gerekse de Klasik Marksizminin tarihsel birikimine at gözlükleriyle bakmayıp bu birikimi, Sovyetler Birliği'ndeki maddi koşullara uyarlama ve sentezleme başarılarıdır. Bu süreçte söz konusu olan, bilegeldiğimiz tüm değer yargılarının alt üst olduğu ve yeni sentezlerin yaratılmasına duyulan ihtiyaçtır.

Burada, Sovyetler'deki sol muhalefet olgusunun ortaya çıkardığı ikinci sonuca geliyoruz. Avrupa'daki komünist, sosyalist yayın organları bu olguların altını çizdikten sonra, hemen ve daha geniş sayfalar ayırarak "Bu gelişmelerin bizdeki yansımaları neler olabilir?" diye bir bölüm açıyorlar. Doğrusunu söylemek gerekirse, Türkiye solu daha bu noktaya gelemedi. Bazı kesimler Gorbachev'i reformist ve piyasa ekonomisine dönmekle, kapitalizmi geri getirmekle suçlayıp gönülleri rahat, köşelerine çekildiler. İkinci bir kesim de Gorbachev çizgisine tam destek vererek, aslında bir anlamda gönül rahatlığına erdi. Bir de üçüncü kesim var ki, esas değinmek istediğim o. Zira, Perestroyka çizgisini olumlu ve olumsuz yönleriyle ele almaya çalışıyorlar. Ve gönül rahatlığından en uzak kesim de bu aslında. Çünkü yeni bir söylem geliştirmesi gerekiyor. Bu yeni söylem de, yakın gelecekte Kagarlitsky'nin önemli bir payı olacak gibi gözükse de, bence hemen şu rahatsızlığı hissetmemiz gerekiyor. Biz ne yapacağız, birlik tartışmaları nereye varacak? Röportajdaki soruları soran Rob Knight'ın dediği gibi "...zamana karşı yarışıyoruz.". İyi okumalar.

Kağan Güner

Sizin temsil ettiğiniz sol cephe'nin yeniden dirilmesi konusunda bir nokta beni çok düşündürüyor. Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeleri dışarıdan izleyenler "sol" ve "sağ" terimlerinin kullanımı konusunda şaşırıyorlar. Örneğin, tutuculardan Yegor Ligachev, Gorbachev tarafından "sağcı" olarak tanımlanırken, açık pazara geçişi savunanlar "solcu" olarak tanımlanıyorlar...

Sorunuzu anlıyorum; burada gerçekten de bir karışıklık var. Şimdi ben, "biz" dediğim zaman bununla "kendimi ve yoldaşlarımı yani, Moskova Sosyalist Komitesi-Halk Cephesi"ni kastediyorum. Evet, biz daima iki tanımın, "radikal" ve "sol" tanımlarının dışındaki bir farklı noktada varlığımızı iddia ettik. Radikal tanımı her zaman sola tekabül etmez. Bayan Thatcher da kendi çizgisinde radikal tanımına denk düşer. Radikallik bir çeşit politik davranış biçimidir. Dışınızdaki insanlar sizin projenize ve ideolojik kimliğinize karşı çıktığında ve eleştiriler getirdiğinde, siz her şeye rağmen mümkün olan ölçüler içerisinde ideolojik kimliğinizi bozulmadan, dışarıdan gelen eleştirilerin kimliğinize leke sürmesine göz yummadan bir çizgiyi takip ediyorsanız, bu radikalliğin tanımıdır bence. Bunun adı sol radikalizm veya sağ radikalizm olabilir. Ayrıca paradoksal bir biçimde merkezde yer alan bir radikalizm de söz konusudur. Eğer bir örnek olarak "Konsensus" fikrini ele alacak olursak, iki ucun merkezinde yer alan düşüncenin kıymetini kabul etmek zorundasınızdır. Şunu çok iyi biliyorum ki, gerek Batı'da gerekse Sovyetler Birliği'ndeki insanların büyük bir çoğunluğu merkezi radikaldirler.

Solu nasıl tanımlıyorsunuz?

Sol ilk olarak bir değerler kümesi, ikinci olarak da bir vaatler kümesidir. Değerler, sosyal adalet ve demokrasidir. Ama halk demokrasisi, yoksa bir takım liberal kurumlardan oluşan bir bütün değil. Halkın demokrasiye katılımı yine yalnızca halk tarafından kontrol edilir. Demokrasi en saf anlamında -demos- halkın yönetimi anlamına gelir. Sosyal adalet, sosyal refah ve tüm insanların insan haklarından yararlanması demektir. Eğitim hakkı, sağlık hizmetleri, çocuk bakımı... tüm bunlar değerleri oluşturur. Vaatlere gelince... İki çeşit vaat olduğunu düşünüyorum. Biri kitlenin tarafında olmak, emeğin çıkarlarını savunmak, ya-

ni çoğunluğun çıkarlarını savunmak... Ve yönetici sınıfın ya da herhangi bir elit sınıfın yanında olmamak... İkinci vaat ise değerlerinizin gerçekleşebileceği toplumu oluşturmak... Bu en önemli vaat, çünkü bir sürü iyi değeriniz olabilir, ama bu değerleri pratiğe geçirecek yapıyı yaratmazsanız solcu değilsiniz demektir, aslında politik bir insan bile değilsinizdir.

Bu değerlerin pratiğe döküleceği toplum sosyalist toplumdur. Demokratik sosyalist bir toplum. Böyle bir toplum da sosyal mülkiyet olmadan, bazı sektörleri tüm toplum yararına kullanmak sorumluluğu olmadan var olamaz. Ekonominin birçok sektöründe gerçek anlamda bir sosyal mülkiyet sağlanamazsa etkin ve sağlam bir sosyal güvenlik sistemi kurulamaz, çünkü bunun için gereken parayı sağlayamazsınız. Gerçekten demokratik olan, insanlara hizmet veren bir sosyal mülkiyet programı oluşturabilmek için girişimlerin kendilerini yönetmeleri gerekir.

Aynı zamanda da, ortak çıkarların farklı düzeylerini yansıtabilmek için sosyalist mülkiyetin farklı biçimlerine sahip olmak zorundasınız. Bu nedenle, bizim için sadece sosyal mülkiyeti savunmak önemli değil, demokratik olarak idare edilebilecek eşit sosyal mülkiyet biçimlerini savunmak önemli. Demokratik olarak ülkenin en büyük sanayi girişimlerini kontrol edebilirsiniz, ama devlet kooperatiflerinin küçük işyerlerini kontrol edemezsiniz. Bu da onları özelleştirmeniz gerektiği anlamına gelir. Yani sosyal mülkiyetin yeterli biçimlerini bulmalısınız.

"Marksist Olmanın Önemi" adlı bir konferans verdiniz ve Sovyet toplumunda değişimin gerekliliği hakkındaki sol görüşleri anlattınız. SB'de Marx'ın hâlâ bir ilham kaynağı olduğunu söyleyebilir misiniz?

Tabii ki, hem yalnız Marx da değil, tüm Marksist gelenek. Batı solu iki paralel yanılsamadan kaçınmalı. Biri sağ kanatın Marksizmin öldüğünü söyleyen yayınlarına inanma yanılsaması, diğeri SB'de sosyalist ideolojinin olmadığı... Bu doğru değil, gittikçe daha fazla insan sosyalizm ve Marksizmle ilgilenmekte.

Diğer yanılsama da her şeyin yolunda olduğu. SB'de sosyalist ideolojinin gençler arasında bile egemen olduğu yanılsaması. Bu da doğru değil. Kendini sosyalist olarak adlandıran ama sosyalizmi gözden düşüren bir rejimle bir sürü sorunumuz var. Bence asıl önemli olan Stalin'in tüm yaptıklarına rağmen, kendilerini Marksist olarak adlandıran insanların çok sayıda olması.

Peki Marksizmi canlandırma girişiminin Soyvetler Birliği'nde işçi sınıfının üzerinde de etkisi olacağını düşünüyor musunuz?

Bunu zaman gösterecek, şu anda işçilerin büyük bir çoğunluğu ne Marksizmle ne de anti-Marksizmle ilgileniyor. İşçi sınıfı hareketinin ilk aşamalarındayız henüz. Bu hareket 19. yüzyıl İngiliz işçi sınıfı hareketine çok benziyor. Bildiğiniz gibi o zamanlar orada Marksizm falan yoktu, ama hareketin Marksizme düşman olduğunu da söyleyemezsiniz.

Sibirya'daki ve Ukrayna'daki son maden işçileri grevine bakarsak bu mücadelelerin cumhuriyetlerdeki diğer mücadelelerden farklı olduğunu düşünebiliyor musunuz?

Madenci grevleri sosyal mücadeledir, cumhuriyetlerde ise herkes ulusal haklarla ilgileniyor en önce. Aslında bu hareketler işçi sınıfını yansıtmıyor. Mesela, Estonya'da sanayi işçilerinin çoğunluğu Rus'tur, bürokratlar ise Estonyalı. Aydınlar ve köylüler de Estonyalı. Bu ulusal karışıklığın sosyal bir boyutu. Ama ne yazık ki Rus işçileri greve gittiği zaman da bu grevler işçi sınıfı grevleri olmuyor, çünkü bu grevler işletmelerdeki Rus yöneticiler tarafından yönlendiriliyor. Hatta çoğu zaman grev komitelerinin başında bu girişimlerin müdürleri bulunuyor. Eğer yönetici, işçilerin milletindense işçiler ve yöneticiler arasında müthiş bir dayanışma oluşuyor. Bu en üzücü konulardan biri.

Maden işçilerinin grevleri hakkında şimdi aktaracağım benim görüşlerime yanıt olarak ne getirebilirsiniz? İşçiler açık ve net bir perspektife, amaca sahip olmadan hareket ediyorlar. Kısa bir süre sonra da, isteklerinin merkezi hükümetin politik istemleriyle örtüştüğünü izliyoruz. Bu durum Sovyet halkı arasında Perestroyka'ya güvenin azaldığı anlamına mı geliyor? Perestroyka için hâlâ tabanda bir birlik söz konusu mu?

Pekâla... Eğer Perestroyka ile Gorbachev'in yaptıklarından söz ediyorsanız kuvvetli bir desteği yok. Bu hiçbir zaman da olmadı. Bir anlamda bürokrasinin farklı kolları arasındaki bir uzlaşmadan bahsedebiliriz. Diğer oyun-

cular oyunda yerlerini almadıklarında, daha düşük veya daha fazla randıman sonuçları ortaya çıktı. Fakat hergün daha fazla yeni oyuncu, oyundaki yerini alıyor. Bu durumu daha da zorlaştırıyor. Uzlaşmalar teknik olarak zor koşullara bürünüyor. Ve uzlaşmaların pratikteki sonuçlarını tahmin etmek imkânsız duruma geliyor. Örneğin bugünlerde bölge düzeyindeki bürokrasi katmanları, kendi politikalarını gerçekleştirmeye çalışırlarken, onların politikaları da cumhuriyet düzeyindeki bürokratik katmanların istekleri ile çakışmıyor. Bunun dışında aydınların da çıkarları var. İşçiler, ulusal birliklerinin daha örgütlü duruma geçmesiyle ne istediklerini söylemeye başladılar. Böylece her düzeyde gittikçe artan bir karışıklık söz konusu.

1985-86'dan itibaren kesinlikle söylenebilecek bir şey varsa, o da aydınların kendilerini Perestroyka ve Glasnost ile özdeşleştirdikleri ve Gorbachev'in destekçisi oldukları. Bunun işçilerle aydınlar arasındaki ilişkiyi engelleyeceğini düşünüyor musunuz?

Evet. Fakat bir şey daha var; o da, çok değil 3-4 yıl önce çok popüler olan birtakım aydınlar, bugün popülerliklerini kaybettiler. Örneğin 1 yıl önce aydınların yayın organı Movy Mir'i, gazete bayilerinde satılırken göremiyordunuz. Çünkü derhal tükeniyordu. Bugün Moskova'daki gazete bayilerinde bu yayın organını raflarda görebilirsiniz. Geçen yıl böyle bir sahneyi hayal bile edemezdik. Bu şunu gösteriyor: İnsanlar hedeflerine ulaşamayan yayın organlarını artık almıyorlar. Eksiklerin farkediyorlar.

Politbürodaki Eylül tasfiyeleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu tasfiyeler Gorbachev'in politik sorunları çözmedeki yetersizliğini gösteriyor sadece. Her tasfiyeden sonra, batı basınında, "Gorbachev sonunda çoğunluğu kazanıyor" şeklinde yazılar çıkıyor. Sonra, iki-üç ay içinde başka bir haber: "Gorbachev'in direnişle ilgili sorunları var, düşmanlarından kurtulmak zorunda." Olası düşmanlar defediliyor ve hikaye, tekrar en başından başlıyor.

Bu tasfiyelerin, sorunların çözümünde işe yaramayacağını düşünüyorsunuz yani. Kritik noktaya daha ulaşılmadı mı?

Kritik bir aşamaya gidiliyor. Ama, bazı şeyler de çok fazla basitleştiriliyor. Yeltsin "Gorbachev'in 6 ayı kaldı ya da gitmek zorunda" gibi şeyler söylüyor. En önemli şey, onu uzaklaştırmadan bir çıkar elde edecek birilerinin olup olmadığı. Yönetici sınıftan bu tür bir çıkara sahip olan kimse yok. İnsanların farklı politik eğilimleri var, ama Gorbachev her zaman için bürokrasinin isteklerini yansıtıyor. Herkesin uzlaşma konusunda farklı bir görüşü var, ama herkes uzlaşma istiyor. Kimse sistemi yıkıp kendi arasında mücadeleye başlamak istemiyor. Herkesin uzlaşmaya ihtiyacı var ve Gorbachev bu uzlaşmayı, rejimin sürekliliğini ve tutarlılığını, reformu ve reformun sınırlarını simgeliyor. Bu nedenle kriz arttıkça Gorbachev'in yeri sağlamlaşıyor.

Bu doğru. Fakat bürokrasi için doğru. Peki siz Gorbachev'in kontrolü elinde tutabileceğine inanıyor musunuz?

Bu bizim için önemli değil. Bununla ilgilenmiyoruz da. Bürokratik mevzilerde verilecek mücadele, bizim için hiçbir önem taşımıyor. Bir İngiliz sosyalisti için de cumhuriyetçi olmanın pek önemi yok gibi geliyor bana, Kraliçe yerini koruduğu sürece. Sizin duvarınız Kraliçe ve etraındakiler, bizimki ise demin sözünü ettiğim bürokratik katmanlar. Her ikisi de çözümün anahtarı değildirler. Kraliçe ve Gorbachev arasındaki yaptığım bu benzetme ile şunu kastediyorum: Politbüro'da bugün daha iyi kişilerin olduğunu söyleyebiliriz ya da kişi liderliğinin kalması gerektiğini; fakat önemle vurguluyorum, bugün asıl önemli olan yapıyı değiştirmektir. Kitlelerin isteklerini yansıtan sivil kurumları oluşturmak zorundayız. Şu anda bu bir tek yerel sovyetler için geçerli. Bu yüzden, bir an önce serbest seçimleri oluşturmalıyız. Sonra da bu yerel sovyetler arasında koordinasyonu sağlamalıyız. Bu da alternatif iktidarın çekirdeğini oluşturmak demektir.

Son olarak şunu sormak istiyorum: Zamana karşı yarıştığımız şu süreçte Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerden umutlu musunuz?

Bir süre önce, iyimser ve umutlu olduğum pek söylenemezdi doğrusu. Fakat bugün problemlerin aşılmasında ve çözülmesinde kesinlikle umutluyum. Zaten bir parça umut olmadan da yaşamak mümkün değil.

Mehmet Gündüz

reformculuk!

Stalinist iktidarların Doğu Avrupa'da büyük bir gürültüyle yıkılmaya başlamasıyla birlikte - ve devrimci Marksizmin pratikte güçlü bir alternatif olarak ortaya çıkamadığı koşullarda - reformculuk, sanki Stalinizmin tek ve gerçek alternatifiymiş gibi sunulmakta, eski Stalinist liderlerin yerlerine geçen en yakın çalışma arkadaşları ve yardımcıları bu kez üzerlerine bir reformculuk ceketi geçirerek kitlelerin karşısına çıkmaktadırlar. Böylece reformcu kesimler, bir yandan kitlelerin bürokratik diktatörlüklere tepkilerini yatıştırmaya, diğer yandan da rüzgardan yararlanarak piyasacı yolu açmaya çalışmaktadırlar.

Oysa reformculuk, Stalinizmin alternatifi olmadığı gibi, onun hem bir türevi, hem de Stalinist reel sosyalizmin iflası sonucu ortaya çıkan kapitalizme kayma hareketinin ürünü ve öncüsüdür. Halen sosyalizm içi bir eğilim olarak gözüken reformculuğun varacağı son nokta, Macaristan'da olduğu gibi, sosyal demokrasidir, proletarya iktidarının reddidir, piyasaya tapınmaktır, burjuva demokrasisine hayranlıktır. Macar nomenklaturası kendi iç birliğini, hiyerarşisini bozmadan şimdi de klasik kapitalizmin nimetlerinden hep birlikte sebeplenmenin iştihası içindedir.

Reformculuk, Stalinizmin türevi olduğu için, pratikte onunla ne kadar çatışırsa çatışsın, teorik planda esas olarak onunla aynı safta, devrimci Marksizme karşı savaşır. Reformculuk, Stalinist bürokrasinin tek parti diktatörlüğünü sorgulamaz, esas olarak onaylar, hatta kendi reformcu yolunu uygulayabilmek için onu hazır bir siyasi kalıp olarak benimser. Ancak onda bazı gevşemeler, düzenlemeler yapar, tek-

nokrasinin rejim içinde yer edinmesini sağlayacak değişiklikleri savunur. Ancak tek parti diktatörlüğünün iyiden iyiye iflas ettiği noktada, bu sefer kitlesel emekçi demokrasisini değil, formalist burjuva demokrasisini kendine örnek alır. Reformculuk için özgürlük, ezilenlerin özgürlüğü değil, yine yukardakilerin özgürlüğüdür.

Reformculuk, Stalinizmin üretimci, kalkınmacı ve ekonomist yönelimini benimser, hatta kendisi yer yer daha da aşırı üretimci kesilir. Dikkat edilirse Stalinizme bu noktalarda kökten hiçbir eleştiri getirmez, onun hızlı sanayileşme programlarını, tarihi zorunluk gerekçesiyle temelde onaylar, yalnızca aşırılıklarını eleştirir. Ancak bu kalkınmacı ve üretimci yönelime kendini rengini katar. Merkezi kumandacı siyasetin günümüz koşullarında yetersiz kaldığını ileri sürerek piyasacılığı alternatifmiş gibi ileri sürer. Böylece işçileri, aynı kapitalistler gibi işsizlikle ve açlıkla tehdit edip, Stalinizmin siyasal zorbalığına ekonomik zoru da ekler. Reformcu teknokratik eğilim, işçilere, üretimcilik açısından, Stalinist bürokrasiden daha az uzak değildir. Üstelik kapitalizm yolcusu olduğu da aynen beyan ortadadır.

Reformculuk, enternasyonalizme ve ulusların kaderlerini tayin hakkına, Stalinizm kadar soğuk bakar. Milliyetçidir. "Tek ülkede sosyalizm" teorisinin savunucusudur. "Teorik Stalin"i onaylar. Ulusların mücadelesi kendi varlığını tehdit etmeye başladığı an silaha sarılmaktan çekinmez. Macar devrimini tanklarla bastıran, ünlü reformcu sosyalist Kruşçev'dir. İşbirlikçi kadar da bir reformcuydu.

Reformculuk, bir yandan Stalinizmin monolitik örgüt teorisini kökten sorgulamaz, yalnızca bu örgüt içinde kendisi için bir gedik açmaya çalışmakla yetinir, hatta ipleri ele geçirdiği zaman yaprak kıpırdatmayan bir monolitizmi uygulamaktan da geri kalmaz. Diğer yandan örgütsel anlayışlar planında sürekli olarak düzenci bir liberalizmi körükler. Onun önerdiği örgüt biçimi, onun sınıf işbirliği politikasına, tatlısu devrimciliği yapma eğilimlerine denkdüşer. Bazan aşırı bir örgüt fetişizmi düşmanı havasında ortaya çıkar. "Küçük tekkeleri yıkmak"tan söz eder. Ama bunun arkasında aslında, devrimci kesimleri dağıtmak, kendi örgütü karşısında savunmasız bırakıp yutmak ya da örgütsüz ve grupsuz kalan devrimcilerin devrimciliğini sona erdirmek niyetleri yatar.

Reformculuğun bir olumlu yanı vardır, o da, Stalinizmin iflası ya da buhranı sonucunda, emekçilere ödün vermenin ve siyasi planda bürokratik diktatörlüğün iplerini biraz olsun gevşetmenin savunucusu olmasıdır. Gerek Kruşçev'in, gerekse Gorbaçov'un bu yöndeki uygulamaları, sonuçta, Doğu Avrupa halklarının, Sovyetler Birliği'ndeki halkların ve emekçi kitlelerinin rahat nefes almalarına imkan sağlamış, Marksizmin devrimci canlanışının önündeki bir kısım engellerin ortadan kalkmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, Stalinist bürokrasiye karşı reformcuların pratik planda bir süre için müttefik görülmesi doğaldır, ama bu geçicidir ve teorik planı kapsamaz. Böyle dönemlerde ve hele günümüzde reformculukla ideolojik mücadele daha da önem kazanır.

Bugün şöyle bir yol ayrımındayız: Stalinizmi eleştirirken, kapitalizme entegrasyona, piyasaya tapınmaya, sınıf mücadelesini terketmeye götüren reformculuğu onaylayacak mıyız? Yoksa Stalinizmin eleştirisini reformculuğun eleştirisiyle birleştirip devrimci Marksizmde ısrar mı edeceğiz?

Bu yol ayrımı hepimizin önünde duruyor.

* Sovyetler Birliği'nde muhalif konumda bulunan Boris Yeltsin'in Amerikan hayranlığını ve piyasacı mantığını göremeyip onu bir sol muhalif olarak değerlendirmem, önemli bir hataydı. Bu yazı ile ilişkili olarak, bu hatanın da özeleştirisini yapıyorum.

Tevfik Özkorkmaz

sosyalizm alanında olanlar ve ayrışma noktaları

Birlik mücadelesinin geri planındaki gelişmeler giderek yeni boyutlar kazanıyor. Eski yapılarına sıkıca sarılanlar, yenilik arayanlar veya sosyalistler birey olarak mücadelesini sürdürenler bir anaforun içinden geçmektedirler. Sosyalizm anlayışımızı ve geçmiş pratiklerimizi gözden geçirme ihtiyacımız devam etmektedir. Var olan sosyalizmlerin geçirdikleri gelişmeler karşısında ne düşündüğümüzü açıkça yazmak, söylemek ve tartışmayı derinleştirmek gerektiği kanısındayım.

stalinist kabuk kırıldı

Sosyalizm alanında neler olduğunu bugünkü bilgi birikimimizle izah etmek zorundayız. Görülen şudur ki, reel sosyalizm anlayışı iflas etmiştir. Stalinist muhafazakârlık, tüm ülkelerde ardarda yıkılırken, yetmiş küsur yıllık sosyalizm deneyleri ve birikimleri sonucu Stalinist kabuk kırılmıştır. Gelişmelerin, sosyalist ülkelerin birçoğunu birden ve derinden etkileyen bir dalga olarak gündeme gelmiş olması, sorunun önemini arttırıyor. Dünyanın fırtına merkezlerinin bu ülkelerde ortaya çıkmış olması, iç ve dış şartların belli bir olgunluğa ulaşmasının sonucu olmuştur. Diyalektik olarak da belirleyici olan iç şartlardır. Burada dikkatimizi çeken, bu ülkelerin iç şartlarının temel noktalarda aynı olduğudur. Asyalı ve Avrupalı olmanın getirdiği farkları bir yana bırakırsak, ortaya çıkan sonuç, daha fazla demokrasi ve özgürlük isteğidir. Tıkanma noktasının temeli bu talepler olmaktadır. İstisnasız, bu ülkelerde mücadele bu yönde gelişmektedir. Öyleyse bunun sebebi nedir?

Kanımca, bunun temel nedeni, Stalinizmin, felsefesiyle, kültürüyle, siyasetiyle, ekonomi-

siyle, bütün bu ülkelerin var oluşlarında önemli bir dayanak oluşturmasıdır. Başka bir deyişle, Stalinizm ile aralarına sınır çekmek isteyenler de dahil, bu ülkelerin bugüne gelişlerini şekillendiren ideoloji Stalinizm'dir. Böyle olduğu içindir ki, günümüzde ortaya çıkan sorunların karakteri aynı olmaktadır. Marksizm-Leninizm olarak algıladığımız, öğrendiğimiz Stalinist kabuk kırılmıştır. Bütün yüreğimle bu gelişmeleri destekliyorum. Güncel pratikler bugünkü tartışmalarımıza yol göstermektedir. Var olan sosyalist ülkelerde ortaya çıkan birinci dalga esas olarak Stalinist kabuğun kırılması görevini yerine getirmiştir. Ama aynı zamanda birçok soruyu da peşinden gündemimize getirmiştir. Bu bağlamda, nereye gidiyoruz, sorusu can alıcı durumdadır.

Doğu Avrupa ve Balkanlardaki komünist partilerin eski kuşak yaşlı liderleri birbiri ardına yönetimden alaşağı ediliyor, duvarlar yıkılıyor. Emperyalist-kapitalist sistemle entegrasyon girişimleri, piyasa ekonomileri ön plana çıkıyor. Böylelikle, önemli bir engel aşılıyor, ama gelecek belirsizliklerle dolu. Sosyalistlerin bu gelişmeleri yakından takip etmesi ve değerlendirmeye tabi tutması, ideolojik uyanıklık göstermesi gerektiği kanısındayım. Karmaşık bir süreç yaşanmaktadır; reformcular ile tabandan gelişen halk hareketi Stalinizm'e karşı mücadelede ortak bir payda buldular. Bu ortak payda hâlâ devam etmektedir. Stalinist muhafazakârlığın bu ülkelerde tamamen tasfiyesi sürecinde, ortak payda karşılıklı mücadeleye dönüşme yönünde gelişecektir. Bunun öncüllerini görmek mümkün. Fırtına merkezlerinde, daha birçok dalganın gelip gideceğini öngörebiliriz.

Yıllardır bürokrasinin şekillendirdiği reformcuların bu dalgalar karşısında alacakları tutum politik mücadelenin ivmesini belirleyecektir. Bürokrasinin tüm ayrıcalıklarının ortadan kaldırılması, gerçek işçi inisiyatiflerinin iktidara hâkim olması bir iç mücadele sonucu ortaya çıkacaktır. Bu dalgalanmalar içinde ortaya çıkacak işçi inisiyatifleri hızla büyüyerek işçi sınıfının tarihi rolünü gerçekleştirmek için daha fazla demokrasi ve özgürlük talepleri ile, çağdaş bir sosyalizm anlayışı ile, ana akım olan Marksizm'i bütün dünyayı etkileyerek geliştirecektir. Öngördüğümüz bu süreç sosyalizmin dünya ölçeğinde prestijini arttırma süreci olacak ve emperyalist hegemonyaya karşı dünya devriminin dinamiklerini harekete geçirecektir. En iyimser tahlilimiz budur.

Kötümser bir tahlil yapmak gerekirse, yetmiş küsur yıldır kapitalizmden farklı bir toplumsal formasyon içinde şekillenmiş bu ülke halklarının bütün direnmelerine rağmen, uluslararası kapitalizm ile gerçekleşen alenî bir birleşme tehlikesidir. Günümüzdeki olgulara bakarak, bu tehlikenin daha kuvvetli olduğu fikri egemen gibi görünebilir. Ama ben bunun geçici ve yanıltıcı olduğu fikrindeyim. Süreç o kadar hızla gelişmektedir ki, herkesin başı dönmektedir ve belirsizlikler vardır. Bu nedenle karmaşık süreç yaşanmadan bir sonuca varmak doğru olmayacaktır.

Daha düne kadar, duvarlar kalktığında bu ülkelerde tek bir insan kalmaz, gibi uç örnekler veriliyordu. İşte bugün bu duvarlar kalkıyor. Çılgınlar gibi batıya göç başlıyor ve batının tüm albenisi yıllardır baskı altında kalan insanlara bir çekim merkezi oluşturabiliyor. Bu çekim merkezine yönelişi sopayla durdurmanın mümkün olmadığı açıkça ortaya çıktı. Batıya geçenler, "Ama biz henüz rüyada yaşar gibiyiz, sarhoş gibiyiz," demektedirler. Şunu kuvvetle belirtmek istiyorum ki, bu rüyalar kapitalizmin acı gerçekleri karşısında bütün rüyalar gibi çok kısa süreli olacaklardır. İşgücünün bir meta olarak satın alındığı bir toplum sisteminde yaşamak Doğu Avrupalılara çok yabancı gelecektir. Bu aynı zamanda olumlu bir gelişmeye neden olacak ve mücadele dinamizmini geliştirecektir.

"Onlar bize ücret veriyor gibi yapıyorlar, biz de onlara çalışıyor gibi yapıyoruz," (A.Barnett, *Sovyetler'de Özgürlük*, İletişim 1988, s.119) esprileri yerlerini mücadele sloganlarına bırakacaktır. Olumsuzluk gibi görünen şeylerin içinde bile olumlu gelişmelere gebe bir süreç yaşandığını kavramak iyimserliğimizin zeminini oluşturmaktadır. Nitekim, bu yazı yazılırken, 16 Kasım günü radyonun 13.00 haberlerinde, Batı Almanya'ya göç eden 7.000 Doğu Alman'ın yurtlarına döneceği bildiriliyordu.

Sürecin karmaşık ve belirsizliklerle dolu olduğunu söylerken, Stalinist muhafazakârlığa karşı halk inisiyatifinin, reformcularla ortak bir payda oluşturduklarını ve bu ortak paydanın giderek reformculara karşı da bir müca-

deleye dönüşeceğini öngörmekteyiz. Bugün gelişen işçi inisiyatiflerinin Marksist bir program etrafında birleşememiş olması bir eksiklik olarak karşımıza çıksa da, bizleri umutsuz kılmamalıdır. Zira, geniş yığınlar politika sahnesine daha yeni çıkmaktadır. Geçiş toplumunun deneylerini yaşamış ve şekillenmiş insanların kendi yollarını bulmaları, bir dizi iç mücadelenin yaşanmasına ve uluslararası koşulların proleter devrimleri yönünde gelişmesine bağlı olacaktır. Nasıl bir sosyalizm, sorusuna verilecek karşılık da bu gelişmelerin ürünü olacaktır. Bizler için bu süreci analiz etmek, sorunlara öğrenme tutumuyla yaklaşmak ve ideolojik uyanıklığı ve bağımsızlığı elden bırakmamak ile mümkündür.

toplumsal dinamikleri kavramak esastır

Bu bağlamda, *Sosyalist Birlik* dergisi etrafında yapılan tartışmalar açısından birkaç noktayı saptamak gerektiği kanısındayım.

Halil arkadaşımızın, haklı olarak kendi geleneğini sorgulayan ve uluslararası gelişmeleri analiz eden yazıları *Saçak* ve *Sosyalist Birlik* dergilerinde etraflıca yer aldı. "Kruşçevci karşı-devrim" anlayışını eleştirmesi yerinde idi. Zira, tarihsel gelişmeleri keyfî bir şekilde bir yerden başlatmak veya bitirmek gibi bir analiz yoksunluğunun yolunu kesmiş oldu. Halil arkadaş, yazılarının eksenine sosyalizm alanını yerleştirdi. Özellikle, Sovyetler Birliği'nin sosyalist olduğunu kanıtlamaya çalıştığını gördük. Bir yere kadar, bunu doğal karşılamak gerekir. Çünkü, tartışmayı esas olarak eski geleneğine karşı yürütüyor olması bunu açıklıyor. İşte tam da bu noktada Halil arkadaşa bir eleştirinin zemini ortaya çıkıyor. Halil arkadaşın bu tartışmalara başlarken ve bunları sürdürürken, eski geleneği devam ettirme çabası içinde olan Doğu Perinçek tarafından dar bir alana yöneltildiği kanısındayım. "Sosyalizm içi mi, dışı mı?" tartışmaları analiz düzlemini daraltan önemli bir faktör olarak karşımıza çıktı. Kendi adıma, bu daralmayı bugün daha iyi anladığımı söyleyebilirim.

"Sosyalizm içi mi, dışı mı?" tuzaklarla dolu bir soruydu. Ve bu soruya verilen cevaplar dar bir alanda sıkışmak zorundaydı. Nitekim öyle de oldu. Halil arkadaş, bütün tartışmaları, kendisine empoze edilen bu yöntemin sınırları içinde sürdürdü. Bu nedenledir ki, "Nasıl bir sosyalizm?" tartışmasında derinleşemedi. Esas olarak bu ülkelerin iç dinamiklerine gözünü dikmedi. Bu durum, yılların ortaya çıkardığı sorunların derinliğini görememesine yol açtı. Nitekim, şu özeleştiriyi yapmıştır: "Örneğin ben, Çin'de reformcuların üstün geleceğini tahmin ettim, olayların seyrine bakarak. Daha sonraki virajda yanlışladım." (*Sosyalist Birlik*, sayı 7, Ekim 1989, "Devletçi Sosyalizm Sona Ererken II.)

Sosyalist Birlik dergisi çevresinde yer alan arkadaşların bu bakış açısından etkilenmediklerini söylemek mümkün değildir. Bu etkilenmeye karşı, Mehmet Gündüz ve Yavuz Alogan arkadaşların uyarıcı bir rol üstlendiklerini teslim etmek gerekir. Halil arkadaşla aramızdaki temel ayrışma noktası, var olan sosyalist ülkelerin dünyanın fırtına merkezleri haline gelmesinde, yukardan başlatılan reform hareketlerinin önemini yok saymak noktasında değildir. Kanımca, *Sosyalist Birlik* dergisinin çevresinde bu noktada bir anlaşmazlık yoktur. Ayrışma noktası, reform hareketi sürecinin karmaşıklığına ve belirsizliğine rağmen, işçi insiyatifinin bugünkü reformcuları da aşarak siyasî iktidarı fethetmesi noktasındadır. Eğer, kendi ülkemizde de siyasî iktidarı fethetme projemiz varsa, toplumların dinamiklerine gözümüzü dikmek zorundayız. Halil arkadaşımızın başından beri gözünü dikmediği alan budur. Yeni, çağdaş, katılımcı, demokratik, insanlığı ilerletecek sosyalizm anlayışı bu dinamiklerin eseri olacaktır. İşin özü budur.

Bu anlayış dünya devrimi projesi ile uygunluk içindedir. Dünya devrimi perspektifine sahip olan devrimci marksistlerin bu dinamiklerle birleşme şansına sahip olduklarını düşünüyorum. "İçi mi, dışı mı?" anlayışına saplanıp kalmış bir teorileştirme çabasının bu şansı yakalamasına imkân yoktur. Nitekim, Halil arkadaşın, Sosyalist Parti içinde beraberce muhalefet yürütürken kanat platformunu hep bu yöne çekmeye çalışmış olması da, yukarıda anlattığımız nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Halil arkadaşın geçmişin muhasebesi konusunda da Sosyalist Parti'nin Stalinist muhafazakâr merkezi ile temel ayırım noktası Kruşçevci karşı-devrim veya diğer bir deyişle sos-

yal emperyalizm teorisi noktasında olmuştur. Şüphesiz ki, bu ayırım Aydınlık geleneği için çok hayatîdir. Bunun önemini küçümsemek istemiyorum. Ama geçmişin global bir muhasebesinde bu ayırımı yok sayarsanız, Halil arkadaş ile Sosyalist Parti'nin merkezi arasında önemli bir ayırım bulmak zorlaşır. Örneğin, Üç Dünya Teorisi, millî mutabakat politikası, millî birlik hükümeti vb. noktalarda tam bir uygunluk var. Bizler açısından bu özgül noktalardaki farklılık da, günümüz açısından, devrim ve demokrasi, marjinallikten kurtulmak, yasallığı kavrayış anlayışlarımızdaki ayırımlara tekabül etmektedir. Bu ayırımların da, temel kaynağının, sınıf analizindeki farklı perspektiflerden kaynaklandığını düşünüyorum. TİKP'nin kanımca en temel zaaflarından birisi sınıf analizlerinden yoksun oluşudur. Bu yoksunluk teori üretememenin ve aktarmacılığın kaçınılmaz sonucu olmuştur. Bu eksikliğin Halil arkadaşta da devam ediyor olmasını görmek üzücüdür.

genel teorik düzlemin köşeleri

Sosyalist Birlik dergisinin 8. sayısında Oral arkadaşın, "Teoriyi Önce Kurmanın Zaafları" yazısındaki bazı anlayışlara değinmek istiyorum. Yazıda "Pozisyonların teorisi hemen yapılıyor ve ayrışma ideolojisi gündeme geliyor", "çok köşeli konuşanların eski kültürden fazlaca bir kopma yapamadıklarını düşünüyorum", "devrimcilik ve yenilik adına kırk yıl öncesinin tezlerini (tek ülkede sosyalizm, T.Ö.) hiç sorgulamadan getirmeleri acaba yeni bir muhafazakârlık dalgasının izlerini taşımıyor mu?", "Eski kalıpların fazla sorgulanması halinde Stalinizmle yeni buluşmalara gidilmesi kaçınılmaz," gibi uyarılar sıkça vurgulanmaktadır (s.26-27.). Yine aynı sayıda Oral Çalışlar'ın, "Sosyalizm Yeni Bir Çağa Giriyor," başlığı altında yer alan Milliyet gazetesine verdiği demecin içeriğine katılmak gerekiyor. Fakat her iki yazı arasında bazı çelişmeler var.

Bu çelişmelerin birincisini ele alırken, eski kültür-yeni kültür konusunda bir parantez açmak istiyorum. Eşyanın tabiatı gereği, eski ile yeni arasındaki ilişkide, yeni, eskinin aşılması mücadelesi içinde ortaya çıkar. Başka bir deyişle, yeni eskiye karşı verdiği mücadele içinde şekillenir ve kendini ifade eder. Böylece potansiyel bir birikime sahip olur. Bu birikim, yeninin pratiğinde sınanır ve zenginleşir. Bu anlamda, yeninin var oluşu, eski ile köklü hesaplaşmaların sonucu kendine yeni bir zemin bulur. Yine de bilinen bir gerçek varsa, bu köklü kopuşların yaşanmasına rağmen, eskinin varlığını şu ya da bu biçimde göstermesidir. Özetle, eski ile mücadele etmiş olanların potansiyel yeni kültür birikimine sahip olduklarını düşünüyorum. Zigzaglar çizse de sürece damgasını vuran, yeni kültür birikimini taşıyanlar olacaktır. Kendimizle ilgili olarak söylememiz gerekirse, *Sosyalist Birlik* çevresi yeni kültür birikiminin taşıyıcısı durumundadır. Böyle bir süreç yaşanırken, Oral arkadaşın, eski kültürden kopamamayı hatırlatması içinden geçtiğimiz sürece uygun düşmemektedir. Zira *Sosyalist Birlik* çevresinin eski kültürle cepheden mücadele ettiğini ve kopuşu gerçekleştirdiğini, düşünüyorum.

Sosyalist Birlik dergisinin esas zaafı eski kültürden tamamen kopamamış olması değildir. Tam tersine, köşelerini (ilk çıkış taslağı da bizim köşelerimizdi) yontmuş ve belirsizlik sürecine girmiş olmasıdır. Bu nedenle, sosyalistlerin birliği sürecindeki etkisi, çıkıştaki ağırlığını giderek zayıflatmıştır. Çıkış taslağında belirtildiği gibi, eskinin muhasebesini yapamamış, bundan dolayı da, sürece daha canlı müdahale etme görevini yerine getirememiştir. Kanımca, içinde yer aldığımız süreçte köşeler oluşturmak, bunları zenginleştirmek, olumsuzluğu değil tam aksine olumlu bir gelişmeyi ifade edecektir. Bu da, birlik sürecinde olumlu bir rol oynamanın gereğidir, aynı zamanda. Her birlikteliğin veya oluşumun, ister genel ister özgül olsun, köşeli olması gerekir. Her birlik, kendi içinde bir ayrışma potansiyelini daima taşır. Zaten, bunun olmadığı yerlerde birliktelik değil monolitizm hâkim demektir. Bu nedenle, pozisyon alışlar -eşittir- ayrışma ideolojisi değildir. Şu da açıktır ki, köşeli konuşmak -eşittir- dogmatizm de değildir. İki farklı platformu birbirine karıştırmamak gerektiği kanısındayım. Muhafazakârlığın, dogmatizmin cephesi ile, Kuruçeşme platformunun cephesi tamamen farklıdır. Kuruçeşme platformu, bir bütün olarak eskiyi aşma becerisini ve çabasını gösteren, olumluluk ve olumsuzluklarıyla bu sürece katılan devrimciler tarafından oluşturulmuştur. Bu inisiyatif devrimci prati-

ğe yeni kültürün taşıyıcıları durumundadır. Kuruçeşme platformu derken, bu platformun dışında kalan devrimcilerin dinamiklerini yok saymayalım. Tartışmamız, bizim de içinde yer aldığımız birlik süreci ile sınırlıdır. Bu nedenle, beğenmemezliği ve önyargıları yüzeye bakarak tartışma konusu yapmayalım.

Bütün bu sürece, ideolojik derinlik ve inşa süreci içinde fikrî zenginlikler yaratarak katkıda bulunmak daha doğru olur. Oral arkadaşa şunu sormak istiyorum: sosyalizm yeni bir çağa giriyor tesbiti bir köşe belirlemek değil midir?

Yine aynı yazıda, yeni bir muhafazakârlık dalgasının izlerinden bahsedilmektedir. Kırk yıl öncesine ait tezlerin hiç sorgulanmadan piyasaya sürüldüğünden bahsedilirken, "tek ülkede sosyalizm" tartışmalarının günümüz gerçeğini ne kadar yakalama şansına sahip olabileceği endişesi Oral Çalışlar tarafından bir endişe olarak dile getirilmektedir. Oral arkadaş, geçmiş kalıpları dayatmak değil aşmak gerektiğini söylüyor. Yazının bütününden bu anlam çıkıyor. Farklı diller konuşup konuşmadığımızı, söylediklerimizi açarak netleştirebiliriz.

Örneğin, "eski kalıplar" derken bunun içine neler girmektedir? Marksizmin bir dogma olmadığı ve yaşanan pratiklerle her geçen gün zenginleşeceği konusunda bir farklılığımız yoktur sanırım. Proletarya diktatörlüğünün muhtevası bakımından özde bir değişiklik olmadığı noktasında da aynı şeyleri düşünüyoruz. Günümüzdeki tıkanıklığın proletarya diktatörlüğünün sonucu olmadığını, tam tersine Stalinist bürokratik diktatörlüklerin buna yol açtığını da biliyoruz. Şimdi burada hangisini eski kalıp içinde göreceğiz. Eskiyen, çürüyen ve köklü bir şekilde aşılması gereken bir şey varsa, o da Stalinist bürokratik diktatörlüktür. Yine, kesintisiz devrim teorisi ile Stalinist aşamalı devrim teorisi arasındaki muhteva farkında da, aşılması gereken Stalinist aşamalı devrim teorisidir. Marksist-Leninist enternasyonalizm anlayışı ile Stalinist Komintern anlayışları da esasta farklılık göstermektedir. Aşılması gereken Stalinist Komintern anlayışıdır. Yine, dünya devrimi teorisi ile Stalinist "tek ülkede sosyalizmin nihai zaferi" anlayışında köklü bir şekilde aşılması gereken, Stalinist "tek ülkede sosyalizm" anlayışıdır.

Kanımca, bütün bu konularda net ve köşeli olmak gerektiğini düşünüyorum. Bu farklı tezlerin, ülkemizdeki devrimci pratikle kopmaz bir bağı olduğu çok açıktır. Bu tezlerdeki farklılıklar sadece birer tartışma olmaktan çıkmıştır ve önümüzde pratik sonuçları bulunmaktadır. Günümüzdeki altüst oluşlardan çıkış, Stalinizm'den köklü kopuşla ve temel tezlerin yetmiş küsur yıllık olumlu ve olumsuz pratiklerin zenginliğinin hayat bulmasıyla olacaktır. Bu tezlerin hayat bulması için tartışmak, yeni bir muhafazakârlık dalgası değildir. Stalinizm ile buluşmaya gidenler Stalinizm'i köklü bir eleştiriye tabi tutamayanlardır.

Ayrıca, günümüzdeki altüst oluşlara kendi adımıza bir reçete sunma iddiasında değiliz. Böyle bir iddia ileri sürenler olabilir. Ama şunu kesinlikle ifade etmek isterim ki, dünya devrimi teorisinin muhtevasını yok eden "tek ülkede sosyalizm" anlayışına karşı, dünya devrimi teorisini savunmak bir reçeteyi savunmak demek değildir. Sosyalizm projemiz dünya devrimi teorisine oturmuyorsa, yeni Stalinizmler ile yüz yüze gelmek kaçınılmazdır. Yine Oral arkadaş, "Ayrıca bugün genel teorik düzlemde birleştiğimiz kişi ve gruplarla..." (s.28) derken, dünya devrimi teorisini genel teorik düzleme niçin koymak istemiyor? Genel teorik düzlemin köşe taşlarını belirlerken, dünya devrimi teorisini, birliği engelleyen bir şart olarak sunmak, genel teorinin önemli bir köşe taşını söküp atmak demektir. Benim itirazım, genel teorik düzleme dünya devrimi teorisinin konmamasıdır.

Kendi somutumuzun önemli olduğuna ve bunun vurgulanması gerektiğine katılmakla birlikte, genel teorinin düzlemini belirlerken de ince eleyip sık dokumak titizliğini göstermek gerektiği kanısındayım.

Fehmi Uzal
Aydın Özel Tip Cezaevi

sosyalizmin sorunsalı ve yanlış bir tartışma

Sosyalizmin sorunları ve çözümü tartışmasının bir Stalinizm tartışması içinde sindirilemeyeceğini düşünüyorum. Eğer bugün, dünya sosyalizminin bir bunalımından sözediyor ve bunun diyalektik materyalizm felsefesi içinde aşılabileceği düşüncesini paylaşıyorsak, sorunun -bir Stalincilik- anti Stalincilik tartışmasının boyutların aştığını teslim etmemiz gerekiyor.

2.Enternasyonal'in ilk yıllarından başlayarak, bütün bir yüzyıllık sosyalizm tarihini, Marksist dünya görüşünün bu toplumsal teorik/pratik içinde kendisini nasıl ifadelendirdiğini ve sosyalizmin öngörülerinin nasıl pragmatize edildiğini atlayarak yapılacak bir tartışma, ne kadar anti-Stalinizmi vurgularsa vurgulasın, gerçekçi değildir. Yeni Stalin pratikleri üretmekten başka da bir sonuç vermeyecektir. Bugün sorunumuzun bir Stalin sorunu olduğunu vurgulayan yazar arkadaşlarımızın durumu budur.

kültlerin aktörleri değişti: troçki'den stalin'e

Tarihimizde, tipik olması açısından, bir olumsuzluk eğiliminden sözetmek istiyorum. Troçki, SBKP'de gözden düşmeye başladıktan sonra, ortaya çıkan bütün olumsuzlukların "mucidi" olarak gösterildi. Bir olumsuzluğa mı işaret ettiniz; bir eleştiri mi getirdiniz, hemen bir Troçkist suçlamasıyla karşılaşmaya hazır olmanız gerekirdi. İnsanlar toplantılarda söz aldıklarında, önce Troçkizmin kötülüklerini sayarak konuşmaya başlar, esas söylemek istediklerine bundan sonra geçerlerdi. Söyledikleri ile Troçki arasında bir bağ kurulmasından korkarlardı. Yıllarca Troçki ve Troçkizm sözcüğü, küfürle eşdeğerde ifadelendirildi.

Bugün de bu hastalıklı eğilim devam ediyor. Ama bir farkla. Şimdi aktörlerimiz değişti. Troçkizmin yerini Stalinizm aldı. Sosyalizmin sorunları, örgütlenme, merkeziyetçilik, otoriterizm vs. konularında ne kadar olumsuzluk varsa, o kadar Stalinizm aranıyor. Sanki onu *halletsek* işimiz düzelecek, karaya çıkacağız.

Herşeyden önce belirtmeliyim ki, perspektiflerin anti-Stalinizm ile ifadelendirilmesi, hem tehlikeli bir sığlığa yol açıyor hem de Stalin kültünü çok fazla önemsediği için, tartışmaların asıl kaynağına- sınıf indirgemeci Marksizm yorumunun Stalin öncesine uzanan uğraklara akmasını önlüyor. Stalin döneminde doruğa ulaşan ekonomist-sınıf indirgemeci-üretici güçlerci sosyalizm kavrayışı ve dünya sosyalizmine musallat olmak her düzeydeki olumsuz çizgiyi/geleneği yadsımak bugün bir sorumluluktur. Sosyalizm perspektiflerinin teorik/pratik iflaslarının dünya sosyalizm hareketini sardığı bir dönemde, "Marksizmin temellerine bir kez daha yeniden dönmeyi ve gelecek üzerine tasarımlarımızı ortaya koymayı"* temel sorun haline getirmişken, Stalinizm-anti Stalinizm çerçevesine oturtulmak istenen tartışma (ya da kim daha çok an-

(*) (Metin Ayçiçek, Mahir Sayın, Bülent Uluer, *Yeni Öncü*, sayı.17)

ti Stalinist), bir çok özgün kavram tartışması da yaratarak, ufukları daraltıyor.

Sosyalizmin teorik/pratik bir tarihi var. Biz bu tarihin ürünüyüz. Beğensek de beğenmesek de... Marks'tan Lenin'e, Stalin'den Troçki'-ye uzanan simalar, bu sosyalizm tarihinin ürünüdürler. Bunu inkar edemeyiz, atlayamayız. Ancak bilim sayesinde elde edeceğimiz diyalektik bir yöntemle, gerçekliğin yasalarında Marksizmin öngördüğü geleceğe doğru evrimimizi tıkayan geçmiş ve haldeki teorik ve pratikleri saptar, onları kendi teorik/pratik tarzlarımızda aşar ve böylece yadsırız.

yeni stalin pratikleri yaratmak

Bir hatırlatma: Eskiden, sosyalizmdeki bozulmayı 20. Kongre'ye bağlamak neredeyse bir ilke idi. Tartışmaların merkezinde 20. Kongre ve Kruşçev revizyonizmi vardı. ÇKP ve izleyicileri bu kongreyi, karşıdevrimci bir darbe olarak tanımladılar. Kruşçev iktidara gelmiş, Bolşevikleri tasfiye etmiş, Sovyetler Birliği'ni sosyal-emperyalist bir diktatörlük haline getirmişti. (Biz de bu görüşün izdüşümleri, şimdilerde bazı revizyonlara uğramış olsa da, Doğu Perinçek ekibinde devam ediyor.) Orta Yolcular olarak adlandırılan önemli kesim de, sosyalizmden *sapma* olarak 20. Kongre'yi görür, dünya sosyalizminin sorunlarının, sosyalist sistemin bölünmesinin vesilesi olarak nitelerdi.

Stalin bir teori yaratmamıştı belki. Ama anavatanı korumuş, sosyalizmin düşmanlarına gözaçtırmamış, Marksizmin-Leninizmin sadık bir muhafızı olmuştu. O, bazı ufak-tefek kusurları olsa da -muhaliflerine fazla insafsızca davranması gibi- *o zamanın şartlarında* bu kadarı olurdu artık! Ama yine de, Stalin'le aramıza az da olsa bir mesafe koymaya çalışırdık. Fakat O'nu da, diğer *tartışılmaz doğrularımız* arasında saydığımız için, *eski* garip pratikleri yeniden üretirdik. Sosyalistler ve bağlaşıkları arasındaki ideolojik tartışmalarda, örgütlerimizdeki otoriterizmi yeşertir, bunu meydan muharebeleri ile tamamlardık.

Aslında şimdi de, bu mantık silsilesinden, sosyalizm kavrayışımızdaki belli ilerlemelere rağmen, kurtulamadık. Ama yarattığımız kült, ütoplarımızı taşıyamaz hale gelip hızını, bütün cemiyetlerimizle birlikte burjuva sisteminin önünde yitiren bir enkaza dönüştüğünde, biraz daha geriye gittik. Bu arada kuşku yok ki, birlik, sosyalist demokrasi vb. konularda önemli gelişmeler gözleniyor ve çabalarımız devam ediyor. Ama, bazılarımızda hâlâ eski mantık olduğu için, orada yeni bir Troçki(!) (Stalin'i) bulduk. Şimdi bu yeni anti-Stalinist perspektif 20. Kongre'de sosyalizmin sorunlarını nasıl hallettiyse, Stalinizmde de halledecek! Ama bu sosyalizm kavrayışı ile yeni Stalin pratikleri yaratmaktan nasıl kurtulacak; o belli değil.

Stalin dönemi ile hesaplaşmak, onun teorik/pratik çizgisindeki mantaliteyi açığa çıkarmak, bir şeydir.Ama sınıf indirgemeci, üretici güçlerci sosyalizm yorumundan, bunun 2. Enternasyonel'e uzanan ve Lenin'in yürüttüğü uzun mücadeleye rağmen, Bolşevik Partisine taşımaktan kurtulamadığı saiklerinden, gerekircilik, kaçınılmazlık, zorunluluk argümanlarından bilimsel sosyalizmi arındırmak ve kendi tarzlarımızı bugünden buna göre dönüştürmek, daha başka bir şeydir. Ve bizlerin asıl sorunu da budur.

Herşeyde bir iç düşman arama ve ortaya yeni Troçkiler(!) çıkarma mantığı bizi bir yere götürmediği gibi, teorinin temel argümanlarına da yabancılaştırdı. İç düşmanlardan, emperyalist kuşatmadan, sabotörlerden kaynaklandığını bağıra çağıra anlatmaya çalıştığımız kötülüklerin, biraz da bizden, sosyalizmi yorumlayış tarzımızdan kaynaklandığını pek düşünmek istemedik. Kendimizi aşmak için değil *varolan halimizle örnek olmak için* sorguladık. Kitabımızı bir totem gibi düşünmenin, herşeyden önce bu sosyalizmin kurucularını anlamamak olduğunu bize hatırlatmaya kalkan herkesi, bizim Marksizm-Leninizim-Proletarya sosyalizmimizin dışına sürdük. Bu mantık, bize on yıllarca Rosa gibilerini okutmadı. Yarattığımız tekele yönelen her eleştiri önünde sonunda, ya hegemonyamız altına girecek ya da savaşılması gereken karşı-devrimci güçler cephesinde görülecekti.

sosyalizmin sorunlarını güzel geleceğe doğru tarzlarımızı dönüştürerek aşmak

Salt bu memleketteki bizlerle sınırlı olmayan, bir bütün olarak dünya sosyalist hareke-

tindeki iflaslarla örtüşen bugünkü sorunu Stalinizmle sınırlamak, ne Stalin'de simgeleşen bir siyaset tipolojisini aşabilir ne de en güzel geleceğe göre tarzlarımızı dönüştürebilir. Stalin tartışması, ikinci Kruşçev ya da Troçki tartışmasına dönüşüyor. Yaratılan kavram kargaşaları, Stalin'i burjuva ideolojisi içinde tanımlayarak totaliterizmi liberalizmle yan yana getirip Stalin'le örtüştürerek, içinden çıkılması kolay olmayan bir yola sapıyor. Burada, bunun uç noktaya varmış, yeni bir örneği açısından bir paragraf aktarmak istiyorum. Uzun olması okuyucuya sıkıcı gelse de, anlatmaya çalıştığım eğilimi ifade ediyor.

A.Ergün, *Sosyalist Birlik* dergisinin 7. sayısında *"Birlik İçin Yapamadıklarımız Hakkında"* bilgi verirken, Halil Berktay'ın Stalinizmini yeterli bulmuyor. Aslında Ergün, Berktay'ın başka şeylerine de kızıyor, ama şimdi orası bizi ilgilendirmiyor. Berktay'ın *Cumhuriyet*'te dillendirdiği Stalinizmi alıntılayarak devam ediyor. Okuyoruz:

"3 Temmuz 1989 tarihli Cumhuriyet'teki tartışmalarda Berktay, şöyle demektedir: 'Net olalım; sosyalist ülkelerin sorunu kapitalizm, burjuva liberalizmi veya revizyonizm değil Stalinizimdir.' Herşeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, Stalinizme karşı çıkmış olmakla bütün günahlarımızdan arınmış olmayız. Çünkü özel koşulların, belli tarihsel dönemin ürünü olmakla ve günümüze kadar etkileri sürmekle birlikte, bağımsız bir ideoloji değildir. (Buraya kadar birşeyi tarif etmek istiyor. Fazla bir şey yok. F.U.) *Stalinizmin, kapitalizm ideolojisi ve revizyonizmle bağlantısı vardır. Bu anlamda Stalinizmi, kapitalizm ideolojisi ve revizyonizm dışında ele alamayız. Stalinizm gökten mi indi? Dizginlenmemiş şiddet, keyfilik, bireycilik, milliyetçilik, otoriterizm şeklinde özetlenebilecek Stalinizmin, burjuva liberalizmi ile ilgisi olmadığını ileri sürebilir miyiz? Stalinizm, araçları, yöntemleri, yarattığı kurumları ve ütopyaları ile birlikte ele alındığında kapitalizm ve onun ideolojisi ile tam bir kopuşu sağlayamamıştır, diyebiliriz.*"(abç)

Stalinizm argümanının bu biçiminde, A.Ergün'ün tek olmadığını biliyoruz. Ama bu, Stalinizm ile liberalizmi dillendiren tipik bir örneği. Kavramlar önemlidir. Her biri bir gerçeği, bir hareketi imler ve onları açıklar. Burjuva liberalizminin, kavram ve hareket olarak neyi imlediğini, Ergün'ün bilmediğini düşünemiyorum. Ergün, kusura bakmasın ama, bu kavram kargaşasıyla bir yere varılmaz. Belki kestirmeden tartışmayı bitirmeyi sağlar görünür, ama gerçekler her zaman bizim niyetlerimize göre akmaz.

Stalin, öyle tanımlansa ne olacak, böyle tanımlansa ne olacak? Birbirinden ilgisiz bir sürü laf edip Ergün, "günahlarımızdan" mı arınacak? Ergün, başka bir şeyi anlatmak istiyordu, Berktay'a cevap vermek isterken bunları söyledi. "Troçkizmin anti-Leninizmi ile mücadele edilmelidir" diyenler de, sonunda bununla yetinmeyip Nazizme karşı mücadele ile Troçkizme karşı mücadeleyi birleştirmişlerdi. Bunu imleyen kavramlar da dünya sosyalizmine taşındı durdu. Şimdi bunların her türlü sonuçlarından kurtulmaya çalışırken, yenilerini bulmanın alemi ne?

Bir diyalektik var, bir de onun vülger kavranışı. İkincisi, adı üstünde, bilimsel değil. Bir şey, başka bir şey ile bağlantılıdır. Bir şeye karşı mücadele, başka bir şeye karşı mücadeleyi de içerir. "Liberalizm bireyciliktir. Stalin bencildir." Ne alakası var! Bu düşüncelerle hareket edildiğinde, liberalizme, burjuvaziye, şuculuğa-buculuğa karşı mücadele ayrı düşünülemez.

Bu düşünce diyalektiğinin gariplikleri, yukarıdaki örnekle sınırlı değil. Her alanda bunun inceltilmiş izdüşümlerini görmek mümkün. Örneğin, emek-sermaye çelişkisi, her çelişmeyi kesen bir temel kabul edilip erkek egemenliği sınıf mücadelesi ile örtüştürüldüğünde, kadın kurtuluş ideolojisi, burjuva ideolojisinin bir varyantı olarak nitelenebilir rahatlıkla. Cinsel sömürünün ve erkek egemenliğinin köleleştirici kurumlarında, ilişkilerinde meydana gelen çatışmanın, insanlığın özgürleşmesinde, devrim ve sosyalizm bağlamında açığa çıkaracakları dinamikleri, bu diyalektiğin gariplikleri nasıl görecek!

Ayhan Demir

yeni bir sosyalizm ve yeni bir öncü

Birlik süreci, sosyalistlere yeni umutlar ve yeni olanaklar sunuyor. Hatta bu özgül sürecin somut kazanımlarla sonuçlanacağını öngörebiliriz.

Türkiye'de sosyalistler arasında yeni bir kültür ve ilişki ortamının gelişmesinde, birlik sürecinin önemli etkileri oldu. Ancak sürecin ilerleyen aşamaları eleştiri ve tartışmanın da gerekliliğini gösteriyor. Eleştiri ve tartışma, sürecin önünü açacaktır.

sosyalizm alanında temel saflaşma

Birlik tartışmaları, sosyalizm alanında günümüzde ortaya çıkan temel saflaşmalar konusunda farklı saptamaları ortaya çıkarıyor. Bu tartışma, ülke koşullarından ve reel sosyalizmlerin sorunlarından etkilenerek, günümüzün başlıca ayrımlaşma/saflaşma konusunu oluşturuyor. *Sosyalist Birlik* dergisi de çıkış platformunda temel saflaşma konusundaki yaklaşımını açıklamış ve bu konudaki farklılığını Sosyalist Parti içindeki tartışmalar bağlamında ortaya koymuştu. Reel sosyalizmlerde yaşanan bugünkü durum, *Sosyalist Birlik* dergisinin temel saflaşma konusundaki öngörüsünü ve saptamasını doğruladı; *Sosyalizm alanındaki temel saflaşma muhafazakarlık ile devrimcilik arasındadır.*

Birlik sürecinin sorunları da temel saflaşmadan kaynaklanıyor. Dogmatizm ve muhafazakarlık birliğin engelini oluşturuyor. Sosyalist çevrelerde ortaya çıkan tartışma ve saflaşmalar ya da birlik sorununa yaklaşım, dogmatizm ve muhafazakarlık ile mücadele içinde belirleniyor. Bu tartışmalar gösteriyor ki, muhafazakarlığın ideolojik temeli dogmatizmdir. Bu nedenle birlik sürecinin önündeki sorunlar, muhafazakarlığın ve dogmatizmin eleştirisiyle aşılacaktır.

dogmatizm muhafazakarlığı, muhafazakarlık reformizmi güçlendiriyor.

Sosyalizm alanındaki temel saflaşmanın doğru saptanması, ideolojik mücadelenin amaçları açısından önemlidir. Çünkü doğru bir saflaşma tespiti temelinde ideolojik olarak donanmış olacağız. Ayrıca sosyalizm alanından düzene kan kaybının önlenmesi ve sosyalizmin ideolojik hegemonyasının yeniden kurulması, yanı sıra sosyalizmin bir çekim merkezi haline getirilebilmesi, ancak doğru bir saflaşma anlayışıyla olanaklıdır.

Uluslararası ve ulusal koşullarda muhafazakarlık bir tarafta, birlik ve yenilenme isteyen emekçiler, sosyalistler bir taraftadır. Bu saflaşmada muhafazakarlık dogmatizme sarılmakta, dogmatikler de muhafazakarlarla aynı ideolojik ve politik düzlemde buluşmaktadır. Bu bağlamda, birlik/yenilenme/değişim isteğinin karşısına muhafazakarlar kendi eski programlarını "sosyalizm" diye çıkardıkları için emekçi kitleleri reformizmin saflarına itmektedirler. Bu nedenle muhafazakarlıkla mücadele, reformizmin güç toplamasına engel olmak açısından da belirleyicidir. Bugün reformizm güç topluyorsa, muhafazakarlık ve dogmatizmin sosyalizm alanında yol açtığı boşluktan ve olumsuzluklardan güç topluyor. Bu temelde reformizmle kalıcı mücadele, ancak muhafazakarlık ve dogmatizmin eleştirilmesi ve yeni bir sosyalizm perspektifiyle mümkündür. "Bugün reformculuğa karşı uyanıklık, *esas hedef olması açısından değil* (abç), muhafazakarlığa karşı mücadelede, bu eğilimin peşine takılmamak açısından önemlidir. Çünkü reformculuk muhafazakarlığı yenilgiye uğratamaz."(1)

saflaşmanın içeriği daraltılmamalı

Sosyalist Birlik dergisi/çevresi çıkış sayısında ve SP içinde, günümüzdeki temel saflaşmanın muhafazakarlık ile devrimcilik arasında olduğunu saptamış ve her akımın kendi içinde göreli muhafazakarlık ve darlık ile eleştiricilik ve birlik yanlılığı şeklinde ayrıştığını, sürecin bu yönde geliştiğini açıklamıştı.(2)

Mehmet Gündüz, bu temel saflaşmayı doğru bir şekilde şöyle ifade ediyordu: "Bu eğilimlerden birincisi, sosyalizmin bunalımına tek yanıtı doğmatik söylemi tekrarlamak olan gelenekçi-muhafazakarlıktır.(...) Bunun karşısındaki eğilim, sosyalizmin bunalımına yanıt olarak Stalinizmin doğmalarından şu ya da bu ölçüde, şu ya da bu yönde kurtulmayı öneren değişimci eğilimdir."(3)

Saflaşmanın böyle belirlenmesi, içeriğinin bu genişlikte konulması somut koşulların çözümlemesine uygundur. Ancak Mehmet Gündüz, saflaşma konusundaki bu anlayışından darlaşma yönünde bir saflaşma tahliline/tespitine yönelmektedir. Bugünkü saflaşmanın içeriğini daraltarak ifade etme eğilimine giren Mehmet Gündüz, "Saflaşmayı doğru belirlemek gerekir" başlığıyla "Bugün esas saflaşma, tek ülkede sosyalizm ve monolotik parti diktatörlüğü anlayışlarını sürdüren Stalinizm ile devrimcilik arasındaki saflaşmadır." tezini önermektedir.(4)

Günümüzde sosyalizm alanındaki saflaşmanın içeriğinin, "tek ülkede sosyalizm" teorisinin kabulüne veya reddine indirgenmesi, somut koşullara ve yaşanan sosyalizm pratiklerine uygun olmadığı gibi, hatalı bir önermedir. Saflaşmanın gelenekçi-muhafazakarlık ile devrimcilik-değişimcilik arasında olduğu şeklinde konulması hem yaşanan koşullara, hem de temel yaklaşımlarımıza daha uygundur. Çünkü bugün reel sosyalizmlerde yaşanan saflaşmaya baktığımızda kitleler demokrasi ve çoğulculuk talebiyle değişim isterken, muhafazakarlık değişime karşı bir yerde konumlanmaktadır. Burada saflaşma "tek ülkede sosyalizm" teorisi temelinde değil, özgürlük, demokrasi ve çoğulculuk temelinde olmaktadır.

Ayrıca saflaşmanın "tek ülkede sosyalizm" teorisi temelinde belirlenmesi, tartışmayı Stalin ve Troçki dönemlerine çekecektir. Kuşkusuz böyle bir tartışma yapılabilir ama bu, günümüzün tartışması olmaktan artık çıkmıştır. Sosyalizmin sorunları düzleminde yapılan tartışma Stalinizmle hesaplaşarak gelişmekte, ancak Troçki'nin temel önermelerinin de dışın-

(1) Mehmet Gündüz, "Teorik Tartışmanın Seyir Defteri" *Sosyalist Birlik* Sayı 1 (Mart 89), s.64

(2) Sosyalist Parti Muhalefet Kanadının Görüşleri. *Sosyalist Birlik* Sayı 1, sy.30

(3) M.Gündüz. Agm. sy.63

(4) M.Gündüz. "Birlik, Saflaşma, Program", *Sosyalist birlik*, Sayı 7, sy.59

da yürümektedir. Bu, tartışmanın içeriği, konusu ve boyutları açısından da böyledir. Ayrıca bugünkü sosyalizm tartışmaları tarihsel olarak da, bir toplum projesi olarak da Stalin ve Troçki'nin önerme ve öngörülerinden farklı düzlemde yeni kavramlar ve politikalarla kendini ifade edecektir. O nedenle temel saflaşmanın yaşanan koşullara göre geniş bir perspektifle muhafazakarlık ve devrimcilik arasında saptanması yeni gelişmelere de ışık tutacaktır.

Aslında Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Litvanya, Letonya (daha uzatılabilir) pratikleri ve bugün yaşanılan durum, tarihsel ve toplumsal olarak döne döne, ısrarla şu temel gerçeği gündeme getiriyor: Devrim ve sosyalizm, ancak kitlelerin, o halkın kendi eseri olabilir. Bu Leninist ilke devrimin temel yasasıdır. Bu nedenle de "tek ülkede sosyalizm" teorisinin temel saflaşma konusu yapılması, yaşanılan tarihle ve günümüzün toplumsal gerçekliğiyle çatışma halindedir.

Oysa Doğu Avrupa, SSCB ve diğer sosyalist ülkelerde, bağımsızlık, demokrasi, özgürlük ve çoğulculuk sloganlarıyla ayağa kalkan kitleler, devrimin temel yasasını hayata geçiriyor ve kendi geleceklerini belirliyorlar.

yeni bir sosyalizm

İflas eden Stalinizm ve reel sosyalizmler, yeni bir sosyalizm projesi oluşturmanın temel gerekçesini, ayrıca geçmiş sosyalizm deneylerini aşma ruhu ve eleştirel bir yaklaşım benimseme tutumu, sosyalizmde yenilenmenin düşünsel iticilerini oluşturuyor.

Yetmiş yıllık sosyalizm pratiği, bugün gelinen aşamada, teorisiyle birlikte öngördüğü amaçlar açısından da tartışılıyor. Reel sosyalizmler, Polonya, Macaristan ve en son Doğu Almanya deneyleriyle tartışmaya yeni boyutlar getiriyor. Tarihsel sürecin değerlendirilmesi ayrı bir konu. Ancak yaşanan toplumsal pratik ve sonuçları, üzerinde anlaşabileceğimiz bir saptama yapmayı gerektiyor: Yeni doğan sosyalizm, reel sosyalizmlerin teori ve pratiğinden farklı olacaktır. Yeni bir sosyalizm programı, reel sosyalizmden ayrılmayı ifade edecektir.

İşte bu bağlamda yeni bir sosyalizm öneriyoruz.

Yeni bir sosyalizm önerimizin özünü ve temelini sosyalist demokrasi oluşturuyor. Böylece sosyalizmde yenilenmenin temel konusu da belirlenmiş oluyor: Bu, sosyalist demokrasidir.

Sosyalist demokrasi projemiz, hem emekçiler açısından bir çekim alanı oluşturmalı, hem de burjuva demokrasisinden daha ileri kural ve kurumlarıyla bir alternatif program önermelidir. Bu kural ve kurumlar: Çok seslilik ve çoğulculuk; sosyalist yasallık ve sosyalist hukuk devleti; düşünce, örgütlenme ve basın yayın özgürlüğü vb. konularda özellikle burjuva demokrasisine alternatif oluşturmalıdır. Çoğulculuk, demokrasi ve özgürlük, burjuva demokrasisinin değil, daha çok bu kavramlar için yüzyıllardır mücadele eden ezilenlerin ve ileri insanlığın bir kazanımı olarak ancak sosyalist demokrasinin temel kurumlarını oluşturabilir. Böylece yeni bir sosyalizm perspektifi, reel sosyalizmin monolotik ve tek partili yapısından temel farklılığını da ortaya koymuş olacaktır. Yanı sıra sınıfsal düzlemde burjuva demokrasisi ve reel sosyalizmden farklılaşmanın özü, iktidar etme yöntemleriyle emekçilerin, iktidar ve üretim araçları üzerindeki hukuksal ve fiili denetim/yönetim biçimlerinde açık olarak ifade edilmelidir.

Böylesi yeni bir sosyalizm projesi, üretim araçları üzerinde toplumsal dönüşümün tamamlanmasından sonra da, emekçilerin iktidarının sürekliliğini ve kalıcılığını, siyasal ve sınıfsal düzlemde kurumlaştırmış olacaktır.

yeni bir öncü

Yaşanan deneyler, sosyalizmde yenilenmeyi ve yeni bir sosyalizm projesini nasıl bir zorunluluk haline getiriyorsa, aynı şekilde yeni bir öncü ihtiyacını da gündemimize getiriyor.

Yeni bir öncü, herşeyden önce başka partilerin Türkiye seksiyonu olmayacaktır. Yeni bir öncü herşeyden önce Türkiye işçi sınıfının ve emekçilerinin, sosyalist aydınların öncü partisi olacaktır. Böyle bir parti, Türkiye'nin koşullarına ve özgüllüklerine uygun bir öncü olacaktır. Çünkü Türkiye devrimi, Türkiye halkının kendi eseri olacaktır.

Yeni bir öncü parti fikri, ancak Türkiye özgüllüklerinin tahlil edilmesi ve bilince çıkarılmasıyla kavranılabilir. Burada da dogmatizm

ve muhafazakarlık, başka ülkelerin parti modellerini ve normlarını yeni bir öncü fikrinin karşısına çıkarmakta ve Türkiye gerçeklerinden kopmaktadır. Yeni bir öncü parti önerişinin karşısında, kitaplardan alıntılar aktarmakla yetinen dogmatizm, "Türkiye'nin koşullarına uygun parti ve mücadele tarzında birleşme" fikrine "reformizm" diyerek, aslında işçi sınıfını ve emekçileri öncüsüz bırakmakta ve kitleleri sosyal demokrasinin peşine takmaktadır.

Türkiye halkının politik alışkanlık ve geleneklerinin gerisinde öneriler, yeni bir öncü parti fikrinin alternatifi olamaz. Ayrıca meşruiyet, hukuksal düzenlemelerle uyumlu olmak zorunda değildir. Meşruiyet, toplumun kendisi tarafından, toplumun sosyolojik yasalarına göre, kitlelerin mücadele isteği ve politik alışkanlıklarıyla belirlenir. O nedenle yeni bir öncü parti önerisi, kitlelerin mücadele taleplerine ve ihtiyaçlarına cevap vermelidir.

tbkp, yenilenme ve muhafazakarlık

"Hepimiz bir ağızdan bağırıp çağırıyoruz, ama yürümeyen, işlemeyen bu motoru yenilemekten ısrarla kaçınıyoruz."[5]

TBKP'nin sorunu budur.

Birlik ve yenilenme konusunda, TBKP, politikalarında bir açıklığa ve berraklığa sahip değildir. 11 Ağustos 1989 tarihli Merkez Komitesi Açıklaması da bunu gösteriyor.[6]

TBKP, herşeyden önce iki konuda karar vermelidir: Birlik, TBKP'nin grupsal yapısını koruyarak veya bunun üzerinde mi sağlanacak, yoksa TBKP, en geniş marksist çevrelerin birliğinden mi yana olacak?

TBKP'nin yenilenme ile muhafazakarlık arasındaki çelişmesi buradadır. Birlik için komünist partisinin yasallaşmasını zorunlu gören muhafazakar anlayış değişmelidir. TBKP içinde muhafazakarlık, birliğe yaklaşımını "TBKP, en geniş marksistlerin komünist partide birliğini savunmaktadır."[7] şeklinde açıklamakta ve birlik için komünist partisinin yasallaşmasını zorunlu görmektedir. TBKP içindeki bu grupçu-muhafazakar yaklaşım, böylece en geniş birlik imkanına karşı çıkmaktadır.

Oysa yasal komünist partisinin kurulma hakkının kazanılması ve bunun da "*esas olarak bir demokrasi mücadelesi biçimi olarak sürdürülmesi* (abç) bugün görülebilenden daha geniş birliktelikler için yeni olanaklar sunacaktır."[8]

Böylesi bir yaklaşım yerine, bugün komünist partisinin yasal çalışma özgürlüğü olmadığı için "en geniş birliğin gerçekleşmesinin olanaksızlığını"[9] öngörmek, birlik düzlemində dar grupcu anlayışların TBKP içinde henüz aşılamadığını göstermektedir.

Gerçekteyse birliğin "gizlilikte veya yasalda" diye bir koşulu olamaz. Yine yasallaşma, birlik imkanlarının karşısına çıkarılamaz. Yasallaşma olmadan en geniş birlik sağlanamaz anlayışı eleştirilmelidir. Bu anlayış, TBKP'nin birlik alanındaki dogmatizmidir. Oysa en geniş marksist birlik, komünist partinin kurulmasının önündeki engellerin kaldırılmasında önemli bir etken olabilecek iken, komünist partisinin yasallaşmasını birliğin karşısına dikmek veya birliğin yasal komünist partide olabileceğini öngörmek/ileri sürmek gerçekçi değildir.

"Ama örneğin TSİP birliğin yasalda olabileceğini savunuyor. Bizim için bu görüş de geçerlidir. Daha gerçekçidir de."[10] anlayışı daha açıklıkla ve daha berraklıkla ortaya konulmalıdır: Yoksa TBKP, ya birlik ve yenilenme yönünde ilerleyecektir ya da Azarbeycan Komünist Partisi haline gelecektir.

yeni öncü ve dogmatizmin aşılması

Yeni Öncü dergisi/çevresi içinde dogmatizm eleştiriliyor. Geçmişin muhasebesiyle birlikte yürüyen tartışma, bugünün ve yarının sorunlarına da perspektifler getiriyor.

(5) O.Kemal Su, "Örgüt İçi Demokrasi", *Yeni Açılım*, Ağustos 1989, Sy.73

(6) TBKP Merkez Komitesi Açıklaması, *Adımlar*, 17-27 Ağustos-9 Eylül 1989, Sy.22

(7) M.Ata Uçum, "Marksist Solun Birliği ve TBKP'nin Yeri', *Yeni Açılım*, 16 Ağustos 89, Sy.63
Ayrıca TBKP çevresinde birlik konusuna muhafazakar bir yaklaşım olarak bkz. Serhat Baysan, "Demokrasiyi Kazanmak ve Yasal Komünist Parti" *Yeni Açılım*, 16. Ağustos 89, Sy.54-55

(8) Umur Coşkun, "Halkla Bütünleşmek", *Adımlar*, 17-27 Ağustos-9 Eylül 89, sy.3

(9) H.Kutlu-N.Sargın, "10 Eylül Mesajı", *Adımlar*, 18-10-23 Eylül 89, sy.9

(10) M.Karaca, "Yeni Yol Dergisiyle Söyleşi", *Adımlar* 18, Sy.13

Türkiye sosyalist solunda dogmatizm, teorik düzlemde kitabîlik ve Türkiye özgüllükleriyle birleşememe, siyasal düzlemde öznelcilik ve nesnellikten uzaklaşma, örgütsel düzlemde de dar grupculuk şeklinde ortaya çıkıyor.

Dogmatizm eleştirisi, ancak Türkiye özgüllükleri ve nesnellikleriyle birleşebilirse, teorik ve pratik düzlemde önümüzü/ufkumuzu açabilir.

"Dogmatizmden kopuş gereklidir." Ama nasıl?

Dogmatizmden kopuş, yalnızca felsefi planda ele alınıyor, ama eğer Türkiye koşullarının ve siyasal pratiğinin teorileştirilmesi düzeyine çıkarılamıyorsa, yeniden dogmatizme düşülecektir.

Yeni Öncü çevresiyle, teorik düzlemde birçok konuda -örneğin sosyalist demokrasi konusunda- yakın düşünmemize karşın, sıra Türkiye özgüllüklerinden çıkan politik tahlil ve tespitlere gelince farklılıklarımız başlıyor.

Türkiye koşullarına uygun parti ve mücadele tarzında birleşme fikri, *Yeni Öncü* yazarları tarafından sık sık "reformizm" ile damgalanmaktadır. Oysa bugün, kitleleri reformizmin etkilerine açık hale getiren, politik alanı burjuvazinin tekeline bırakan anlayışlardır. Bu anlayış, halkın politik alışkanlık ve geleneklerinin gerisinde bir yerde konumlanmakta ve emekçileri burjuvazinin politik alternatifleriyle baş başa bırakmaktadır. Özünde ekonomizm ve kendiliğindencilik taşıyan bu anlayış, reformizmle mücadeleyi de zayıflatmaktadır. Çünkü emekçilere politik bir alternatif önermeyi sürekli ertelemektedir.

Örneğin, "Bugün yasal partinin üzerinde yükseleceği zemin oluşmamıştır."(11) tespiti veya "Hem Leninist öncü parti anlayışına ilişkin perspektifleri, hem de yasal parti anlayışının bir biçimini savunmak elmalarla armutları toplamak olur."(12) fikri, aslında Türkiye'nin özgüllükleri ve nesnelliklerinin yerine kitabî bilgileri geçirme anlayışının sonucudur. Bu bağlamda *Yeni Öncü* dergisi ve çevresinin esas sorununun teoride kitabîlik, siyasette öznelcilik ve örgütsel düzlemde grupculuğu aşamak olduğunu gözlemliyorum. O nedenle birlik sürecinde *Yeni Öncü* çevresiyle tartışmalarımızı Türkiye özgüllüklerine ilişkin konularda sürdüreceğim.

(11) Suat Oğulcan, *Yeni Öncü*, s.15, sy.119
(12) Sefer Deniz, *Yeni Öncü*, s.15, sy.51

muhafazakarlığın ördüğü duvarlar yıkılıyor.

Birlik sürecinde, Türkiye solunda oluşmuş eski önyargıları yıkmalıyız. Bu önyargılar sosyalist sol arasında yapay duvarlar olarak duruyor. Bu eski önyargılara göre TBKP, "revizyonist"tir, Aydınlık-SP geleneği "hain"dir, THKP-C geleneği "maceracı"dır. Stalinizmin derin izlerini taşıyan bu eski anlayışlar, etkisini hâlâ belli ölçülerde sürdürmektedir. Birlik sürecinde aşılması gereken bu anlayışlar, ayrıca günümüzün somut durumuna da uygun düşmemektedir. Muhafazakarlığın sosyalist solda ördüğü bu yapay duvarlar yıkılmak zorundadır. Bugün birlik politikalarını ve olanaklarını bu eski anlayışlar üzerinde geliştirmeye çalışmak, gerçeklerle çatışmaya girmek olduğu kadar, birlik sürecine de en büyük zararı verecektir. Durum böyleyken, sosyalist solda birlik eğilimlerinin geliştiği bu olumlu koşullarda, eski önyargıları yıkmak ve birleşme yollarını açmak bu denli önemliyken Doğu Perinçek, yeni önyargılar temelinde bölünme teorileri üretmeye başlamıştır.

Gorbaçov reformları için "Bu, birlik platformu için çok önemli gelişmedir."(13) tesbitini yaparak "Yalçın Küçük'ün TKP'yi Natoculukla suçlaması da *yapay bir ayrılık yaratma çabası* (abç) olarak değerlendirilebilir."(14) fikrini ileri süren Doğu Perinçek, daha sonra ani bir virajla "Sosyalist saflarda devrimcilik-reformculuk bölünmesi olumsuz bir olay değil, toplumsal mücadelenin ihtiyacına cevap veren bir gelişmedir."(15) teorisine sarılmış ve bölünmenin teorisyenliğini üstlenmiştir.

Şu kesin: Birlik ve yenilenme isteği yalnızca Honneckerlerin ördüğü duvarları değil, Perinçeklerin örmeye çalıştığı duvarları da yıkarak ilerleyecektir.

(13)-(14) Doğu Perinçek, *Saçak*, Ağustos 87, sy.11
(15) Doğu Perinçek, *2000'e Doğru*, 27 Ağustos 89 s.35, sy.7
Aslında Perinçek'in "derimciliği" düzen içi kuvvetli bir reformculuk veya düzen içi radikalizmdir. Bunu, ayrıca ele alıp eleştireceğim.

yaşasın sosyalistlerin birliği

Kendi içinde bölünmüş bir sosyalist sol alternatif bir güç teşkil edemez. Politik hayata sosyalistler birlikte müdahale etmelidirler. Birlik bugün ihtiyaçtır, görevdir ve gerçekleştirilmelidir. Kapitalistler düzenleri tehlikeye düştüğünde birleşmektedirler, sosyalistler de kapitalizme ve emperyalizme karşı, sosyalizm için birleşebilmelidirler.

1903 kongresinde birçok görüş vardı ve Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi bunların bir toplamı olarak kuruldu. Birinci Enternasyonal yine çok sesli bir irade birliğiydi. Tek sesli olan gelenek de her zaman çok sesli olmak zorunda kaldı. Tek sesli -monolitik- parti anlayışı artık Türkiye solunda aşılmalıdır.

Türkiye Solu 1980'den bugüne teorik alanda kendisini yenileyememiştir. Bunu yalnızca şartlar zorlamamıştır. Tek sesli geleneğin Türkiye temsilcileri her zaman tartışmayı engellemiş, tartışmak isteyen unsurlar devamlı tasfiye edilmiştir. Tek sesli gelenek aynı zamanda tasfiyecilik -amipleşme- geleneğini yaratmıştır. Bu bizi bölen ve gücümüzü parçalayan ve birbirimize düşüren yapı aşılmalıdır. Birlik tartışmaları bir yandan teorik geriliği aşmanın diğer yandan geleneğin aşılması gereken yönlerini yok etmeye yönelmelidirler. Teorik geriliğin ürünü yeni yapılaşmalara gitmek çözüm olmamış ve olmayacaktır. Bu temelde 1. Birlik isteyenler birlikte bir teorik yayın organı çıkarmalıdırlar. 2. Bu teorik yayın organında yapılan tartışmalar, a) sosyalistlerin kendi içinde ve b) en geniş emekçi katılımı sağlanarak kitlelerle birlikte yapılmalıdır.

Tartışmalarda kullanılan dil çok önemlidir. Kahrolsun, yaşasın ve birbirimize karşı -sert dil- kullanmaktan kaçınılmalıdır. Esas olan teorik seviyenin yükseltilmesidir. Kullanılacak

dil bu seviyeye uygun olmalıdır.

Birlik tartışmaları işçi sınıfı tarihine bir bütün olarak bakmalı ve esas olarak da somut şartların somut analizine ve buradan çıkarak program tartışmalarına yönelinmelidir. Bir kısım unsur eski birlik anlayışları ile içimizde yeralacaktır. Geçmişte Doğu Perinçek ve grubunun, grup çıkarlarının bir aracı olarak birlik isteğini kullanmasını tekrar etmek isteyenler çıkacaktır. Birlik isteyen sosyalistler bu gibi unsurlara karşı uyanık olmalıdırlar. Birlik isteyenler bu unsurlara karşı birliği sürekli kılmakta inatçı olmak zorundadırlar. Birlik, birliği gerçekten gerçekleştirmek isteyenlerin ürünü olacaktır. Bunun yanında Türkiye işçi sınıfına ait ne varsa birliğin içinde yer alması için çaba sarfedilmelidir. Birlik isteyen hiçbir unsur dıştalanmamalıdır.

Biz aşağıdaki konuların birlik için tartışılmasından yanayız: 1. Nasıl bir sosyalizm. 2. Ülkemiz somutunun analizi. 3. Sosyalizm için ülkemizde izlenecek strateji ve taktikler. 4. Amaca uygun nasıl bir örgütlenme, parti sorunu. 5. Avrupa'da bulunan bizlerin ne yapması gerektiği ve göçmen işçilerin örgütlenme ve mücadelesinin teorik temelleri. 6. Ülkede milliyetler ve azınlıklar sorunu.

Biz Marksist Dergisi çevresi olarak aşağıda belirtiğimiz şu noktaların altını çizmek isteriz.

Ülkemiz kapitalizmin hakim olduğu bir ülkedir ve hedef demokratik devrim değil sosyalist devrimdir. Ülkemiz şartlarında pür bir sosyalist devrimden bahsetmek mümkün değildir. Sosyalizmin esas damgasını taşıyan devrim demokratik karakterleri de içinde taşımak zorundadır.

Bu temelde bütün büyük işletmeler emekçi konseylerince -sovyetlerce- kamulaştırılmalıdır. Bu sosyalist devrimin esas halkasıdır. Sosyalist devrimin özü burada yatar. Kamulaştırma konseylerce yapılmalı ve yönetim yine konseylerden oluşmalıdır. Üretim araçlarının ticari ve mali kuruluşların kamulaştırmasından yana olmayan unsurlar birlik dışında tutulmalıdırlar.

Milliyetler ve azınlıklar sorununun çözümü bizim için sosyalist demokrasidir. Konseyler iktidarı milliyetler sorununu çözecektir.

Bizim için sosyalist iktidar -proletarya diktatörlüğü- sosyalist demokrasidir ve bu konseylerin -sovyetlerin- iktidarı ile mümkündür. Biz konseylerin tepesinde yukardan aşağı örgütlenmiş, monolitik ve tek parti diktatörlüğüne karşıyız. Bizim için sosyalizm, konseylerin iktidarıdır. Tek partinin bulunduğu ve partinin tek adayının seçimlere girdiği - demokrasi açısından gülünç- yapılaşmalara bugünden karşı olduğumuzu belirtir ve bugünden örgütlenme ve mücadele anlayışımızın bu temelde yükselmesi gerektiğinin altını çizmek isteriz.

Yukardan atamalarla ve yine merkezin istediğini tasfiye ettiği tasfiyeci ve bürokratik örgütlenmelere bugünden izin verilmemesi gerektiği kanısındayız. Bizim için merkezin istediği kadar demokrasinin olduğu ve muhalefetin, parti içi demokrasinin olmadığı ve ne adına olursa olsun bu tip örgütlenmelere karşı olduğumuzu açıkça belirtiriz. Bizim için demokratik merkeziyetçilik demokrasinin, yani seçimle gelen ve seçimle de giden, çoğunluğun ve azınlığın gücü oranında merkezde yeraldığı, azınlığın partiden tasfiye edilmediği bir ilkedir. Bu anlamda tasfiyeci geleneğin demokratik merkeziyetçilik ilkesini reddeder, parti içi demokrasinin her şart ve ortamda yaşatılması gerektiğinin altını çizeriz.

Sosyalizm planlı ekonomidir. Plan partinin sınıfa dayattığı ikâmeciliğin ürünü olamaz. Plan konseylerin aşağıdan yukarı hazırladığı ve ulusal konseyde merkezileştirdiği bir olgu olmalıdır. İkameciliğin sınıfa hızlandırılmış kalkınma planı olarak dayatacağı bir planlama ile sosyalizm inşa edilemez. Bu tip planlama tekelci devlet kapitalizmi ilişkilerini geliştirir, sınıfın inisiyatifini yok eder ve sınıfın eseri bir sosyalizm anlayışı ile çelişir. Devlet mülkiyetine dayanan ve devletin halka dayattığı plan uygulamasının savaş öncesi Almanya'da da uygulandığını ve bunun sosyalizmle bir ilişkisi olamayacağını belirtmek isteriz. Bizim için sosyalizm aşağıdan yukarı inşa edilir ve emekçilerin doğrudan inisiyatifinin ürünüdür. Yönetici olarak partiyi ve partilileri patron, devleti parti şahsında sınıfa yabancılaştıran geleneğin aşılmasından yanayız.

Biz tek ülkede sosyalizm niçin olmaz tartışması yerine, ülkemizde sosyalistlerin ne yapabileceğini tartışmaktan yanayız. Bu dünya devrimi ve enternasyonalizmle çelişmez, tam aksine her devrimcinin görevinin kendi ülkesinde devrim görevinin olduğunun ve enternas-

yonalizm ve dünya devriminin de bu temelde yükseleceğini belirtiriz. Tartışmaların ülkemizde ne yapılması gerektiği temelinde yapılması, yolumuzu aydınlatır. İşçi sınıfına, "dünya devrimi olmadan sosyalizm olmaz" anlayışı ile giden bir program, alternatif bir proram olamaz. Bunun yanında dünya devriminin olmayışı, krizin ve devrimlerin bölgesel ve ulusal olduğu bir dönemde çeşitli sorunlarla karşılaşacağımız açıktır. Biz mükemmelliyetçiliğin değil, somutun politikasını yapmak zorundayız.

Birlik için öneriler

Birlikten yana olan sosyalistler her birimde biraraya gelmelidirler. Birlik tüm birimlere yayılmalı ve tüm birimlerde tartışılmalıdır. Birlik tartışmaları, birlik isteyenlerin azınlığının tartışması ve çabası olmaktan çıkartılmalıdır. Birlik tartışmaları giderek birimlerden merkezileşmeye doğru gitmelidir. Birlik başlangıçta yalnızca sosyalistlerin, sınıfın ileri kısmının ve bu kısmın da birlikten yana olan kesimini kapsayacaktır. Bu birlik isteyen sosyalistlerin birliği olacaktır. İstenilen birlik sınıfın ve tüm emekçilerin siyasi birliğidir ve bugün oluşturalacak birlik, sınıfın siyasi birliği için bir başlangıç, bir çekim merkezi olmalıdır.

Birlik başlangıçta ve amaç olarak ikili siyasi iktidar organlarını yaratmaya yönelmelidir. İktidar için mücadele esas olarak bu organların bugünden inşasına çalışmaktır. Tüm birimlerde ikili siyasi iktidar organı konseylerin bugünden inşasına girişilmeli ve parti bu organlar -konseylerin- bugünkü filiz biçimiyle konseylerin toplamı olmalıdır. Partisel siyasi birlik, sınıfın ve emekçilerin her birimde oluşturacağı bu konseylerin toplamıdır. Bizim için parti bu anlamıyla iktidar alacak olan konseylerin bugünkü biçimidir. Sosyalist iktidar öncesi konseylerin dışında örgütlenme, bölünme karşı tarafın işine yarayacaktır. Birlik esas olarak tabanda olacaktır ve her birimde oluşturulacak konseyler bu belirliği yaratmanın tek aracıdır.

Buradan çıkarak birlik tartışmaları tüm birimlerde yapılmalı ve tüm birimlerde örgütlenme ve mücadeleyi hedeflemelidir. Birlik, teorik, pratik ve örgütsel olarak bir sürecin ürünü olabilir.

Tüm sosyalistlerin ve hatta çoğunluğun ve azınlığın tüm konularda her zaman aynı şeyleri düşünmesi ve önermesi mümkün değildir. Bu anlamıyla birlik tek sesli olarak başlasa bile çok sesli bir yapıya ister istemez dönüşecektir. Bugüne kadar tüm tek sesli birliklerde çok sesli olmak zorunda kaldılar. Bazen de bu çok seslilik parti ve sosyalist demokrasinin yok edilmesiyle engellenmek istendi, demokrasi parti yaşamının sürekli ayrılmaz parçası olmak zorundadır ve birlik -parti- çok sesli olmak zorundadır. Sorun sınıf adına bir öncü azınlık örgütlenmesi sorunu olarak ele alınmamalıdır, sorun sınıfın siyasi örgütlenmesi sorunudur. Sosyalistler sınıfın ileri kısmıdır, sosyalistlerin görevi sınıfın geri kısmının kendisi için sınıf olma sürecini hızlandırması ve örgütlü hale getirmesidir. Sosyalistlerin yeri sınıf adına ve sınıfın azınlığının örgütlendiği profesyonel kadro örgütlenmesi değildir. Sosyalistlerin örgütlenmesi sınıfın siyasi örgütlenmesini hedef almalı ve sınıfın sendikal taleplerinden çıkıp siyasi mücadeleye atılan tüm unsurlarına açık olmalıdır. Kısacası parti sınıf adına değil, sınıfın doğrudan ileri kısmının örgütlenmesinin ürünü olmalıdır.

Sosyalizm işçi sınıfının eseri olacaktır, parti sosyalizmi inşa etmekte bir araçtır, araç ve amaçlar birbiri ile uyum içinde bulunmalıdır. Parti sınıfın siyasi örgütlenmesinin aracıdır.

Parti sorunu eyleminin muhtevasına uygun bir biçim almak zorundadır. Eylem programdır ve bu programın legal bir partiye mi, yoksa illegal bir örgütlenmeye mi gerek göstereceği sosyalizm için çizeceğimiz eylem çizgimize bağlıdır. Sosyalistlerin birliği, birliğin yaratacağı güç meşruluğunu gücünden alan bir legal partiye olanak verir mi? Böylece legal olanaklar sonuna kadar kullanılabilinir mi? Legal parti sorununun bu temelde tartışılmasından yanayız. İllegal örgütlenmek her şart altında mücadele etmeye yetmemiştir. Türkiye Solunda legal ve illegal örgütlerin seksenli yıllardaki saldırı karşısında ve saldırıya karşı mücadele ve dayanıklılık temelinde pek fark olmamıştır. Her şart altında mücadele bilinçli bir sınıfın ve kendisine güvenen bir sınıfın ürünü olabilir. Bilinçli kitleler her şart altında mücadele eder ve örgütlenmesine şartlara göre biçim verebilir. DİSK kapatılmış, fakat işçiler

gizli sendikalaşmaya gitmemiştir. Partiler - hiziplerin- kadroları çekildiğinde kitleler şartlara uygun kendi örgütlenmelerini yaratamamıştır. Bunun temel sebebi, öncü olarak çıkan unsurların kendilerine kurtarıcı sıfatı vermesinden ileri gelmiştir. İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır. Öncüye güven vb. yanlış anlayışlarla ister legal ister illegal örgütlenelim, sonuç aynı olacaktır. Örgütlenmemizin temeli sınıfın kendi gücüne güven, kendi örgütlenmene güven ilkeleri temelinde olmalıdır. Sosyalizmin kendisi için yaşam olduğunu kavrayan emekçiler -milyonlar- her şart altında mücadele edeceklerdir. Görev, bu temelde milyonları seferber edebilmektedir ve bu bize, her saldırı karşısında mücadele biçimlerini kendisi yaratan ve örgütlenen bir mücadeleci gelenek verecektir. Sosyalistlerin birleşik gücü meşru -legal- olarak örgütlenmemizi doğal olarak dayatacak, burjuvazinin saldırılarını bilakis meşru olmaktan çıkartacaktır. Birlik olmayan ve birliğinden gücünü almayan bir solun meşruluğunu zorla dayatması oldukça zordur. Bölünmenin yarattığı güçsüzlük ister illegal, ister legal olalım siyasi platformda burjuvazinin saldırıları karşısında bizi meşruluğumuzu dayatamaz duruma sokacaktır.

Sosyalist sol bugüne kadar legal olanakları kullanmakta sekter bir tavır sergilemiştir. Legal olanakları mücadele ile kazananlar bu olanakları kullanmasını da bilmelidirler.

yurt dışındaki sosyalistlerin birliği

Yurt dışında yığınsal olarak bulunan bir göçmen kitlesi içindeyiz. Diğer ülkelerin sığınmacıları gibi tek başımıza değiliz. Sosyalistler olarak yurt dışında da örgütlenmeliyiz. Tüm birimlerde bölge esasına dayalı olarak sosyalistler biraraya gelmelidir ve birlik tartışmaları tüm birimlerde yapılmalıdır. Bu anlamıyla birlik tartışmaları tabana yayılmalıdır. Yurt dışındaki tartışmaları kollektif duruma getirecek ortak bir yayın organı birlik tartışmalarına katılanlarca çıkartılmalıdır.

Tartışma konuları belirlenmeli ve birlik isteyenler kendi içlerinde ve kitleyle birlikte değişik biçimler bulunarak tartışmalar tüm kesimlere yayılmalıdır. Yukarıda belirttiğimiz konular haricinde göçmen işçi örgütlenmesi tartışılmalı, teorik olarak bu konu netleştirilmelidir. Avrupa çapında ortak bir eylem programı ve her birim bölgesel eylem programları çıkartmaya yönelmelidir. Avrupa'daki tartışmaların Türkiye ile bağlantısının kurulmasına ve birbirini tamamlayan bir süreç izlemesine dikkat edilmelidir.

Yaşasın sosyalistlerin birliği, yaşasın birleşik sosyalist parti.

*Marksist Yazı Kurulu**

* *Marksist* Dergisi, Paris'te bir grup bağımsız sosyalist tarafından çıkarılmaktadır.

Kağan Güner

sosyalist yeşil perspektif[3] nükleer enerjiye hayır

Okuyacağınız yazı, geçtiğimiz ay içerisinde Bilsak'ta 15-20 kişilik bir dinleyici grubuna sunduğum konuşma metninin biraz daha geliştirilmişidir. Bilsak'ta "Günlerin Götürdüğü" adlı konferans dizileri kapsamında geçen ay düzenlenen iki konferanstan biri benim tarafımdan, diğeri ise Adımlar Kadıköy Temsilciliğinin Çevre Komisyonundan Tezer Göçkeoğlu tarafından verildi. Bu konferansların verilmesini zorlayan olgu ise, yakın bir gelecekte yapımına başlanacak olan "Akkuyu Nükleer Santralı" oldu. Tezer Gökçeoğlu konuşmasında, daha çok yapımı planlanan Nükleer santral üzerindeki sessizlik örtüsüne ve bu konuda hiçbir açıklama yapılmamasına değindi. Ayrıca santralin yapımı için seçilen teknolojinin Brezilya'dan satın alınacağı ve bunun da diğer teknolojiler ile kıyaslandığında büyük rizikolar taşıyacağını belirtti. Gerek bu iki konferansta, gerekse konferanslardan önceki ön toplantıda izlediğim kadarıyla Yeşil Grupların dışında, Türk Solu "Nükleer Enerji" konusunda bir politikaya sahip değil. Üstelik, solun sınırlı bir kesiminde de olsa tartışılan bu konu, genellikle seçilen teknolojinin doğru olup olmadığı, daha olumlu bir teknoloji seçilebileceği, santralin yapımı ile ilgili gelişmelerin ve teknik detayların halka anlatılması gereği üzerinde yoğunlaşıyor. Gözden kaçırılan bir nokta var burada: Akkuyu Nükleer Santral inşaatı üzerindeki sessizlik sadece Türkiye Devleti'nin halka rağmen sürdürdüğü politikalardan kaynaklanmıyor. Gerek Amerika'da gerekse de Avrupa'da tarihsel süreci incelediğimizde nükleer santral inşaatlarının hep gizli başlatıldığını izliyoruz. Bunun niye böyle olduğuna az sonra değineceğim. Yeşil Grupların ve Partinin de nükleer enerjiye karşı çıkışı

teorik bir temele oturmuyor henüz. Türk Solu'nun bu konuda niye bir politikaya sahip olmadığı ise birçok nedeni içeriyor. Birincisi Türk Solu güncel yaşama ve onun sorunlarına yönelik gündem belirleme, politika üretme kabiliyetini önemli ölçüde yitirmiş durumda. Nükleer Santral gibi önemli bir olgu da -ki bu olgu Avrupa solunun ve Avrupa'daki Barış Hareketinin 60'lı yıllarda nükleer enerjiyi savunması yüzünden Yeşil Hareketin ortaya çıkmasına neden olmuşluk ölçüsünde de önemlidir.- Türkiye'nin pratik yaşamına yeni yeni giriyor. İkincisi, bu etmeni bir kenara bırakırsak çok fazla yazılıp çizilmese de, Türk Solu teorik olarak nükleer enerjiyi hep savunageldi. Bunun en önemli etmeni Türk Solu'nun geçmiş dönemde farklı uçlarda Sovyet ve Çin Sosyalizm deneyimlerinin etkisinde kalmış olmasıydı. Reel Sosyalist politikalar ise bildiğimiz gibi seçtikleri enerji politikaları yüzünden tüm sosyalist ülkelerde savunuldu ve uygulandı. Bu halen de devam ediyor.

İşin en acı yanı, Çernobil kazasından sonra aynı geleneksel çizginin sürdürülmesiydi. Evet Çernobil kazasından sonra T.C Devletinin inanılmaz bir vurdumduymazlık içerisinde tüm gelişmeleri ve radyasyon etkilerini halktan gizlemesine ağır eleştiriler yazılı olarak getirildi. Fakat sol bu arada nükleer enerjinin şerefini kurtarmak için ayrıca kaleme sarıldı. Kuşkusuz bunun en bariz örneğini Bilim ve Sanat dergisi 1986 Haziranında Nükleer Enerji üzerine bir dosya sayı çıkararak yaptı. Örneğin o sayıda Tolga Yarman, Atom Bombası ile Nükleer Reaktörün aynı karakterde olmadığını söylerken, Haluk Gerger nükleer silahlar ile nükleer enerjinin eş tutulmasını zorlama bulduğunu söylüyor. Gerek sözünü ettiğim bu özel sayıda gerekse de birçok yerde kaleme alındığı şekliyle karşı çıkılması gereken olgunun nükleer silahlar olması gerektiği, nükleer enerjinin insanlığın alternatifsiz bir seçimi olduğu söylenegeldi. Hep söylenen bir diğer cümle ise "Hiroşima ve Nagazaki'nin insanlığın bir yüzkarası olduğu, bir daha asla gerçekleşmesine izin verilmemesi gerektiği fakat nükleer silahlar ile nükleer enerjinin birbirine karıştırılmaması gerektiği..." oldu. Şimdi ben eminim ki, bunları söyleyen, yazan, kendilerini barış hareketinin birer neferi olarak sunan, sosyalist kimliklerini savunan bu bilim adamlarımız, ve hatta nükleer fizikçilerimiz, dünyadaki ilk nükleer santralı kuran ABD'nin bu santralleri enerji ihtiyacını karşılamak için değil, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılacak bombaların imalatı için kurduklarını gayet iyi biliyorlardı. Niye bundan hiçbir şekilde söz edilmedi, yazılmadı bir satırla dahi olsa. Reel Sosyalist uygulamalara bağlılığın onuru mudur kurtarılmak istenen? Gorbachev, Birleşmiş Milletler konuşmasında "yarattığımız teknolojinin insanlığın yararına olmadığını anlamış bulunuyoruz." demeseydi, Doğu Avrupa ülkelerinde ve Sovyetler Birliği'nde örgütlenme özgürlüklerine kavuşan ve Eco-Glasnost adı etrafında gittikçe kuvvetlenen Yeşil Grupların varlığı ortaya çıkmasaydı. Türkiye Solu'nun nükleer enerji üzerinde yavaş yavaş konuşmaya başlamasını daha kaç yıl bekleyecektik?

Sosyalist Birlik dergisinin 6. sayısında kaleme aldığım Teknoloji ve Devrimci Sanat yazısında da değindiğim gibi teknoloji başlığı solun karşısına her yerde çıkacak. Bu başlığın önemini fazla abarttığımı sanmıyorum. 6. sayıda çıkan yazımla ilgili gelen bazı sözlü eleştirilerde daha güncel konulara değinmemi isteyen arkadaşlar olmuştu. Sosyalist-Yeşil konusuna Teknoloji ile başlamam aslında fazlası ile güncel ve hep güncel kalacak bir konu olması yüzündendi. Herhalde bunun ciddiyetini yeterince aktaramadım. Bu yazının 6. sayıdaki yazı ile beraber değerlendirilmesini öneriyorum. Akkuyu Santrali gibi güncel bir konuda politika üretebilecek sol geleneklerin, reel sosyalist pratik geleneklerden bağımsız bir düşünce yapısı ile sosyalist bir teknoloji üzerindeki düşüncelerini oluşturmaları gerekiyor. Ancak o sayededir ki sosyalist bir enerji politikasının da nasıl olabileceğini konuşabiliriz. Şu aşamada, bu konuların sosyalistlerin birliği tartışmalarına acilen girmesini de dilemekten başka h· ,ey yapamamanın üzüntüsünü duyuyorum. Bir diğer eklemek istediğim nokta da, burada sözünü ettiğim düşünceler benim özgün düşüncelerim olmayıp Avrupa'daki sosyalist, komünist partilerin, Yeşil Hareketlerin ve yeşil partilerin programlarında ilk sıralarda yer alan maddelerinin bir aktarımıdır sadece. Bunların arasında sağ çizgilere sapmış ve birçok ülkede iktidarı paylaşan veya iktidarda olan Avrupa sol partilerini kastetmiyorum.

nükleer santral-nükleer bomba demektir

"...Nükleer santrallerle nükleer silahları karşılaştırmak mümkün değildir. Nükleer santrallerin riskleri ne olursa olsun yaratabilecekleri tehlike nükleer silahların tehlikeleri karşısında devede kulak bile kabul edilmez." Haluk Gerger (Bilim ve Sanat Dergisi-Haziran 1986)

"...Gerçek odur ki reaktör kazaları güvenlik sisteminin eksikliğinden değil, güvenlik sistemine rağmen oluşabilmektedir. Asıl korkulması gereken nükleer reaktörler değil insanlığın sonu olacak nükleer savaştır. Nükleer reaktörleri değil, nükleer silah denemelerini durdurmalıyız." Doç.Dr.Selçuk Aslan (Bilim ve Teknik dergisi Eylül 1986)

Yüzlerce örnek arasından seçtiğim bu iki örnek alıntı, Çernobil kazasının ardından çıkan yazılardan seçildi. İlginçtir ki Resmi ideolojinin söylemi ile sosyalist söylem bire-bir örtüşmektedir. Bir kez daha yineliyorum, bilimin tarafsızlığı ya da sınıflar üstü gelişme kaydettiği bir yanılgıdır. Bizim nükleer enerjiye karşı çıkışımız, duygusal veya ahlâki bir tepki olarak algılanagelmiştir. Bu duygusal tepkiyi dile getirirken de, çağın gereklerini gözardı ettiğimiz ve teknolojiyi reddetmek gibi yanılgıya düştüğümüz söylenir. Bunlar doğru değildir. Nükleer enerjiye karşı çıkanlar bu iddiaların tam tersine, çağın gereklerini fazlasıyla ciddiye aldıkları için ve teknolojiyi reddetmek değil fakat onun sosyalistçe dönüştürülmesi bazında karşı çıkmaktadırlar. Bunu yaparken de bilimi ve onun verilerini reddetmek perspektifinden değil fakat bilimin kitlelere ulaşmasına ve gelişim çizgisine hakim olan kapitalist öze karşı çıkarak, bilimsel verilerin objektif aktarımını temel almaktadırlar. Bilimsel literatürden konuya yaklaştığımızda ise nükleer enerji başlığının temelindeki "Uranyum" konusuna geliriz. Uranyum başlığını ele aldığımızda ise, nükleer santraller ile nükleer bombaların nasıl örtüştüğünü hiç zorlanmadan çözebiliriz.

25 bin Ton doğal uranyum filizinin arıtılması ile 50 Ton saf uranyum elde ederiz. Ayrıca uranyum Kimya literatüründe izotop olarak adlandırılan elementler dizgesinde yer alır. Bu şu demektir: Bir atomu oluşturan proton ve nötronlardan, aynı elementte nötron sayılarının değişmesi ile o element farklı özellikler göstermektedir. Örneğin bu, Uranyum elementinde şu şekilde karşımıza çıkar. Yukarıda sözünü ettiğim 50 Ton uranyum %99.3'ü Uranyum 238 olarak adlandırılmaktadır. Buna aynı zamanda "uranyumun üretken malzemesi"de denir ki 92 Proton ve 146 nötronda oluşmaktadır. Geriye kalan %0.7'lik dilimde yer alan ise uranyum 235 olarak adlandırılır, "uranyumun bölünebilir malzemesi"de denilir ve proton sayısı Uranyum 238 ile aynı yani 92'dir. Fakat nötron sayısı farklıdır, 143'tür. Bir nükleer reaktörün çalışmasının temel ilkesi atomların birbiri ardınca çekirdeklerinin parçalanmasıdır. Bunun sağlanabilmesi için ise %0.7'lik dilimde yer alan Uranyum 235'e ihtiyaç vardır.

Konunu yabancısı olanlardan, kullandığım bu teknik dil nedeniyle özür diliyorum. Fakat Nükleer santraller üzerindeki muamma bu teknik karmaşıklığından kaynaklanmaktadır. Neyin ne olduğuna kafayı takmadan sadece verdiğim sırayı takip ederseniz anlatmak istediğimi kavrayabilirsiniz. Bu sıra içerisinde Uranyum 238'ne işe yarıyor diyeceksiniz. Zira doğal uranyum filizlerinin %99.3'ünü oluşturmaktadır. Uranyum 238 santraldeki nükleer bombardman altında çekirdeği parçalanmaz fakat kendiliğinden radyoaktif bir dönüşüme uğrayarak 2 tane Beta ışını salar, çekirdeğindeki pozitif elektrik yükünü arttırıp Plutonyum 239'a dönüşür.

Can alıcı nokta da burasıdır. Bir nükleer bombanın patlatılmasındaki zincirleme tepkinin oluşabilmesi için Plutonyum 239'a ihtiyaç vardır. Bu ise sadece ve sadece nükleer santrallerde elde edilebilir. Yani nükleer santraller aslında nükleer bombalara plutonyum üreten merkezlerdir. Nükleer enerjinin kısa tarihçesindeki dönüm noktası ise 2 Ağustos 1939'da Albert Einstein'ın dönemin ABD başkanı Rosvelt'e yazdığı mektuptur. Einstein bu mektubunda Almanların bomba yapmak için Uranyum 235'i araştırmaya başladıklarını haber verir. Bunun üzerine ABD hükümeti "Manhattan Projesini hazırlar ve uygulamaya sokar. Bu plan çerçevesinde Uranyum 235'in zenginleştirme (reprocessing) çalışması için Tennesse eyaleti Oak Ridge'de Columbia üniversitesi fizik profesörleri tarafından araş-

tırma tesisleri kurulur.

Nükleer bomba için gerekli olan plutonyum için de Washington'da Hanford-Works tesisleri kurulur. Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bombaların plutonyumu Hanford'daki bu üç nükleer reaktörde üretilmiştir. Ardından süregiden süreçte, dünya barışını korumada nükleer başlıklı füzelerin caydırıcı etkisini öven ve zaten konvansiyonel silahların araştırma ve yapım sürecine çok fazla para gittiğini dile getiren reklâm kampanyaları ile nükleer enerjinin çok daha ucuz ve temiz bir enerji olduğu yolundaki reklam kampanyaları aynı zaman dilimlerinde başlatılmışlardır. Bu reklâm kampanyasından uzun bir süre Avrupa'daki barış hareketleri de etkilenmiş ve 60'lı yılların ortalarına kadar "Barış için nükleer enerji" sloganını kullanmışlar ve bu dönem de Yeşil Hareketin oluşmasındaki ilk tohumların atılmasına neden olmuştur. Nükleer santraller etrafındaki reklâm kampanyalarının en bariz örneğine 1976'da Amerika'da tanık oluruz.(1) 7 eyalette nükleer enerji yatırım programlarının referanduma sunulması karşısında 19 eyaletin küçük küçük Anti-nükleer grupları ortak bir kampanya için harekete geçtiklerinde, General Electric ve Westinghouse şirketleri "Nükleer Enerjiye Evet" Kampanyasını açarlar ve bu kampanyaya 2,5 milyon Dolar yatırırlar. Sonuçta sadece % 30 Hayır çıkar.

Türkiye'de yapılması planlanan Akkuyu Nükleer Santralinin arkasında Nükleer silahlar üretimi yönünde hazırlanmış bir proje olduğunu sanıyoruz. Çünkü nükleer santrallerin yaşamasını sağlayan biricik etken, nükleer silah araştırma projeleridir. Üstelik, İsviçre başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinin santrallerini sökme kararı almasındaki etken de dünyadaki yumuşama sürecinin ve silahların sökülmesi ile paralellik göstermektedir. Tam da böylesi bir dönemeçte soğuk füzyon yöntemi ile enerji elde edilmesi alternatifinin ortaya atılması da ilginçtir. Buna, bilimin bu sorunu da çözdüğü yolunda bakmak hatadır. Bilimin bunun gibi bulduğu alternatif enerji üretimi projelerinin sayısı oldukça fazladır. Fakat dünya üzerindeki uluslararası tekellerin ve savaşlara dayalı teknolojik yerleşimlerinden dolayı yaşama geçirilmemekte, çoğu zaman da haberi bile verilmemektedir. Soğuk füzyon da, çok daha önceden bulunduğu tahmin edilen fakat duyurulmayan projelerden biridir. Nükleer başlıklı füzelerin sökülmesi gündeme geldikten ve Avrupa'da Nükleer santrallerin sökülmesi için açılan kampanyaların güç ve başarı kazanmalarından sonra ortaya çıkmıştır. Türkiye'de nükleer santral kurulması ise bu bağlamda eskimiş ve tehlikeli bir teknolojinin Türkiye'ye ihracından başka bir şey değildir. Zira Avrupa'daki nükleer santrallerin sökülmesi sürecinde varolan teknolojik yatırımların dönüştürülmesi oldukça zaman alacaktır. Bu zaman sürecini ise bizim gibi üçüncü dünya ülkelerine ihraç edilen santraller maddi olarak kapatacaktır.

(1) Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi No:46, Yeşiller-Alternatif Hareket ve Feminizm

nükleer enerjinin temiz ve ucuz olduğu yalanı

Nükleer santrallerin ikinci bir boyutunda, bu enerjinin ucuz ve temiz olduğu yalanı vardır. Bu bölümde sadece bazı istatistik verileri sunacağım. Çernobil kazasının sonuçlarını burada tekrar etmek istemiyorum. Zaten sonuçların nereye vardığı da tam olarak bilinmiyor. Bu sadece Sovyetler Birliği'ne has bir olgu değil. Örneğin 1957'de İngiltere'de Sellafield santralındaki küçük çaplı bir kazanın ardından "Ulusal Radyasyon Korunma Raporu" 1983 yılına kadar yayınlanmamış, 1983'te aradan 26 yıl geçtikten sonra yayınlanan raporda ise kaza sonrasında en az 260 kişinin kazadan kaynaklanan kanserden öldüğünün tahmin edildiği yazıyor. Yine 1950-1965 yılları arasında Avrupa'daki en az 400 bin çocuk ölümünün nükleer santrallerdeki sızıntılardan kaynaklandığı saptanmış. ABD'deki yaklaşık bugüne kadarki 1 milyon kanser vakasının santral sızıntılarından oluştuğu tahmin ediliyor.

1983 yılında Britanya'da Yorkshire TV'sinde ülkedeki beş santral çevresinde Tabipler Odası'nın yaptığı istatistiklerin sonuçları ise şöyle:

North Lancashire santral çevresi: Kan kanserinde son 10 yıl içerisinde 2 kat artış.

Barrow-Cumbria Santral çevresi: İskoçya'daki kan kanserinin en yüksek olduğu bölge.

Sellafield-Windscake santral çevresi: İrlanda'daki ölü doğum oranının en yüksek ve anor-

mal boyutlarda olduğu alan.

Sizewell-Suffolk santral çevresi: Bu bölgede, Britanya'daki kan kanseri oranının 10 katı saptanmış.

Winfrith-Dorset santral çevresi: Çocuklar ve yaşlılar arasında kan kanseri oranında hızlı bir artış saptanmış.

Yine aynı TV programında Amerika'daki Three Mile İsland santral kazasından sonraki 6 ay içerisinde çocuk ölümleri ikiye katlanmış.

İngiltere Yeşiller Partisi'nin bir raporunda ise örneğin Berkeley santralinin devreye girmesiyle elektrik ücretlerinin üçe katlandığı, İngiltere Enerji Bakanlığı'nın geçmiş yıllarda nükleer enerji reklamlarına yılda 3 milyon sterlin harcadığı belirtiliyor. Geçmiş yıllarda dedim çünkü son birkaç yıldır, hikmeti bilinmez bir sebeple (Nükleer santrallere olan tepkiyi yumuşatmak için olduğu sanılıyor.) İngiltere Enerji Bakanlığı'nın verdiği tek TV reklamında şöminede kömürler yanıyor ve egzotik, aynı zamanda erotik bir kadın sesi "doğal ısının, şöminede kömür yakın" diyor.

nükleer atıklar ve nükleer denemeler faciası

Nükleer santrallerin üçüncü boyutunda, nükleer atıklar sorunu yer alır. Yüksek dozda bir nükleer atığın temizlenmesi 250 bin yıl, düşük dozda bir nükleer atığın temizlenmesi ise en az 300 yıl almaktadır. Ortalama insan ömrünü 65 yıl kabul edersek bu 3846 ve 4 insan nesli demektir. Yani en iyimser olasılıkla düşük dozda da bir nükleer atığın ortadan kalkması sizden ancak 4 nesil sonrasına kısmet olabilecektir. (En temiz arınma koşullarında) Bildiğiniz gibi bu atıklar son yıllarda bizim kıyılarımıza da variller içerisinde yollanmaya başladı. Ya da fabrikalar için yakıt malzemesi olarak endüstri atığı adı altında geliyor. Bizim dışımızda İngiltere, İrlanda denizinin dibine boşaltıyor. İrlanda denizinin altında 250 bin kg plutonyum atığı ile 2 milyon galonun üzerinde radyoaktif madde atığı bulunduğu tespit edilmiş, İrlanda denizindeki yaşam faaliyetleri sona erdikten sonra.

Japonya bir diğer örnek. Kendi ülkesinde oldukça kuvetlenen anti-nükleer hareketten sonra, nükleer atıklarını Pasifik Okyanusunun derinliklerine bırakmaya başlamış. Bu iş için kullanılan konteynırların 180 metre derinlikteki basınçtan kırıldığı saptandığında facia önlenememiş. San Fransisko sahillerine kadar toplu balık ölümleri, halen pasifik bölgesinde her yıl ortalama 60 bin kanser yüzünden ölüm görülüyor. Denizin daha derinlerindeki etkileri ve denizlerdeki yaşam zincirine yaptığı etkiler ise halen bilinmiyor.

ABD ise nükleer atıklarını Kanada ile birlikte özellikle Kızılderililerin yaşam bölgelerine gömüyor. Gömülen bu atıklarda tüm önlemlere rağmen muhakkak sızıntılar oluşuyor.

nükleer enerjinin ırkçı politikası

Nükleer atıkların, özellikle Batılı toplumlar nezdinde uygarlık seviyesine erişememiş, batılılaşamamış toplumların topraklarına veya denizlerine bırakılması gibi Irkçı ve faşist bir tavır ise nükleer santral boyutlarının aralarında dolaşıp durmaktadır. Bunun en acı sonuçlarını ise Pasifik halkları yaşıyor. Pasifik'teki adalar topluluğu halen, başta Fransa olmak üzere Japonya, İngiltere ve Amerika'nın Nükleer deneme ve nükleer atıklarını boşaltma alanı olarak kullanılıyor. Her deneme ya da her atık boşaltımı Pasifik halkları için yeni bir facia demek. Tüm tepkilere rağmen bu bölgede nükleer çalışmalar devam ediyor. 1982'de bölgeye doğrudan eylem için giden GreenPeace örgütünün "Gökkuşağı Savaşçısı" adlı gemisi Fransız Gizli Polisi tarafından bombalanarak batırıldı. Bir çevre korumacı fotoğrafçı bu kazada öldü. Bu, Mitterand hükümetinin sol kanattaki anti-nükleer lobiye denemelerin durdurulacağı yolunda sözler verdiği bir dönemde gerçekleşiyordu üstelik. Pasifikte bitmeyen denemelerin yol açtığı kanser, ölü doğumlar ve 1,5 metre suya gömülen adalar ile ilgili raporlar oldukça uzun. Bu denemelerin gerçekleşebilmesi için Avrupa'daki nükleer santraller plutonyum üretiyorlar. Ve örneğin bu santrallerin yan hizmet olarak sunduğu enerjiden faydalanan Parisli bir ailenin bir aylık sıcak duş ihtiyacı Pasifikteki binlerce insanın kanserden ölümü ile paralellik gösteriyor. Aşağıda, Pasifik Halkının Nükleer Tehlikeden Arınmış Pasifik Deklarasyonu'ndan kısa bir bölümü veriyorum.

Biz Pasifik Halkı Olarak :

1. İnsanlarımız ve bölgemiz süper güçler tarafından tahrip ediliyor.
2. Pasifikteki nükleer denemelerin arzumuz

dışında yapıldığını ilan ediyoruz.

6. ...Nükleer atıkların ve nükleer reaktörlerin insan varlığını tehdit ettiğine inanıyoruz.

11. Pasifik Halkı ve Hükümetleri olarak aşağıdaki eylemlerden hiçbirine izin vermiyoruz.

a. Barışçıl tabir edilenler de dahil hiçbir nükleer patlamaya
b. Bütün nükleer silah denemelerine.
c. Gemi, denizaltı ve uçaklardakiler de dahil olmak üzere her türlü nükleer depolama ve transite.
d. Nükleer silah sistemlerine yardımcı olabilecek hertürlü aleti barındıran üslere.
e. Çok düşük kapasiteli deney üniteleri hariç bütün nükleer güç reaktörlerine.
f. Uranyum çıkarımı ve nakliyesine.

Bu deklarasyonun 11. maddesindeki f maddesi olan uranyumun çıkarılması başlığı ise nükleer enerjinin Üçüncü boyutunu gözler önüne seriyor. Uranyumun çıktığı belli başlı ülkeler, Amerika, Kanada, Güney Afrika ve Avustralya. Madenciler olarak çalışanlar bu ülkelerdeki kızılderililer, zenciler ve Avustralya yerlileri. Çünkü 40 yaşını gören bir uranyum madencisine henüz rastlanmamış. Su soğutmalı orta büyüklükte bir santrale yetecek uranyumun çıkarılması ve taşınması esnasında en az 35 bin kanser yüzünden ölüme neden olunduğu tahmin ediliyor.

biz ne yapacağız?

Akkuyu'da yapımı plânlanan ve alt yapısı tamamlanmış olan nükleer santralin ek tesislerinin de yakında hazır olacağı kulaktan kulağa geliyor. TV'de yavaş yavaş nükleer enerjinin faydaları üzerine ısınma harekâtları başladı. Üstelik erkek Maço politik kültür edebiyatımız kapsamında Çernobil kazasından sonra "radyasyon Türke birşey yapmaz" diyen politikacılarımız, 2000'li yıllara güçlü bir Türkiye olarak nükleer santraller ile gireceğiz söylemini de başlattı. İzmir'deki termik santral inşaatına gösterilen tepki oldukça umut verici olmakla beraber, İstanbul'daki menencit salgınına ya da Doğu'daki kolera salgınına karşı hiçbirşey söylemeyen kitlelere ulaşmayan sivil hareketler birdenbire "Nükleer santrale Hayır" dediklerinde bu slogan ne kadar karşılığını bulacak doğrusu şüpheliyim. Bu konuda politika üretebilmek için kapsamlı bir barış politikasına, enerji ve hatta ekolojik temele oturmuş bir ekonomi projesine sahip olmak gerekiyor. 4. yazının çerçevesini bu konular oluşturacak.

1. An Alternative Energy Strategy for the UK (İngiltere için Alternatif Enerji Stratejisi)
Centre for Alternative Technology
2. The Cost of Nuclear Power (Nükleer Gücüm Maliyeti)
Colin Sweet
3. Nuclear Power (Nükleer Enerji)
Walter Patterson
4. The Nuclear state (Nükleer Devlet)
Robert Jung
5. Will They Thank Us For This? (Bize bunun için teşekkür edecekler mi?)
British Green Party Declaration
6. Nuclear Free and Independent Pasific Bulletin 1985
(Çeviri: Ogan Güner-Ekoloji ve Toplum Yaz 87)
7. Türkiye'ye Atom Santrali Gerekli mi?
Jurgen Faber
Cumhuriyet-Bilim Teknik-Sayı: 140
8. Nuclear safety: The European Community following the Chernobyl accident.
Commission of the European Communities
(Avrupa topluluğu'nun Çernobil Kazası Raporu)
9. How Safe is Safe?
Time/2 Haziran 1986
(Time dergisinin Çernobil Kazası dosyası.)
10. Atom Enerjisinin Tehlikeleri
Wolfgang Stegers
Bilim ve Teknik/Şubat 1989/Sayı: 255
11. Nükleer Reklâm
Bilim ve Sanat Dergisi/Haziran 1986/Sayı: 66
12. GreenPeace
Nuclear Weapons Test 1982/Briefing paper
(Nükleer Silah Deneme Testleri 1982 Raporu)
13. Nükleer Santral ile Nükleer Bomba Arasında Fark Var mıdır?
Deniz Gün
Ekoloji ve Toplum/yaz 87
14. Nükleer Reaktör Kazaları ve Radyasyon
Şelçuk Aslan
Bilim ve Teknik/Eylül 1986

Nevzat Kuloğlu

demokrasi mücadelesinde demokratik kitle örgütleri ve önemi

12 Eylül darbesinin yaratmış olduğu baskı, terör ve yıldırma operasyonlarından bunalan, anti demokratik uygulamaları kendi özgüllüğünde hisseden halk, nefes alabilmek, demokratik özlemlerini dile getirebilmek ve kendi somut yaşamının alternatifi olan demokratik ortamı yaratabilmek amacıyla, DKÖ'nde örgütlenme ihtiyacı duymaktadır. Halkın kendi kendini dönüştürdüğü, geliştirdiği alanlar ve yeni mücadele biçimlerine hazırlandığı ortamlar olması bakımından da kitle örgütlerinin önemi büyüktür. DKÖ, baskının karşısında, bir anlamda tepkinin örgütlendiği, bunun, kapsamlı ve anlamlı şekiller aldığı önemli mücadele alanları olmaktadır. DKÖ, halkın nefes boruları ve hayat damarlarının canlılığa ve dinamizme kavuştuğu toplumsal muhalefet birimleridir. Böyle anlamlı ve kapsamlı bir yapıya sahip olan DKÖ'ne gereken önemin ve duyarlılığın gösterilmesi, bir çok olumsuzluğu yok edecek en azından olumsuzluğun alternatifinin ne olduğu mesajı, halka ve kitlelere verilmiş olacaktır.

Demokratik kitle örgütleri, iktidarın dışında kalan büyük bir kitleyi kucakladığı için, çok önemli mücadele alanları olmaktadır. Halkın çok çeşitli biçimlerdeki istem ve taleplerinin mücadeleye dönüştürüldüğü birimler olması nedeniyle, hayatın dönüştürüldüğü ortamlardır. Sendikalar, öğrenci dernekleri, meslek odaları, kadın dernekleri, kültür dernekleri, halkevleri v.s. gibi, farklı farklı mücadele biçimlerini içeren böylesine kapsamlı ve anlamlı bir yapının irdelenmesi, tartışılması ve doğru temeller üstüne oturtulması, bir o kadar önem kazanmaktadır.

demokratik kitle örgütlerinde de ideolojik saflık aranmaz

DKÖ, halkın çok çeşitli kesimlerinden beslendiği için, çok farklı kültür ve anlayışlarda olan insanların bu alanlarda olmasından daha doğal bir şey olamaz. Bu anlamda farklı kültür ve farklı ideolojik yapılanmaları da kapsayan renkli bir karaktere sahiptir. Çok seslidir, cıvıl cıvıl bir yapılanma görünümündedir. Bu doğal yapısından dolayı, DKÖ'nde, saf, katıksız bir ideolojik yapılanma aramak, ha-

talı bir bakış açısıdır. Böyle bir anlayış DKÖ'nin hayat damarlarından yoksun kalması, cılız olması, kitleselleşmesinin engellenmesi demektir. Halka giden kanalları tıkamak, kitleselleşmeyi yok etmek, ancak, ideolojik saflık aramakla mümkün olabilir. Böyle hatalı, dar kapıcı, sekter ve dogmatik anlayışlarla mücadele etmek, DKÖ'nin gelişmesinin önünü açacaktır. DKÖ'nde halk örgütlenecek, dönüşecek, değişecektir. Kendini ve hayatı değiştirebilme perspektifine ve inisyatifine sahip olacaktır. Örgütlenen, dönüşen, değişen ve bağımsız inisyatif kazanan insan, aynı zamanda döğüşen ve devrim yapabilen insan da olacaktır. DKÖ, bu anlamda demokrasi mücadelesinin vazgeçilmez bir alanı ve mücadele biçimleri olmaktadır.

demokratik kitle örgütlerinde siyasetler doğrudan yapılamaz

DKÖ'ni "siyasi bir parti" gibi veya bir siyasi grubun "yan kuruluşu" gibi görmek, çok hatalı bir anlayıştır. Bu anlayışlar, halkın bağımsız insiyatif grupları oluşturmasını istemeyen, onları, kendi düşünce ve görüşleri doğrultusunda yönlendirilmeye ihtiyaçları olan kişiliksiz insanlar gibi görmekten kaynaklanmaktadır. Geçmişte bu hatalı düşünceler savunulmuştur. Bugün de bazı gruplar tarafından bu yanlış çizgide ısrar edilebilmektedir. DKÖ'ne bir "siyasi parti" veya bir "siyasi grubun" siyasi düşünceleri ve politikaları empoze edilemez. DKÖ'nin kendi somut mücadelesi içinde, bu yapının üyeleri olan insanlar, kendi istem ve taleplerini hayata geçirmek için uğraş verdiklerinde, dolaylı olarak, siyasi bir eylemin de içinde olacaklardır. YÖK için mücadele eden bir öğrenci derneği, kadın sorunları için eylem yapan bir kadın derneği, alternatif kültür yaratmak için uğraşan halkevleri, insanca yaşamak için grev örgütleyen bir sendika, objektif olarak siyasi mücadelenin içine girmiş veya girecek demektir. DKÖ'nin bu somut mücadeleleri sonucunda, kitle örgütlerinin üyeleri, hakim sınıflarla karşı karşıya gelecek, uzlaşmaz çelişkileri görecek ve gerçek çözümün nasıl olması konusundaki bilincini bir üst noktaya çıkaracaktır. Böyle kitle insiyatifini ve çalışma tarzını esas almayıp aceleci ve kısa devre çalışma tarzıyla, büyük bir potansiyeli heba etmek, dar görüşlülüktür.

demokratik kitle örgütleri düzen alehtarıdır

DKÖ, düzenin getirip dayattığı olgunun dışında alternatif arama çabasının örgütlendiği bir mücadele alanı durumundadır. Bu yapısıyla, halkın, düzene ve onun devamından yana olan hakim sınıflara karşı direndiği, mücadele etmek için kendini dönüştürdüğü, geliştirdiği ve insiyatif kazandığı birimler konumuna gelmektedir. Bu anlamda DKÖ, demokrasi savaşının ve demokratikleşme sürecinin olmazsa olmaz koşuludur.

demokratik kitle örgütleri bağımsız olmalıdır

DKÖ, halk kitlelerinin bağımsız taleplerinin ve bağımsız insiyatiflerinin hayata geçirildiği ve bunun mücadelesinin verildiği alanlar olması nedeniyle, bağımsız örgütler olarak yapılarını korumak durumundadır. Yönetimleri bağımsız, mali kaynaklarında bağımsız olmalı, kararlarını bağımsızca alabilmeli ve eylemlerini bağımsızca uygulayabilmelidir. İktidarların, bazı siyasi parti veya siyasi grupların doğrudan veya dolaylı denetim ve gözetimine girmesi DKÖ'nin ölümü demektir. Bağımsız insiyatiflerini kullanamayan bir DKÖ, özelliğini yitirir; geniş halk kesimlerinden beslenmesi durur, küçülür ve giderek yok olur. Emir ve talimatlarla, belli hiyerarşik kademeleri gözetmek zorunda kalarak çalışma yapmaya zorlanan DKÖ, savunduğumuz anlamda bir örgüt olan özelliğini taşıyamaz. Bu anlamda DKÖ'nin bağımsız örgütler olması, her şart altında savunulmalı ve bu özelliğinden kesinlikle ödün verilmemelidir.

demokratik kitle örgütlerinde gönüllülük esastır

DKÖ'nde örgütlenen kitlenin, kitle örgütüyle olan ilişkisi, gönüllülük esasına dayanmak zorundadır. Halkın istemlerini doğru tespit eden, doğru örgütsel ve mücadele biçimleri bulan DKÖ'ne, halk gönüllü olarak katılır ve gönüllü olarak mücadelede yerlerini alır. Bu doğru anlayışlar olduğu sürece, kitle örgütüyle kitle ilişkisi devam eder. Zorlamayla, tepeden inme buyruklarla, baskıyla, halkın örgütlenmesi ve bu yapısıyla mücadelenin içine sokulma-

sı olanaksızdır. Böyle bir yöntemle yapılan olumsuz yapılanmaların ömrü çok kısa ve sağlıksız olacaktır. Halk ve kitleler kendi somut istek ve taleplerinin mücadelesini, hiçbir zorlama olmadan savunabildikleri sürece, gönüllülük ilkesi pratik içinde hayat bulacaktır.

demokratik kitle örgütlerinde kitlesellik esastır

DKÖ'nde kararlar kitlesel katılımla alınır, kitlesel katılımla yönetilir ve kitlesel katılımla denetlenir. Kitleselliğin olmadığı bir DKÖ, demokratik bir örgüt olma özelliğini taşıyamaz. Kitle katılımının olmadığı ve bunun dikkate alınmadığı bir iç işleyişte, merkeziyetçilik, tepeden inmecilik, dar kapıcılık, sekterlik ve dogmatizm gelişir. Kitlenin ortak iradesi olmadan hiç bir yaptırım uygulanamaz.

demokratik kitle örgütlerinde karar süreci ve oluşumu

DKÖ'nde kararlar geniş, kitlesel katılımla alınmak zorundadır. Bunun yolu da, kapsamlı bir tartışma ortamının yaratılmasından ve insanların gönül rahatlılığı içinde özgürce düşüncelerini açıklayabilmelerinden geçmektedir. İnsanlar ancak böyle bir özgür ortamda ikna edilebilir, dönüştürülebilir ve belli bir mücadeleye yönlendirilebilir. Kararlar geniş tartışmanın sonunda, oylamayla ve çoğunluk esasına göre alınmak zorundadır. Eylem kararları da aynı şekilde oylamayla alınmalıdır. Kimse eyleme katılmaya zorlanamaz. Eyleme katılmayan üyenin üyelik hakkı elinden alınamaz, herhangi bir ceza veya yaptırım uygulanamaz. DKÖ'nin iç işleyişi ve yaptığı eylemlerin gerçekten yankı uyandırabilmesi için, kararlara katılmayan, dolayısıyla eyleme de katılmayan üyenin, ikinci bir eylem kararı alması ve bunu örgütleme çabasına girmesi kesinlikle olmamalıdır. Demokratik merkeziyetçilik ilkesinden anlaşılan bu olmalıdır. Kararlara katılmayan üyenin, çoğunluk kararıdır diye, doğru bulmadığı bir eyleme, merkeziyetçilik ilkesi gereği katılmak zorunda kalması demokratik merkeziyetçilik ilkesine de ters düşmektedir. Merkeziyetçiliği kabul etmeyen, yani ikinci bir eylem örgütlemeye giden anlayış da, DKÖ'nin parçalanmasına, pek de sesini duyuramayan, irili ufaklı kitle örgütlerinin doğmasına sebep olacaktır. Bunun örnekleri geçmişte yaşanmıştır. Bugün de buna benzer hatalı eğilimler, ne yazık ki örgülebilmektedir. Aynı amaçlar için mücadele etmek amacıyla küçük küçük kitle örgütleri kurulabilmekte, bir merkez şube açtıktan sonra, ikinci bir şube dahi açabilecek gücü kendinde bulamamaktadır. Böyle bir yapılanma DKÖ değil, dar grup örgütüdür. Geniş kitle katılımının olmadığı örgütlerin, demokrasi mücadelesine katkısının ne kadar olacağı da tartışma konusudur.

demokratik kitle örgütlerinde merkez yönetimlerle alt örgütler arasındaki ilişki

DKÖ'nde merkezi yönetimlerle alt örgütler arasındaki ilişkiler de demokratik olmak zorundadır. Alt örgütler, merkezi yönetimin güdümünde çalışan, onlardan emir ve talimatlar alan örgütler durumuna kesinlikle gelmemelidir. DKÖ'nde geniş bir iç yaşantının ortamı ve yolları mutlaka bulunmalıdır. Merkezi yönetimler veya alt örgütler, bağımsız olarak, dergi, broşür, bildiri çıkarabilmeli, bağımsız olarak toplantı, panel, seminerler örgütleyebilmelidir. Kitlenin ve tabanın her türlü bağımsız insiyatiflerini köreltici eylem ve yapısına ve özüne terstir.

demokratik kitle örgütlerinde birlikte mücadele etmek

Sosyalistlerin birliğinin çok önemli olduğu günümüzde, DKÖ'nin işleyişinde, dar grup çıkarlarının mutlaka bir yana bırakılması, DKÖ'nin gerçek fonksiyonlarının kavranmaması gibi dar görüşlülük içine girilmemesi hayati önem taşımaktadır. Geçtiğimiz dönemlerde de solun parçalanmasına paralel olarak, DKÖ de parçalanmış, bir çok irili ufaklı kitle örgütleri türemiştir. Amaçları ve mücadele biçimleri aynı olduğu halde, farklı örgütsel yapılar oluşturan DKÖ, birlikte mücadele edebilmenin şartlarını oluşturamadıkları için, başarı da zaafa uğramış, belli bir yere vurmaları ve ülke çapında büyük yankı uyandırmaları olanaksız hale gelmişti. Halkın gözünde ciddiyetini ve önemini yitirmiştir. Bugün birliğin, ortak insiyatifler geliştirmenin sıcaklığı ve içtenliği vardır. Ayrılıkların değil, birlikte olabilmenin şartları zorlanmalı, birlikte mücadele edebilmenin özgür atmosferi yaratılabilmedir. Bunu başarabilecek anlayışa, güce ve olgunluğa gelebildiğimiz kanısındayım.

Kartal Öztürk

maltepe ressamları varoşları akademiye dönüştürenler...

Ressamlar, sergileriyle gündeme gelir çoğu zaman. Ünlü iseler, özel yaşamlarındaki "renklenme" ya da profesyonel medyaların "renklendirme"leri de gündeme alır onları...

Ressim alanında ardı ardına açtıkları sergileriyle çok doğal olarak gündeme gelen bir grup var bugünlerde... *Maltepe Ressamları...*

Ekim ayında açtığı ilk kişisel sergisiyle, ülkemiz naifleri arasında önemli bir yer alan *Şeyho Bulut*'un sergisini, Kasım ayındaki *Kasım Koçak* sergisi izledi. *Burhan Yıldırım*'ınkine ise çok az bir zaman kaldı.

Ancak evvelki ve son çalışmalarıyla profesyonel resim merkezine büyük adımlarla ilerleyen bu ressamları, ne sergileriyle ne de özel yaşamlarındaki dedikodularıyla gündeme getirmek niyetindeyim.

Çünkü bir eleştirmen değilim! Dedikodu yazarı hiç değilim! Yalnızca, artık herkesçe kabullenir bir fenomene dönüşen *Maltepe Ressamları*'nın güzel öyküsünün ardındaki büyüyle ilgiliyim. Sanırım son cümlem, bu yazının Maltepeli Ressamları ele alış noktasının tüyosunu verdi.

"revizyonist resim, oportünist ressam"

1980'lerde zeytin-ekmek karşılığı satılan *Maltepe Ressamları*nın resimlerinin, bugün birinci sınıf galerilerde tablo başına elli milyona yaklaşan değeriyle, birinci sınıf alıcı bulmalarının öyküsünü anlatabilmek! Değinmeleriyle... (Belki birazcık hınzırcasından!)

Kasım Koçak'ı eski Aydınlıkçılar iyi tanır. Benim gibi o kadar eski (ve de kısa) olanlarsa, yalnızca, o zaman gazeteye gelir getirmek amacıyla basılan kartpostalları yapan adam olarak tanıyabilir en azından. (Resmin ve de her türlü sanatın, sanatçının mikrometrik bi-

rimlerle ifade edildiği, metre ve benzeri kilometrenin ise, siyasetin tekeline verildiği masum gençlik yıllarının tarihleri!) Neyse!

Kasım'ın, Aydınlık'tan kopuş sürecini bana uzun uzadıya anlattığını anımsıyorum. Ancak yazı, gelip de bu süreçten nasıl koptuğunu anlatmaya dayandıysa, bunu, onun şu iki cümlesi yerine getirecek:

"Maden işçilerinin resmini yaptığım için, bu adamın kafası hâlâ emek-sermaye çelişmesi aşamasında, bu nedenle revizyonist; resimlerini yapmak için indiği ocaktaki işçilere gazete götürüp satmadığı için, oportünist! idim."

Revizyonist ve oportünist olmama (sakın ha!) nevrozu, bu nevrozun temelini oluşturan "sapma" fobisini, işte böyle sık sık "sapkınlık"la itham edilmesiyle yener kasım. Bunun ardı?.. Ressam kimliğiyle başbaşa kalmaktır! Figürleri, yaratıcılık etkisi üzerinde temellenen imgelerle alır başını gider. Onca yaşanan polemikler... Kendisiyle ve çevresiyle. Sonuç? Katlanarak büyüyen bir ustalık ve "safımda bir değişiklik yok" sözünde köreimeyen bir umut!

Evet, bir dönem bitmiştir; ama bitmeyen birçok şey vardır. Anlamlandırma ve biçimlendirme onları bekler...

"Eskiden parmaklıkları parçalayan eller çiziyordum. Şimdiyse parmaklıklar arkasındaki duyarlıkları!

Bizi...

Beni...

Ülkemizi...

Ülkemizin resmini arıyorum ben!"

çocuk gözlere ulaşmak

İşte bu nedenle 1979'da, kendisine fazladan bir de resim yapabileceği bir çalışma odası sağlayacağı için Kadıköy'deki evini satarak, Maltepe'nin sıradan bir sokağına yerleşip de, artık "Başlıyorum" diyerek şovelyesinin başına geçtiğinde gözlerini yumar. Genel söylemin, genel doğruların, veri olarak dayatılan bütünün analizini yapar ve tek tek ayıklamaya çalışır.

Çocuk gözlerine ulaşır.

Kendi çocukluğunun bozkırlarında görüş çizgisinin uzandığı yere kadar açar bu gözleri. İşte o zaman, yeni doğan bir bebek kundağına dönüştürülmüş olan aşılı fidanda yaşamı görür. Kurumuş ağacın dibinden fışkıran filizde, ninesinin bulduğu umudu görür. Çoban önlemindeki güveni... Kaktüsteki yaşamın coşkusunu...

İnsan kendi gözlerini kullanmaya görsün.

Olguların çokluğu ve kavramsallığın yalın anlatımından, olguları anlamlarına indirme sürecindedir artık. Kaplamdan içleme geçiş yolunda... Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi kapaklarının ortasındaki küçük çizgilerden, resimlerden özel kültürümüze bir tünel açar. "Genel Kültür" başlığıysa, özel kültürün, özel bilincin, özel duyarlılığın altını çizen ya da aradaki yadsımayı, çelişkiyi belirleyen kırmızı bir kaleme dönüşür. Bilinçsizliğin bilinçli istismarının yaygın olduğu kültürümüzde, "koyunun olmadığı yerde keçi, Abdurrahman Çelebidir" özdeyişini, gerçeklerden kopuk entellektüelliğe bir başkaldırı sloganı olarak kullanır. Bireyselliği, bireysel insiyatifi yadsıyan "mit"cikler, "Abdurrahman Çelebilere" dönüşür fırçasında. Çünkü "Ben" olmanın ziyafetine oturtuğunda, ilk hesap faturası onlardan gelmiştir. Lafazanlıkları bir boynuz gibi taşıyan bu garip yaratıkları fark eden çocuk gözleri, giderek faltaşı gibi açılır, büyür, olgunlaşır.. Ve yine çocuklardaki o radikal saflıkla anlamlandırmaya başlar anlamsızlıkları...

Delileri farketmiştir.

Kişiliğine yönelen her devinim, yüreğinden kopan karşı koyuşun devinimini biçimlendirmiş; otorite, kariyer, koltuk deliliklerinden, direksiyonu elinde tutanlardan, tutma kompleksinden kurtulamayanlardan koca bir "Deliler" dizgisi oluşmuştur. Ne de çoktular Tanrım! Duvar boyu tablolarına da mı sığmayacaklardı?

Yola çıktığında, niyeti, hiç de deli aramak değildir oysa. Yalnızca direksiyonu kendisi kullanmak istemiştir. Ayakkabısını, kömürünü, ekmeğini, yaptığı resimlerle pekala alabilirdi, ama fırçasını da kendisi tutardı. Başkası değil! Aşağılanması izah edilemediği için "kutsallık" kılıfına büründürülen, muhatabı, halk ise anlamak "gafletindeydi" olayı! "Kurmaysız", "öncüsüz" (Bakın hele ne terbiyesiz!)...

Eczacısı ilacını, kapıcı ve elektirikçi hizmetlerini, resim karşılığı öneriyorlardı O'na. Oysa, para ödeyebilecek düzeye çoktan gelmişti.

Olsundu. Resim paradan daha güzel değil miydi?

Kısacası, direksiyon kavrandı, anahtar çevrildi, motor döndürüldü... Ve çark da dönüyordu işte!

bir işçi, bir şoför, bir öğretmen·
"resim yapmak istiyoruz"

"Çarkını kendi insiyatifiyle döndüren bir deli var buradaaa!" bağrışları duyulmaya başlandı. Yeni yeni insanların gelip onu bulmasından başka bir işe de yaramadı bu bağırış.

Önce Timur'la Yüksel geldi. (Üniversitede resim bölümü öğrencileri) Ardından Selo, Burhan, Serap. Aysu Koçak ise hep vardı zaten. Parolaları, "resim yapmak istiyoruz"du. Paroları aynıydı ama öyküleri ayrı ve ilginçti. Özellikle naiflerin.

Şeyho Bulut, tam anlamıyla emeğin çemberinden geçmişti. Liseden terk ve sonrası hep işçilik.

— *Resim yapmak istiyorum abi.*

— *Olur, gel.*

Kasım Koçak atölyesinde iki yıllık usta-çırak ilişkisi sonra. Sonuçları? "Kendine ait" pekçok atölye, resimle kazanılan profesyonelce bir yaşam ve devasa bir resim tutkusu.

Gecekondu kadınlarının çökmüş sırtlarındaki yumuşak eğikliği, içlerindeki güzelliğin simgesine dönüştüren *Şeyho,* geldiği çevreyle hesaplaştı bu yıl açtığı sergisinde.

Sekiz saat direksiyon sallarken, kafasındaki kılcal damar ağrının yerine geçen İstanbul dokusunu resmetmek isteğiyle, kasım'ın atölyesinin kapısını çalan şoför *Bayram Gümüş:*

— *Abi, bana da resim yapmasını öğret.*

Şimdi ülkemizin sayılı naiflerinden.

Sınıftaki bir tartışmadan ötürü sürgün edildiği için istifa eden eski edebiyat öğretmeni *Bengisu* da, alıcılarının yoğunluğu nedeniyle hâlâ bir sergilik resim biriktiremeyen yeni naiflerimizden., Maltepe'nin başarıları... Ve başkalarının çekememezliği...

Bana, Maltepelilerden birinin sergisinde, "Yahu, bunlar nasıl bu fiyattan bu kadar satabiliyorlar? Biz o kadar akademi bilmem ne okuduk, nerelerde dolaştık. Bilmem hangi düzenleme komitesine üyeyiz de, böyle olamıyoruz" diyen Bayım... Adınızı iyiki hatırlamıyorum. Yoksa yazardım. Size o zaman da söylemiştim, şimdi de söylüyorum: Çünkü size hiç öz insiyatifin, öz bilincin büyüsü bulaşmamış ki!

Ben de *Maltepeli Ressamların* öyküsü yerine, böyle bir öz insiyatif, öz bilinç öyküsü mü anlattım ne! Bağışlayın! Bu biraz, genel doğruları savunurken tek bir ressamı bile örgütlemeyen, ancak, öz insiyatif ve bilinç sürecinde çevresini (üstelik tam bir varoş olan) giderek bir akademiye dönüştüren (bu varoşu da neredeyse Montmartır'a) Kasım'ın öyküsünün yarattığı etkidendir.

gelişmelerin ciddi muhatabı sol olmalı

S.S.C.B ve özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan son gelişmeler, kaçınılmaz olarak ülkemizde de çeşitli türden değerlendirmelere tabi tutuluyor. İşin burjuva kalemşörlerine göbek attıran yanını bir kenara bırakırsak, konunun en ciddi muhatabı sol olmak durumunda. Gereken ciddiyetin gösterilip gösterilmediği ayrı konu. Fakat açık olan şu ki, ister değişik yapılanmalar içerisinde yer alsın, isterse yapı-dışı politikliğiyle(!) küçük burjuva unsurlarda büyük düşünsel alt-üst oluşların, yalpalamaların yaşandığı kesin. Elbette uysal çalkalanışlar değil bunlar. Zira yansımasını felaket tellallığında, Marxizm-Leninizm'in güme gittiği nutuklarında buluyor. Büyüklerinden bir farkla ki onlar açıktan açığa sevinç çığlıkları atıyor olmalarına rağmen, bunlar muazzam bir moral bozukluğu yaşıyorlar. Bu türden hastalıkların salgın hale dönüşmemesi için bilgilenmek ve bilgilendirmek gerekiyor. Bu doğrultudaki çabalarınızı saygıyla karşılıyor, daha da boyutlandırılmasını temenni ediyorum. Saygılarımla.

Tarık Tuna
İstanbul

biraz utangaç stalinizm

Krupskaya'nın ısrarlı itirazlarına ve Lenin'in vasiyetine karşı Stalin, Lenin'i mumyalatıp mozeleye yatırdı. Çünkü buna ihtiyacı vardı. Öyle görünüyor ki, bizdeki bazılarının da tartışılmaz bir Stalinizme gereksinimleri var. Stalin'i objektif olarak ele almak, kaçınılmaz olarak küçük Stalinleri de ele veren bir ayna olacaktır. Bu nedenle Stalin'in mumyalanmış ve dondurulmuş bir Lenin'e, bizdeki bazılarının da bir Stalin dogmasına gereksinimi var ve varolacak.

Stalinizm daha çok bir yöntem; toplumsal olaylara, bilime, tarihe, insana vs. bir yaklaşım sorunudur. Elbette bir yanıyla bir ideolojidir; ama o ideoloji de, bizatihi yöntemin kendisidir. Kullanılan yöntem, tabulaştırılmış ve dogmalaştırılmış Marx ve Lenin'den alınan -pragmatik biçimde- yazılarla kılıf hazırlanmasıdır. İdeolojide geriliktir. Bu nedenle kendisinden her alanda -doğru-yanlış olması çok önemli değil- daha derin bilgiye sahip olandan nefret ve imha anlamına gelir. Lenin kaynağından değil, Stalin'in yüzeysel yazılarından okununca, bu durum hemen göze çarpıyor. Bizdeki solcuların önemli bir bölümü Lenin'i, Stalin'in kitaplarından, ya da onun direktifiyle yazdırılmış, ısmarlama tarih kitaplarından öğrendiler.

Stalin fenomeni belli tarihsel şartların bir ürünü olarak doğdu. Gerilik, baskı, terör, iç savaş, emperyalist kuşatma, önünde benzeri bir deneyin ve demokratik geleneğin bulunmayışı...vs., kişiye tapınmayı, keyfiliği, iradeciliği, diktatörce davranmayı, keyfi tutuklamaları, öldürmeler ve toplama kamplarını yarattı. Sosyalizm bu değil. Olamaz ve olmamalı!

Lenin ile Stalin'in küçük bir kıyaslaması bile, ne kadar ayrı dünyaların insanları olduğu ortaya koymaya yeter. Lenin, devrimin en zor günlerinde Plehanof'un sağlığıyla bizzat ilgilendi; onun için büyük güçlüklerle doktor buldu ve "yaşasın ve sosyalizmi görsün" dedi. İdeolojik olarak büyük savaş verdiği bir Marksiste karşı, O'nun tutumu buydu. Ya Stalin? Tarihte ne çar, ne bir başkası, Stalin kadar Bolşevik kafası uçurmamıştır. Sanırım, Ekim devrimine katılanların çoğu, devrimde, iç savaşta ya da yatağında değil, Stalin'in temizlik harekatında kurban gittiler. Lenin, Tolstoy'un, afaroz edildiği kilisenin önünde heykelinin dikilmesini istemiştir. Yapılmıştır da. Oysa, Gorki ve benzerlerinin akıbeti bilinir.

Bir kesim Stalin'i savunuyor, ama onun yarattığı ya da onun bir yansıması olan olguları şiddetle eleştiriyor. Sovyetler'i, gerici rejimlerle

işbirliği, dünya devrimini satmak ve askeri yayılmacılıkla suçluyorlar. Stalin ne yaptı? Tarih, Hitler'inkinden daha gerici bir rejim gördü mü? Ribentorg anlaşmasına dayanarak Stalin'in orduları Hitler'in onayladığı topraklara girmedi mi? Yunan devrimini kim sattı? Mao'nun devrimini önlemek isteyen kimdi?

Kaldı ki, bugünkü Sovyetler, bu modelin kurbanı, esiri. Gerçekten bunu yıkmak istiyorlar. Stalin öyle bir ekonomik bir temel bıraktı ki onlara, değiştirmek devrim yapmaktan daha kolay değil. Dev bir ağır endüstri; tank, top, füze bol, ama yetersiz ve geri bir hafif endüstri. Ülke bu endüstrinin hizmetinde. O devi yöneten de bir bürokratlar ordusu. Dışa satabileceği iki şey var: Silah ve fabrikalar, doğal madenler (gaz ve petrol başta). Bu ekonomi ister istemez onları, üçüncü dünyadaki, kendi adını kendi tayin eden, devrimci-demokrat (!) tek partili yönetimlere muhtaç hale getiriyor. İran-Irak savaşının en büyük silah satıcısı oluyor. Ama niçin? Irak KP'sinin faşist ilan ettiği bir rejimin silah satıcısı olmayı, teori kitaplarındaki alıntılardan anlamak olanağı yok. Ekonomik zorunluluklarına, yapısına bakmak şart. Eğer, Sovyetler'in bu haksız savaşta -tabii benzerleri çok- silah satması doğru değildi deniyorsa, Stalin'e inmek şart. Bu model onun eseri. Sovyetler, bazı şeyleri doğruluğuna inanmasalar bile yapmak zorunda kalıyor. Stalin'in yarattığı bu yapıyı yıkıncaya kadar da, kuralın, bu olabileceğine inanmaktan başka çare yok.

Hep böyle yapılıyor zaten. İ.Bilen'i eleştiriyorlar, ama o neyin protipi düşünmüyorlar.

Lenin, gerçeğin bir bohçaya benzediğini söylüyor. "Açıkça yeni bir bohçayla karşılaşır insan" diyor. Cesaret, bu bohçayı açmakta, açmaya niyetli olmakta. O, politikayı dört işlemden çok cebire, yüksek matematiğe benzetiyordu. Stalin'e göre ise 2 kere 2 dörttür; çünkü 3 ya da 5 değildir. 3 diyenler (ki yoktur aslında) sol sapmadır, 5 diyenler burjuvazi.

Kısacası Lenin'le Stalin arasındaki ilişki-benzetme yerindeyse- İsa ile Ortaçağ Papalığı arasındaki ilişkiye benziyor. Ortaçağ kilisesi, İsa ve İncil adına tüm halkı serf haline getirmedi mi? Oniki kez, haçlı savaşı için insanları toplayıp Kudüs'e götürmedi mi? Kitapları, düşünceleri yasaklayıp engizisyonlar kurmadı mı? Afarozlar yapıp insanları ölümle cezalandırmadı mı? İsa'nın öldürdüğü ya da öldürülmesini istediği tek bir insan var mıydı yeryüzünde?

Stalin değil de bir başkası ya da başkaları yönetseydi inşa edilmekte olan yeni toplumu, belki de sosyalizm için çok daha yararlı olacaktı. İnsanlık için de elbette. "Başaran daima haklıdır" Montesqio'cu görüşten uzaklaşmak gerekiyor. İnsan, Katyuşa roketinin mucidini bile temizleyen Stalin'in eli altında yaşadığını düşününce tüyleri ürperiyor. Stalin döneminde,Stalin'e yeterince inanmamaktan dolayı kurşuna dizilenler içinde bile son söz olarak şöyle haykıranlar vardı:

"Yaşasın büyük önder Stalin yoldaş!"

İhsan Kutlu/İsviçre

militan bir birlik

Derginizi okumak ve izlemek istiyorum. Gerek sosyalizmin sorunlarına ilişkin tartışmalarınızı, gerekse birlik konusundaki çabalarınızı ilgiyle okuyorum.

Birlik konusunda Mehmet Gündüz ve Yavuz Alogan'ın 7. sayıdaki yazılarını genel olarak olumlu buldum. Umarım öngörüleri doğru çıkar ve güçlü, yeni ve militan bir birlik üretir çabalarımız. Halil Berktay ve Oral Çalışlar ise, yasal parti ağırlıklı görüşleriyle, böyle bir birliği umutsuz bir platforma sürüklüyorlar.

M.Kadir Gül
Bayrampaşa Cezaevi

• • YENİ • •
ÖNCÜ
AYLIK SOSYALİST DERGİ

SEKTERİZME KARŞI BİRLİK
Y.KURUL

BİRLİK PLATFORMUNUN DOĞRULTUSU ÜZERİNE
Mahir SAYIN

DOGMATİZM, LİBERALİZM VE SOSYALİST TAVIR (II)
Sefer DENİZ

BEN DOĞARKEN İKTİDAR OLMUŞUM (II)
Necmi GÜL

YENİ BİR DÖNEMİN BAŞLANGICINDA
C.MORALI

MUHASEBEYE İLİŞKİN KİMİ GÖRÜŞLER
Atilla KARAGÖZ

ÖZNE: İŞÇİ SINIFI/ÖZNE: İNSANİ PERSPEKTİF
Sabri ERTEM-Erol BULANCAKLI

MUHASEBE VE TARTIŞMAYA DAİR
İzzet KÖYLÜOĞLU

YENİ ÖNCÜ ÇEVRESİNE AÇIK MEKTUP
İsmet ÖZTÜRK

NASIL YAPMALI?
İlker ZAFER

AKINTIYA KARŞI
Ahmet URAL

"GEÇMİŞ"İ DEĞERLENDİRMEK VE GELECEĞE BAĞLANMAK
Gürsel GÜRCAN

SAYI

19

ARALIK 1989